

Ämbetsteologin inom *New Apostolic Reformation*

En undersökning av rörelsens femdelade ämbetssyn baserad på Ef. 4:11–13

Dennis Svenfelt, 39072

Pro gradu-avhandling i systematisk teologi

Handledare: Anni Maria Laato

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

2020

**ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH
TEOLOGI**

Abstrakt för Pro gradu-avhandling

Ämne: systematisk teologi	
Författare: Dennis Svenfelt	
Arbetstitel: Ämbetssteologin inom <i>New Apostolic Reformation</i>	
Handledare: Anni Maria Laato	
Abstrakt	
<p>I den här avhandlingen undersöker jag hur den neokarismatiska rörelsen <i>New Apostolic Reformation</i> teologiskt argumenterar för sin fемdelade ämbetssyn och granskar om deras ämbetssyn motsvarar den tidiga kyrkans ämbetssyn. Undersökningen är motiverad utifrån rörelsen egna påståenden. <i>New Apostolic Reformation</i> menar sig ha en identisk ämbetsstruktur med kyrkan såsom den såg ut under de tre första århundradena.</p> <p>Avhandlingen presenterar senaste forskning om <i>New Apostolic Reformation</i>, rörelsens historiska rötter och dess förhållande till andra samfund. Vidare presenteras även två nyckelpersoner inom rörelsen: C. Peter Wagner och Päivi Heikkilä som både innehar rörelsen apostlaämbete. Wagner avliden 2016 men Heikkilä lever fortfarande.</p> <p>Avhandlingen innehåller även en redogörelse för forskarvärldens gängse förståelse av den tidiga kyrkans ämbetsstruktur. Tre inflytelserika kyrkoordningsdokument från den tidiga kyrkan finns även med i redogörelsen om den tidiga kyrkans ämbetsförståelse. Särskild uppmärksamhet ägnas även åt Tertullianus kyrkokritiska diskussion med sin samtids kyrka.</p>	
Nyckelord: ämbete, NAR, ecklesiologi, den tidiga kyrkan	
Datum: våren 2020	Sidantal: 90
Abstrakt godkänt som mognadsprov:	

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Avhandlingens utgångspunkter	1
1.2 Forskningsfråga	6
1.3 Teori och metod.....	8
1.3.1 Teori.....	8
1.3.2 Metod	17
1.4 Material.....	18
1.5 Tidigare forskning	20
2. <i>New Apostolic Reformation</i> och C. Peter Wagner	24
2.1 <i>Den tredje vågen</i> , neokarismatik och apostoliska rörelser	24
2.2 C. Peter Wagner.....	26
2.4 Wagners och NAR:s teologi	36
3. Päivi Heikkilä och det femdelade ämbetet	42
3.1. Päivi Heikkilä och <i>The fivefold ministry and the Church</i>	42
3.2. Apostlar, profeter, evangelister, herdar och lärare – deras uppgifter enligt Heikkilä och <i>New Apostolic Reformation</i>	51
3.3 Konklusion.....	57
4. Den tidiga kyrkan	62
4.1 Den tidiga kyrkans ekklesiologi	64
4.2 Kyrkoordningar från den tidiga kyrkan.....	68
4.3 Tertullianus och hans ämbetssyn.....	73
5. Avslutning	83
6. Litteraturförteckning	88

1. Inledning

1.1 Avhandlingens utgångspunkter

I detta inledande kapitel motiveras mitt val av forskningsområde. Vidare presenteras också centrala tankegångar som är viktiga utgångspunkter för mitt studium Paulus VI:s och framförallt Benedictus XVI:s tankar har format avhandlingens centrala utgångspunkter.

I avhandling undersöks ämbetssynen inom *New Apostolic Reformation* (NAR) och jämförs med några centrala ämbetssyner som rådde under den tidiga kyrkans tid. NAR:s historia och teologi kommer att presenteras närmare längre fram i avhandlingen. Inledningsvis räcker det med att känna till att NAR är en global rörelse som vill reformera kyrkan. NAR anser att de flesta kristna samfunds ämbetssyn inte är bibliskt förankrade och avviker från den tidiga kyrkans apostoliska ämbetsstruktur. Av den orsaken argumenterar och jobbar NAR för att upprätta en s.k. femdelad ämbetssyn. Min avhandling presenterar och kritiskt granskar rörelsens argument och påståenden som ligger till grund för deras resonemang och arbete för det femdelade ämbetet. NAR menar sig ha, tillskillnad från andra kristna samfund och rörelser, en identisk ämbetsstruktur med den tidiga kyrkan. Med den tidiga kyrkan menar NAR kyrkan under de tre första århundradena. I min avhandling är huvuduppgiften att undersöka ifall rörelsens påstående att ha en identisk ämbetsstruktur med den tidiga kyrkan kan stödjas utifrån historiskt material som finns bevarat från den de tre första århundradena.

NAR menar att de kan åberopa sig ha en mera bibliskt förankrad församlingsstruktur än andra eftersom de strukturerar sina ämbeten utgående från den lista Paulus ger i Ef. 4:11–13. Paulus omnämner där *apostlar*, *profeter*, *evangelister*, *herdar* och *lärare*. De fem ämbetena inom NAR bär samma fem namn som Paulus listar.

Ämbetsteologi och ecklesiologi hör på ett naturligt sätt ihop och kan inte fränkopplas varandra. Därför medför NARs åberopande av att ha en mera bibliskt förankrad ämbetsteologi än andra också ett indirekt åberopande av att ha funnit den bibliska essensen för ecklesiologi mer än andra.

Ecklesiologi är i stor utsträckning den grund som ämbetsteologin står på. Ecklesiologins kärnfråga är: Vad är kyrkans sanna väsen? Det är en fråga som inte låter sig besvaras lätt vilket Paulus VI:s ord visar: ”Kyrkan är ett mysterium, den är en verklighet genomsyrad av Guds dolda närvaro”.¹ Ett mysterium är enligt min definition en verklighet vilken det går att tala outtömligt om. Kardinal Avery Dulles definierar ett mysterium som en verklighet vilken man behöver närma sig via analogier tagna från människans erfarenhet av världen för att kunna förstå den verklighet mysteriet ger uttryck för.² Min och Dulles definitioner av mysterium behöver inte ställas emot varandra, utan ska snarare tas som komplementära. Kyrkan, detta mysterium, har för det mesta under århundradenas lopp blivit beskriven inte så mycket genom verbala definitioner som genom bilder, av vilka de flesta är tagna direkt från Bibeln. Det gäller för bilderna som beskriver kyrkan som Guds hus, Guds folk, Guds flock, Kristi brud och Kristi mystiska kropp. Bilders funktion är att väcka rätt attityd och rätta handlingar hos kristna. Dulles menar att om en bild som används av en talare ska kunna ge den ovan nämnda önskade effekten hos dess mottagare krävs det att bilden är djupt rotad i de troendes gemensamma erfarenheter. Bilden riskerar annars att upplevas som irrelevant och kommer då förbises och effekten uteblir.³

NAR vill reformera kyrkan och kyrkan har alltid haft reformatorer; kristna som likt Gamla testamentets profeter har kallat Guds folk till omvändelse och till att återgå till det Gud har tänkt för sitt folk. Vad innebär då en kyrklig reform och hur ser en lyckad kyrkoreform ut? Den frågan besvarar Benedictus XVI i sin bok *Kallad till gemenskap – att förstå kyrkan idag*. Benedictus XVI skriver att den som vill förändra kyrkan måste först stanna upp och svara på frågorna: Varifrån har kyrkan kommit och vart är hon bestämd att åka? Benedictus XVI skriver att utan en rätt insikt om den levande organism som har namnet kyrkan, dess väsen och mål kommer alla kyrkoreformer bara bringa skada och leda kyrkan vilse.⁴

Kyrkan bekänner att hennes grundare är Jesus Kristus själv och att Gud har gett sin kyrka vissa ordningar som han vill att hon ska följa; ordningar som inte får ändras eller

¹ Dulles 2014, 10.

² Ibid., 2.

³ Dulles 2014, 11,13.

⁴ Ratzinger 1997, 11.

förvanskas, utan som oförstörda ska traderas vidare från generation till generation. De två stora frågorna är: Vad ska kyrkan uppfatta som kontextbundet och vad gäller för alla tider överallt? Benedictus XVI skriver att grunden för all kyrklig reform borde vara *ablatio* d.v.s. att avlägsna. Genom *ablatio* frigörs *nobilis forma*, den ädla formen. En kyrkoreformator borde enligt honom vara en beundrare av kyrkans sanna väsen och inte en aktivist vars blick inte ser *nobilis forma*. Benedictus XVI motiverar denna hållning utifrån att människor inte är i behov av en ännu mer mänskligare kyrka utan en gudomligare kyrka. Benedictus XVI:s val av termer kommer från den syn Michelangelo hade på konst. Michelangelos syn på konst, skriver Benedictus XVI, kommer från gamla insikter från den kristna mystiken och filosofin. När Michelangelo såg på en sten som han skulle skulptera menade han att statyn redan fanns inuti stenen, den var bara övertäckt av överloppssten. Michelangelo såg som sin uppgift att avlägsna det överflödiga stenmaterialet så att bilden som redan låg där inuti kunde frigöras. Uppgiften var således inte att fabricera något nytt, utan att frigöra något som redan existerade. På samma sätt som konstnären jobbade ska en kyrkoreformator jobba, skriver Benedictus XVI.

En god kyrkoreformator ska således enligt Benedictus XVI inte fabricera kyrkans struktur, utan avlägsna det som övertäcker kyrkans *nobilis forma*. Benedictus XVI fortsätter med att skriva att alltemellanåt måste *ablatio*-arbete göras i kyrkan. Vilket är ett resultat av att kyrkan är en levande organism och inte en statisk figur som kan bli klar på samma sätt som en skulpterad figur kan bli. Under arbetets gång, som här symboliserar tid, har kyrkans folk varit tvungen att använda sig av byggställningar. Dessa byggställningar ska inte förbli en del av bilden och behöver därför avlägsnas. Byggställningarna symboliserar strukturer och mänskliga hjälpkonstruktioner som endast syftar till att tjäna för en tid; med tiden föråldras de och riskerar att göra anspråk på att vara en del av *nobilis forma* om de inte avlägsnas.⁵ Längre fram i min avhandling kommer jag att presentera vad NAR menar är kyrkans *nobilis forma* och undersöka om den tidiga kyrkan hade en likande syn på kyrkans *nobilis forma*.

Den som vill reformera kyrkan går oftast till Bibeln och speciellt till Nya testamentets texter för att hitta svar på frågorna varifrån har kyrkan kommit och vart hon är bestämd

⁵ Ratzinger 1997, 111–112, 115.

att åka; för att således komma till insikt om kyrkans *nobilis forma* och veta vilka åtgärder som ska vidtas för att avlägsna det främmande. Många kyrkoreformarbeten går i praktiken ut på att lägga till någonting. Vilket inte ska förstås som att man skulle vilja lägga till något som är främmande för *nobilis forma* utan att det ingår i själva avtäckningsarbetet att återinföra sådant som har förvanskats bort.

Enligt min mening finns det en viktig kritisk fråga som en kyrkoreformator behöver ställa sig när hen läser Bibelns texter och försöker finna kyrkans *nobilis forma*. Det är den frågan som Filippus ställde till den etiopiska hovmannen: Förstår du vad du läser?⁶ Den etiopiska hovmannen svarade Filippus att han inte förstår eftersom ingen vägleder honom. Den som idag läser Bibeln har inte samma möjlighet som den etiopiska hovmannen att be Filippus sätta sig bredvid hen och förklara Skriftens ord. Likväl behöver den som vill förstå Skriften rätt en Filippus. För utan en auktoritativ tolkare riskerar kyrkoreformatorn att göra anakronistiska påståenden och dra andra felaktiga slutsatser av de texter hen läst. Med utgångspunkt från Benedictus XVI:s mening om att en kyrkoreformator först måste känna till kyrkans *nobilis forma* och således fundera på varifrån kyrkan har kommit, hävdar jag att Filippus, d.v.s. en auktoritativ tolkare, finns tillgänglig för bibelläsaren också idag. Denna Filippus går under ett annat namn och en annan skepnad än den historiske Filippus. Filippus, den auktoritativa bibeltolkaren, heter idag för bibelläsaren *kyrkans tradition*. Min avhandling kommer att visa att NAR har många anakronistiska tolkningar och felaktiga påståenden som enkelt kunde ha undvikits om rörelsen i större utsträckning hade studerat *kyrkans tradition* och tagit den i beaktande. Vad som ska uppfattas som *kyrkans tradition* är dock inte entydig inom kristenheten. Varje enskilt samfund har ofta sin egen uppfattning om vad *kyrkans tradition* är och hur man ska förhålla sig till den.

Ett annat problem som uppstår, vill jag hävda, är att själva ordet tradition ofta förstås av icke-teologer som enbart mänskliga seder och bruk. För teologer har ordet tradition en betydligt djupare och mer allvarliga betydelse. *Kyrkans tradition* för en teologs tankar till apostlarnas muntliga och skriftliga undervisning, som de fick av Kristus själv för att ge vidare till kyrkan. Kyrkans uppgift är att bevara och tradera denna undervisning oförvanskat. I vidare bemärkelse innefattar *kyrkans tradition* även kyrkliga traditioner som rör disciplin, teologi, liturgi och fromhetsliv som under tidernas lopp har

⁶ Apostlagärningarna 8:27–32

utvecklats i de lokala kyrkorna. Som i ljuset av *traditionen* under det kyrkliga läroäm-
betets ledning kan bibehållas, förändras eller till och med avskaffas. Ordet tradition
leder alltså eller borde leda en teolog till *sensus fidelium*, d.v.s. de troendes mening,
tron att de troende som helhet inte kan gå vilse i tron. Den Romersk-katolska kyrkans
katekes uttrycker *sensus fidelium* på följande sätt: ”Denna särskilda egenskap kommer
till synes i hela folkets övernaturliga trosmedvetande, när de ’alltifrån biskoparna ned
till den siste av lekmännen’ visar sin allmänna samstämmighet i tros- och moralfrå-
gor.”⁷ Vidare borde ordet *traditionen* också leda en teologs tankar till *consensus*
patrum, d.v.s. kyrkofädernas konsensus i trosfrågor.

Enligt min mening växte det i reformationens kölvatten fram hos en del protestanter
en attityd av att man inte behöver traditionens glasögon för att kunna se klart. *Tradit-*
ionen tas lättvindigt på och uppfattas som mänskliga uppfinningar vilka inte har något
mervärde för ens teologi. En sådan inställning leder till både anakroniska påståenden
och felaktiga tolkningar av bibliska texter och den tidiga kyrkan. Vilket i sin tur resul-
terar i att troheten emot kyrkans apostolicitet hos sådana kristna och samfund naggas
i kanten. NAR verkar ha ignorerat grundläggande fakta från forskningen om den tidiga
kyrkan och NAR verkar enligt min förståelse ha en reformatorisk antitraditionalistisk
attityd. I NAR:s teologi kommer den attityden i uttryck i form av antikatholicism och
framförallt en naiv tro att de tycker och tänker likadant som de första kristna. Jag kallar
den naiv eftersom NAR inte verkar bemöda sig om att försöka bestyrka den på något
sätt. NAR menar att kyrkan urartade först efter några århundraden och att det avfallet
i sin tur gav upphov till, enligt dem, den Romersk-katolska kyrkan och hennes många
perverterade förståelser av kristendomen. Själva anser sig rörelsen vara helt fria från
perverterade förståelser eftersom de menar sig följa endast den bibliska och tidiga kyr-
kans modell innan kyrka urartade.

⁷ Katolska kyrkans katekes, artikel 2 del III och paragraf 92, <https://www.katekesen.se/index.htm?kkk811-.htm>, hämtad 22.5 2020

1.2 Forskningsfråga

Min forskningsfråga lyder: Är NAR:s tes korrekt, att rörelsens femdelade ämbete är identisk med den ämbetsstruktur som fanns i den tidiga kyrkan?

Jag är medveten om att när man talar om *ämbetsstruktur* inom den tidiga kyrkan bör man noga överväga om man ska tala om ämnesstrukturerna eller ämnesstrukturen. Är kontexten såsom geografiskt område och tid definierat går det relativt oproblematiskt att tala om en ämbetsstruktur. Att tala kategoriskt om en ämbetsstruktur i den tidiga kyrkan när det rör sig om ett större övergripande geografiskt område och en tidsepok på flera århundraden är inte helt oproblematiskt. Forskningen visar att ämnesstrukturen var brokig i urkyrkan och det råder frågetecken gällande vad som kyrkan uppfattade som normativt och obligatoriskt. Även när yttre strukturer är identiska behöver man ändå ta ställning till om den teologiska förståelsen, motiveringen och utläggningen är identisk. Eftersom NAR:s påstående är att deras ämbetsstruktur är identiskt med *den* i den tidiga kyrkan har jag valt att i min forskningsfråga tala om ämbetsstruktur i singularis istället för pluralis i den tidiga kyrkan.

De finns två stora utmaningarna med att besvara forskningsfrågan. Den första är att NAR inte är ett samfund i klassik mening, utan NAR förstås bättre som ett samlingsbegrepp för en världsomfattande rörelse bestående av autonoma kyrkor vars gemensamma nämnare är en likadan teologisk förståelse för det femdelade ämbetet. NAR kan inte sägas ha några officiella trosdokument som kunde liknas med den Romersk-katolska kyrkans katekes eller Konkordieformeln och som kunde användas som källa för min forskning. Jag har bemött denna utmaning genom att välja ut två auktoritativa nyckelpersoner inom rörelsen vars teologiska utsagor kommer representera rörelsens teologi. De personerna jag har valt är Päivi Heikkilä och C. Peter Wagner. Valet motiveras av att Heikkilä har skrivit en bok om rörelsen ämbetsstruktur och innehar rörelsens apostlämbete. Wagner, numera avliden, innehade positionen som *Presiding Apostle* inom *International Coalition of Apostolic Leaders* (ICAL) som är en organisation som vill b.l.a. skapa sammanhållning mellan NAR:s apostlar runt om i världen rörelsen. Wagner var ansiktet utåt rörelsen under många år.

Den andra utmaningen är vem eller vad som ska anses kunna representera den tidiga kyrkan. Av tre skäl skulle det inte att i min avhandling vara tillräckligt att endast analysera texter från Nya testamentet. För det första representerar Nya testamentets texter

en för kort tidsperiod i den tidiga kyrkan. För det andra är de nytestamentliga texter som beskriver ämbetena och församlingslivet för få till antalet och inte tillräckligt innehållsrika. Skäl nummer tre och den mest avgörande faktorn är att Nya testamentets texter är själva stridsobjektet om vilka olika ämbetssyner strider om att kunna åberopa. Därför behövde jag ytterligare vittnen från den tidiga kyrkan. Därför har jag valt att låta den tidiga kyrkan representeras främst av tre kyrkoordningsdokument och Tertullianus. Tillsammans spänner sig de tre kyrkoordningarna över tidsepoken 100–300-talet. Kyrkoordningarnas funktion har varit att fungera som auktoritära styrdokument för de församlingar som följt dem. Dokumenten visar även hur dessa församlingar önskar att kyrkan globalt ska vara strukturerad. En slutsats dragen från faktumet att dokumenten åberopar sig ha apostoliskt auktoritet och inte ger intryck av att endast vilja reglera lokala församlingar. Valet av Tertullianus motiveras utifrån att han befinner sig inom den tidsram NAR ger för den tidiga kyrkan. Dessutom kände Tertullianus till olika ämbeten, både de s.k. högre ämbetena biskop, presbyter och diakon och lägre ämbeten som t.ex. profet, lärare, änka och jungfru. Dessutom levde Tertullianus i ett brytningsskede där det monarkiska episkopatet var på ingång men inte fullt hade slagit rot och Tertullianus hade en pneumatologisk betoning i sin ämbetsteologi och ekklesiologi och kritiserade kraftigt sin samtida kyrkas ledare.

1.3 Teori och metod

1.3.1 Teori

För att kunna förstå och analysera olika ämbetssyner behövs kunskap i ecklesiologi och dess påverkan på ämbetsteologi. Det teoretiska ramverket gällande ecklesiologi och dess inverkan på ämbetsteologi kommer från den numera avlidne kardinal Avery Dulles ecklesiologiska modeller.

Kyrkans ämbeten existerar för kyrkans skull och inte tvärtom och av den orsaken är det ofrånkomligt att ecklesiologi påverkar ämbetsteologi. I och med att kyrkan till sitt väsen är ett mysterium och ett mycket omfattande och komplext sådant; sett både till dess utbredning och verksamhet; är det inte lätt att i diverse termer och modeller lyckas ge en rättvis bild av hela dess väsen. Det råder ingen definitiv konsensus inom kristenheten om hur kyrkans *nobilis forma* bäst ska uttryckas i skrift. Ett faktum Dulles konstaterar i sin bok *Models of the Church*. De olika betoningarna av kyrkans väsen och uppdrag som Dulles har hittat hos olika teologer genom tiderna menar han kan sammanfattas till fem olika grundmodeller: *Kyrkan som institution, kyrkan som mystik gemenskap, kyrkan som sakrament, kyrkans som förkunnare* och *kyrkan som tjänare*. Dulles väljer att tala om modeller för att poängtera att kyrkan är ett mysterium. Han skriver vidare att en balanserad ecklesiologi, d.v.s. en ecklesiologi som ger en rättvis bild av kyrkans komplexa natur uppnås genom att man inkorporera de fem modellernas säregna betoningar i ens ecklesiologi.⁸ Till följande kommer en presentation av Dulles fem modeller.

Kyrkan som institution

Dulles skriver att kyrkan alltid haft en institutionell sida. Avsaknaden av organisatoriska strukturer skulle göra kyrkan alltför ostabil och förhindra henne från att utföra sitt uppdrag väl. Organisatoriska strukturer möjliggör att enhet kan upprätthållas bland kyrkans mångfacetterade och utspridda medlemmar, samt stödja kyrkans mission och biståndshjälp till världen. Institutionalism såsom Dulles definierar det i sin bok är inte detsamma som att acceptera att kyrkan har institutionella element. Dulles drar följande

⁸ Dulles 2014, 2.

parallell: Upprättandet av lagar innebär inte per se lagiskhet. Likaså behöver inte heller förekomsten av institutionella element i kyrkan leda till institutionalism. Institutionalism förstår Dulles som synen att kyrkans primära kännetecken är dess institutionella element. Dulles anser att institutionalism är en förvrängning av kyrkans sanna natur. Dulles ser ingen motstridighet i att som kristen vara hängiven åsikten att kyrkan är en institution och samtidigt kraftigt opponera sig emot institutionalism; vilket är något varje generation bör akta sig för, skriver Dulles.⁹

På grund av sin inre logik tenderar institutionsmodellen att vara reserverad emot talet om osynliga medlemmar och den osynliga kyrkan vilket de andra modellerna har betydligt större öppenhet för. Förmånstagarna i institutionsmodellen är kyrkans medlemmar, för vilka kyrkan är skolan som instruerar dem i sanningarna som är nödvändiga för frälsningen. Kyrkan är liknas också vid en matsal i vilken dess medlemmar blir närda av nådens livgivande strömmar och som en borg som skyddar dem och i vilken de blir vägleda av dess herdar.¹⁰

I institutionsmodellen uppfattas kyrkans strukturer vara grundade i gudomlig uppenbarelse. Den institutionella modellen betonar starkt kontinuiteten i kyrkan från dess ursprung till nutid. Vilket ger stabilitet och trygghet till dess medlemmar och modellen skapar också en stark kollektivt identitet. Allt detta är särskilt viktigt i tider präglade av oroligheter och osäkerhet.¹¹

Kritiken emot institutionsmodellen är att den har magert stöd i Skriften och den tidiga kyrkans tradition. Dulles skriver att endast några texter i Nya testamentet kan användas som stöd och då behöver de också tolkas på ett speciellt sätt. Istället för att beskriva kyrkan som ett mycket tätt sammanknutet samhälle är Bibelns bild av kyrkan mycket mer organisk, mystik- och gemenskapsbetonad. Institutionsmodellen har också en tendens att passivera lekfolket och deras apostoliska uppdrag till ett bihang, jämfört med de som ingår i ämbetshierarkin.¹²

⁹ Dulles 2014, 27.

¹⁰ Dulles 2014, 33.

¹¹ Ibid., 33–35.

¹² Ibid., 35–36.

Dulles skriver att Bibeln lägger mer betoning på det profetiska än på det institutionella. Paulus lade stor vikt vid de karismatiska gåvornas funktion. Dulles skriver att på biblisk basis kan man säga att kyrkan inte är i ett hälsosamt tillstånd om det inte finns rum för profetisk protest emot auktoritetsmissbruk. Dulles skriver att en överdriven institutionalism leder till teologiska problem. Dels förhindrar den granskande och fruktbart teologi genom att tvingar teologin att för exklusivt försvara innevarande officiella teologiska ståndpunkter; och dels ombes teologer finna stöd för läror i Bibeln och den apostoliska traditionen som en ärlig teolog inte kan hitta. Dulles listar exempel ur sitt eget kyrkosamfund där det rör sig om exempelvis påve-biskopstyret, sju sakrament och moderna dogmer såsom den obefläckade avlelsen och Marias himmelfärd.¹³

Kyrkan som mystik gemenskap

Dietrich Bonhoeffer erbjuder i ett av sina första stora teologiska verk *The Communion of Saints* en komprimerad beskrivning av innebörden av gemenskapsmodellen.

The community is constituted by the complete self-forgetfulness of love. The relationship between I and thou is no longer essentially a demanding but a giving one.¹⁴

I Bonhoeffers beskrivning är den osjälviska kärleken i centrum och atmosfären präglas av en attityd av ”allt mitt är ditt”, allt har blivit gemensamt gods. I Romersk-katolsk ecklesiologi användes ofta de tyska termerna Gesellschaft (samhälle) och Gemeinschaft (gemenskap). Arnold Radermacher argumenterar för att kyrkan i sitt innersta väsen är gemenskap och i det yttre manifesterar sig i ett samhälle. Jérôme Hamer beskriver gemenskapens inre och yttre manifestation på följande sätt: En inre gemenskap av andligt liv som berör områdena tro, hopp och kärlek och som yttrar sig och framkallar en gemensam trosbekännelse, ett gemensamt leverne och ett sakramentalt liv. Kyrkan skiljer sig från andra grupper genom att kyrkan inte har en gemenskap enbart på det horisontella planet, utan också på det vertikala planet. Gemenskapens yttre

¹³ Ibid., 36.

¹⁴ Dulles 2014, 41.

tecken och horisontella gemenskap är grundad på den vertikala gemenskapen; den enskildes gemenskap med Gud. Den horisontella gemenskap är en gemenskap som manifesterar mysteriet att de alla är sammanfogade i samma Kristus.¹⁵

I kyrkan som mystik gemenskap är bilderna som beskriver kyrkan som Kristi kropp och Guds folk är de mest framträdande och enheten är primärt den helige Andes verk. En medlem förstås i denna modell mera i andlig betydelse än i juridisk tillhörighet. Kyrkans mål blir i denna modell att föra sina medlemmar djupare in i gemenskap med Gud, vilket i förlängningen också leder till djupare gemenskap med varandra. Modellen befrämjar den enskildes ansvar, andliga liv och den helige Andes spontana verk.¹⁶

Risken med modellen om den missbrukas är att relationen mellan den andliga och den synliga kyrkan kan bli oklar och att organisationsaspekterna och de hierarkiska aspekterna upplevas som överflödiga. Vidare kan evangelisationsuppdraget lätt falla i skymundan, skriver Dulles.¹⁷ Dulles lyfter fram att i många fall har även försök att finna den perfekta gemenskapen lett till enorm frustration och i värsta fall till att människor lämnat tron. Samtidigt är gemenskap något som människor längtar efter och något som kyrkan är kallad att erbjuda. Dulles skriver att kyrkans gemenskap ändå upplevs av många mera som ett sällskap av medvandrare emot samma mål än som en kärleksfull enhetlig familj som bor under samma tak.¹⁸

Kyrkan som sakrament

Ett sätt att lösa spänningen mellan den första och andra modellen är att tala om kyrkan som ett sakrament. Det sätt att tala om kyrkan finns redan hos Cyprianus, Augustinus, Aquinos och Scheeben men som blomstrade upp särskilt under 1900-talet. Henri de Lubac gjorde en stor insats för modellen genom att han argumentera för att det gudomliga och mänskliga i kyrkan aldrig för separeras.¹⁹ De Lubac skriver att Kyrkan är

¹⁵ Ibid., 41–42.

¹⁶ Dulles 2014, 49–51.

¹⁷ Ibid., 52

¹⁸ Dulles 2014, 53.

¹⁹ Ibid., 55.

Kristi sakrament, Kristus uppenbarar Fadern och är således Guds sakrament och kyrkan uppenbarar Kristus och är Kristi sakrament. Kyrkan representerar Kristus, gör honom närvarande, utför hans verk och är en fortsättning av honom.²⁰

Kyrkan lyckas inte alltid så bra med att vara det tecken som hon är kallad att vara. Dulles skriver att kyrkan bäst lyckas leva fullt ut sin kallelse som sakrament när hennes medlemmar är förenade med varandra och Gud genom helighet och ömsesidig kärlek och när de synligt samlas för att bekänna sin tro på Kristus och fira vad Gud har gjort för dem i Kristus. Sakramentsmodellen kräver att det finns synliga tecken på enheten kristna emellan; kyrkan blir ett skadat tecken eller ”flera tecken” om hon inte är ett, skriver Dulles. Det bör råda både synlig gemenskap mellan kristna och synlig kontinuitet från kyrkans början tills nu.²¹ Samtidigt är de institutionella och strukturella aspekterna aldrig tillräckliga för att utgöra kyrkan. Om inte kyrkans ämbeten och riter fungerar som sanna uttryck för tro, hopp och kärlek hos dess medlemmar är kyrkan en död kropp istället för en levande gemenskap. Om kyrkan ska vara ett sakrament kan hon inte likna en vägskylt som pekar på en verklighet bortom sig själv, utan kyrkan måste kunna peka på en verklighet som är närvarande hos henne.²²

Kyrkan som förkunnare

Denna modell utgår från att kyrkan har blivit samlad och formad av Guds ord och att hon har blivit ålagd att proklamera vidare det som hon har hört och tror på. Kyrkan är till sin essens enligt denna modells förståelse en kerygmatisk gemenskap och 1900-talets främsta förespråkare för denna modell var Karl Barth som i sin tur byggde sin ecklesiologi på Paulus, Luther och andra. I sitt dogmatiska verk *Kyrkodogmatik* för Barth en lång diskussion om relationen mellan Guds ord och kyrkan. Barth varnar för att kyrkan har börjat tämja Guds ord till den grad att Guds ord inte längre verkar styra över kyrkan och således inte förmår kunna kritisera och korrigera henne.²³ De teologer vars ecklesiologi starkt betonar *kyrkan som förkunnare*, kännetecknas ofta av att de gör en tydlig distinktion mellan kyrkan och Guds rike. Enligt t.ex. Hans Küng är Guds

²⁰ Ibid., 56.

²¹ Dulles 2014, 61.

²² Ibid., 61.

²³ Dulles 2014, 68–69.

rike endast en eskatologisk verklighet. Han menar att kyrkan inte är Guds rike, inte bygger Guds rike och expanderar inte Guds rike.²⁴

Tron är i denna modell det som binder samman de olika medlemmarna till en enhet. Tron är ett svar på evangeliet och resulterar i att evangeliet förkunnas vidare. Sakramenten blir i denna ecklesiologiska modell sekundära och i många protestantiska traditioner förstås sakramenten som ett *synligt ord* eller en dramatisering av gemenskapens tro.²⁵ Den enskilda lokala kyrkan betraktas oftast som ecklesiologiskt fullständig och behöver därför ingen struktur som binder den samman med andra kyrkor i närmiljön eller runt om i världen. Om sådana finns är de pragmatiskt motiverade och inte teologiskt. Kyrkorna runt om i världen förstås som ett om de gensvarar till samma evangelium. Enligt denna modell har den lokala församlingen stor frihet i utformningen av trosbekännelse, ämbetsstruktur och gudstjänstordning. Kyrkan bekänns existera där det finns en samling av Kristustroende. Förmånstagarna i denna modell är de som hör evangeliet och tror på Jesu Kristus som frälsare och Herre och kyrkans uppdrag är att förkunna evangeliet.²⁶

Kyrkan som tjänare

I modellen *kyrkan som tjänare* är betoningen att kyrkan ska vara en lidande tjänare för världen såsom Kristus och inte nonchalera de sekulära framstegen och problem som människan har.²⁷ Det som sammanbinder de troende i denna modell är en känsla av ömsesidigt brödraskap hos dem som deltar i det kristna tjänandet gentemot världen. Kyrkans förmånstagare är inte här primärt kyrkans medlemmar, utan de som blir objekt för kyrkans tjänade. Kyrkans uppdrag blir att hjälpa människan i den situation hon befinner sig i. Även om Bibeln talar mycket om tjänande reducerar Bibeln aldrig kyrkans väsen och uppdrag till att vara endast en tjänare i den formen som många förespråkare av denna ecklesiologiska modell gör, skriver Dulles.²⁸

²⁴ Ibid., 71.

²⁵ Ibid., 75.

²⁶ Dulles 2014, 75–76.

²⁷ Dulles 2014, 85, 87.

²⁸ Ibid., 89–91.

I kapitel 10 i *Models of the Church* behandlar Dulles ecklesiologi och dess påverkan på förståelsen av ämbetenas funktion. Dulles inleder med att skriva att det bibliska materialet tyder på att det funnits olika ämbetsstrukturer i olika gemenskaper. I Paulusbreven Romarbrevet, 1 Korinterbrevet och Efesierbrevet hittas ett brett spektrum av funktioner, gåvor och uppgifter i Kristi kropp och Dulles menar det är omöjligt att veta vilka av dessa som ska klassas som ämbeten. Paulus ägnar i sina brev störst fokus åt förkunnelsen av ordet och skriver mindre hur kyrkan ska styras. Pastoralbrevet å sin sida fokuserar mycket på biskopens funktion utan att klart definiera skillnaden mellan biskop och presbyter och apostlagärningarna fokuserar mycket på profeternas och presbyterernas roll.²⁹ Dulles skriver att ett historiskt studium över ämbetsutvecklingen antagligen skulle visa att kyrkan i varje tid har anpassat sina strukturer och ämbeten så att de ska fungera mest effektivt i kontexten och gentemot de rådande behoven.³⁰ Dulles nämner också att Nya testamentet inte ålägger en tredelad ämbetsstruktur. Han skriver att fler och fler teologer menar att de hierarkiska distinktionerna är av mänsklig konstruktion. Här talar Dulles till sin egen kyrkokontext och tycks föra viss kritik emot den katolska uppfattningen om att biskopen besitter en annan fullhet av ämbetet än prästerna gör. Dulles har i fotnot en hänvisning till B. Dupuys *Is There a Dogmatic Distinction between the Function of Priests and the Function of Bishops?* där det framkommer att Dupuys håller med A. Duvals mening om att Trent inte hade som avsikt att göra ge dogmatisk status till distinktionen mellan biskopen och präster.³¹

Den som vill få en så klar och heltäckande bild av ämbetena som är möjligt måste i sin efterforskning ta hänsyn till tre olika dimensioner som alla påverkar ämbetsteologi: Den exegetiska, den historiska och den sociologiska dimensionen. Dulles skriver att han inte i någon större utsträckning ämnar redogöra för dessa, utan istället kommer presentera hur de fem olika modellerna påverkar synen och förståelsen av ämbetena.

I institutionsmodellen blir ämbetsbärarna en styrande klass till vilken all auktoritet är centrerad. Ämbetsbärarnas grund till att kunna kräva lydnad, utföra sakramental handlingar och styra ligger i deras ämbete och inte vem de är som person. Det betyder inte att personerna i fråga skulle vara inkompetenta, utan tvärtom ställs höga krav på

²⁹ Ibid., 153.

³⁰ Ibid., 153.

³¹ Ibid., 155.

de som ska få höra till den utvalda skaran. I en gemenskap så stor och komplex som kyrkan behöver de styrande ha en hög nivå av kompetens för att kunna axla ansvaret och makten som tillfaller dem.³²

I modellen *kyrkan som mystik gemenskap* är ämbetenas funktion nära sammankopplad med gemenskapen. Ämbetsbärarna har till uppgift att fostra och nära Guds folk att ständigt växa och mogna så att alla kan arbeta för det gemensamma målet.³³

I sakramentsmodellen förstås en ämbetsbärare som den som synliggör Kristus på ett speciellt sätt genom förvaltande av sakramenten. Ämbetsbäraren är också kallad att i sitt liv vara ett tecken på Kristus och hans representant. Ordinationen förstås varken som en juridisk aktion eller ett erkännande av en persons gåvor, utan som en helig handling genomförd i bön där man ber om att den helige Andes nåd ska komma över personen.³⁴

I modellen *kyrkan som förkunnare* är ämbetsbäraren främst en förkunnare. Hans sakramentsförvaltning är för många en sekundär sak och mera av en *verbum visibile*, ett slag ordets dramatisering, skriver Dulles.

I modellen *kyrkan som tjänare* är prästen den som ska stå främst i ledet och gå främst i demonstrationer. Att stå främst i demonstrationer kan förstås både bokstavligt och symboliskt. Prästen ska likna både Martin Luther King och Moder Teresa och kunna motiverar de andra i församlingen till likadana handlingar och även fungera som kyrkans klara röst.³⁵

Eftersom modellerna enskilt inte förmår fånga in hela kyrkan eftersom kyrkan är ett mysterium och ingen supermodell kan skapas menar Dulles att man ska låta de olika modellerna kritisera och granska varandra. Vidare ska man ta till vara det goda hos dem var och en och således kan man få en harmoniserad förståelse av kyrkan. Den enskilt mest fullkomliga modellen menar Dulles är den sakramentala och den enda som inte kan förstås ensam är institutionsmodellen.³⁶ I det 12:e kapitlet av sin bok gav

³² Dulles 2014, 154–155.

³³ Ibid., 157.

³⁴ Ibid., 159.

³⁵ Dulles 2014, 160, 164–165.

³⁶ Dulles 2014, 187, 189.

Dennis Svenfelt

Dulles antydningar om att man kunde använda sakrament modellen som grund för en mångsidig ecklesiologi reflektion.

1.3.2 Metod

Mina metoder för att kunna besvara min forskningsfråga är den komparativa metoden samt argumentations- och begreppsanalys. Jag använder först argumentations och begreppsanalys när jag beskriver NAR:s teologi och undersöker varifrån den kommer. NAR:s teologi representeras främst av Wagner och Heikkilä. Först utgår jag från forskning som systematiserat Wagners teologi. Efter det presenteras Heikkiläs teologiska utsagor från hennes bok om de fem ämbetena. Hennes argumentering och begrepps-användning jämförs om den överensstämmer med Wagners. Eftersom Wagners teologi fungerar som tolkningsnyckel till Heikkiläs bok och Wagners teologiska ståndpunkter ska jämföras Heikkiläs teologiska utsagor kommer Wagner att presenteras först.

Därefter övergår jag i min avhandling till att presentera ämbetsteologi från den tidiga kyrkan utifrån tre kyrkoordningar och systematiserad forskning av Tertullianus syn på ämbete och kyrka. Sedan för jag en diskussion huruvida NAR:s påstående om att ha en identisk ämbetssyn med den tidiga kyrkan kan anses vara korrekt. I varje huvudkapitel använder jag mig av Dulles ecklesiologiska modeller som teoretisk ram och diskuterar resultatet av min forskning i ljuset av hans typologi.

1.4 Material

Spiritual Gifts According to C. Peter Wagner

Petri Laitinen presenterar sin doktorsavhandling C. Peter Wagners teologi om de andliga gåvorna. Laitinen har samlat ihop olika teologiska utsagor av Wagner i olika texter och böcker som publicerats och analyserat dessa.

The Fivefold Ministry and the Church

Heikkiläs bok *The Fivefold Ministry and the Church* syftar till att visa hur kyrkan ska förbereda sig för den sista väckelsen genom att ha en femdelad ämnesstruktur. Huvudpoängerna i *The Fivefold Ministry and the Church* är att varje enskild troende är en viktig lem i Kristi kropp och att Gud nu kallar kristna runt om i världen att ta emot de fem ämbetena som ska utrusta de heliga att vara perfekta i Kristus. Det femdelade ämbetets huvuduppgift är att tjäna, bygga upp och utrusta kyrkorna medan de olika medlemmarna sprider evangeliet.³⁷ Min avhandling kommer visa att hennes argumentation och teologiska förståelse för det femdelade ämbetet som hon presenterar i sin bok är byggd på den teologi Wagners ger uttryck för.

Tertullian and the Church

David Rankins bok *Tertullian and the Church* är en systematisk framställning av Tertullianus ecklesiologi och ämbetssyn. Tertullianus har själv inte skrivit några systematiska verk om dessa teman. Rankins bok är en sammanställning av olika relevanta urval från Tertullianus skrifter skrivna både innan och efter han blev medlem i den montanistiska rörelsen. Boken är uppdelad i tre huvudkapitel. Det första kapitlet beskriver allmänt förhållandet i den Nordafrikanska kyrkan, Tertullianus förhållande till den katolska kyrkan och hans förhållande till den montanistiska rörelsen som också går under namnet den *Nya profetian*. Det andra kapitlet koncentrerar sig på Tertullianus ecklesiologi och det sista kapitlet presenterar Tertullianus framställning av kyrkans olika ämbeten och tjänster.

³⁷ Heikkilä 2015, 15, 32–33.

Kyrkoordningar från den tidiga kyrkan

Kyrkoordningar hör till kategorin *levande litteratur* vilket innebär att det är skrifter vars innehåll har uppdaterats och redigerats med tidens gång. I min avhandling har jag valt att ta med tre av de mest kända kyrkoordningarna från den tidiga kyrkan. Dessa dokument belyser rådande praxis i områden där de uppkommit. Förutom att vilja bevara den praxis de förespråkar ville kyrkoordningarna fungera som normerade och auktoritära verk för hela kyrkan eftersom dessa kyrkomanualer åberopar sig apostolisk auktoritet. Det förekommer diskussion och delade åsikter bland forskare om i hur stor utsträckning olika kyrkoordningsdokumenten kan anses beskriva en rådande verklighet eller enbart en önskan om hur det borde vara. Ett är i alla fall klart. Den breda spridningen och kopierandet av dessa kyrkoordningar visar att det inte rörde sig om okända och oviktiga dokument. Kyrkoordningar berör områden som tangerar kyrkans liturgi och discipliner. De började dyka upp under 100-talet och nådde sin kulmen i slutet av 300-talet. Dessa dokument utgör en viktig källa till hur det kyrkliga livet såg ut under de första århundradena.³⁸ Jag har valt att ta med tre kyrkoordningar, *Didaché*, *De apostoliska konstitutionerna* och *Den apostoliska traditionen*.

³⁸ Easton 2014, 1.

1.5 Tidigare forskning

Den tidiga kyrkans ledarstruktur

Det har forskats en hel del i den tidiga kyrkans ämbetsstruktur. Karen Jo Torjesen skriver att det råder en konsensus bland forskarna om att ledarstrukturen i huskyrkorna under första och andra århundradet var brokig.³⁹ Denna forskning finns tillgänglig i diverse encyklopedier, andra översiktsverk och annan teologisk litteratur. I min avhandling har jag inte i någon större utsträckning behövt ta i beaktande nyansskillnader i tolkningar eller stridsfrågor utan har kunnat använda den allmänna konsensusen om den tidiga kyrkans ämbetssyn som finns bland forskarna.

The vitality of the house churches was generated by the multiple roles and ministries that their members undertook. Those with some social status and a modicum of wealth took on the roles of patrons by hosting meals, writing letters of recommendation, giving to leaders, and sending contributions to other churches. Patrons were often acknowledged by giving them leadership roles. Debate centers on whether these leaders were early versions of bishops. Others took on administrative ministries, caring for the sick, overseeing the poor, and securing training for orphans. Those exercising these ministries were designated as administrator or overseer (*epískopos*) and manager (*diakonos*). Those with responsibility for the group were designated elders (*presbyteros*). The question posed by such titles is: do these terms in the second century mean the same thing as they do in the fourth?⁴⁰

De tidiga huskyrkorna kännetecknades av att det fanns en mängd olika uppgifter som utfördes av olika personer. Tjänster fanns inom administration, ledarskap, omhändertagandet av sjuka och så vidare. Titlarna *epískopos*, *diakonos* och *presbyteros* och så vidare återfinns i Nya testamentets skrifter och i olika dokument från den tidiga kyrkan. Även om ledarstrukturen var brokig och lokala variationer förekom, verkar det

³⁹ Harvey & Hunter 2010, 397.

⁴⁰ Harvey & Hunter 2010, 397.

ändå ha funnits centrala funktioner hos de olika församlingarna. Frågan forskare brottas med är: Även om samma titlar återfinns i olika århundraden har förståelsen av de olika titlarna genomgått förändringar under århundradena?

Går det då i den tidiga kyrkans brokighet att utläsa någon slags grundmodell och norm? Det mest nyanserade svaret är både ja och nej. Standard syn om ämbetena i Nya testamentet både inom kyrkorna och inom forskning uttrycks i Limadokumentet *Baptism, Eucharist and Ministry* (BEM). BEM är ett dokument utgivet av Kyrkornas världsråd och framtaget av Kommissionen för tro och ordning år 1982 och är ett ekumeniskt kristet dokument i vilket dop, nattvard och ämbeten diskuteras. BEM innehåller kommentarer om de kyrkliga ämbetena baserat på forskningen i den tidiga kyrkan. Man skriver i BEM att det i Nya testamentet inte går att utläsa en enhetlig ämbetsstruktur som kan fungera som grundmodell eller bestående norm. Nya testamentet uppvisar en mångfald av ledarskapsformer på skilda orter och skilda tidpunkter, skrivs det i BEM. Vidare står det i BEM att allteftersom den helige Ande fortsatte leda kyrkan kom vissa element i mångfalden hos kyrkans liv, gudstjänst och mission att utvecklas mera och bli universellt normerande och under 100- och 200-talet etablerades det tredelade ämbetet som det normerande ämbetsmönstret.⁴¹

De uttalande som hittas i BEM motsätter sig inte att det finns centrala funktioner i den tidiga kyrkan som är genomgående i kyrkohistorien. Istället vill författarna till BEM värja sig emot att påstå att någon ämbetsstruktur skulle vara bättre än en annan. Författarna till BEM vill vara försiktiga med att ge företräde till en specifik ämbetsstruktur eftersom det skulle kunna försvåra det ekumeniska arbetet. Det skulle även ha varit svårt för författarna att argumentera allt för strakt för en specifik ämbetsstruktur eftersom forskare debatterar i hur stor utsträckning Nya testamentet erbjuder ett obligerat mönster för ämbetsstrukturen. Generellt anser sig Romersk-katolska forskare se mera normativa och obligerande mönster än protestantiska forskare. Det man är överens om är att i början av det andra århundradet har tre ämbeten blivit normerande: Biskop, presbyter och diakon.⁴² I BEM rekommenderas kyrkor att anamma de tre ämbeten biskop, presbyter och diakon för att underlätta enheten mellan kyrkorna runt om i världen. Man skriver i BEM att det ordinerade ämbetet har existerat från första början i kyrkan

⁴¹ Dop, nattvard och ämbete, i Thunberg 1994, 38.

⁴² Eliade 1987(1a), 538–539.

men att dess aktuella former för ordination och själva förståelsen av ämbetet har kommit till genom en komplicerad historisk utveckling. Därför ges rådet till kyrkorna i BEM att undvika att tala om sina egna speciella former för det ordinerade ämbetet som direkt länkade till Jesu Kristi vilja och instiftelse.⁴³

Tredje vågen, neokarismatisk och den apostoliska rörelsen

För att förstå NAR behöver man känna till det som inom kyrkohistorien kallas för *den tredje vågen*, fenomenet neokarismatik och apostoliska rörelsers uppkomst. Dessa tre områden kommer presenteras i kapitel två och som källa har jag utgått från *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements: Revised and Expanded Edition* redigerad av Stanley M. Burgess och Eduard M. van der Maas.

⁴³ Dop, nattvard och ämbete, i Thunberg 1994, 33.

1.6 Disposition

I inledningskapitlet har jag gett en kort introduktion över mitt forskningsämne och relevanta teologiska beröringspunkter och frågor. Min forskningsfråga, teori, metoder och tidigare forskning har även framkommit. I kapitel två kommer C. Peter Wagner, hans teologi och koppling till NAR och NAR som rörelse presenteras närmare. Den kunskapen ligger sedan till grund för kapitel tre där Heikkilä och hennes bok *The Fivefold Ministry and the Church* presenteras. Kunskapen från kapitel två och tre fungerar sedan som material som jämförs med den tidiga kyrkans texter och dess teologi som presenteras i kapitel fyra. I kapitlet fem kommer en avslutande diskussion kring forskningsfrågan utgående från den information forskningsmaterialet gett.

2. *New Apostolic Reformation* och C. Peter Wagner

2.1 *Den tredje vågen, neokarismatik och apostoliska rörelser*

Termen *den första vågen* syftar på den pentekostala väckelsen och *den andra vågen* syftar på den karismatiska rörelsen. *Den tredje vågen* är en term som myntades av C. Peter Wagner år 1983 för att beskriva den våg av väckelse som skedde omkring 1980-talet. *Den tredje vågen* förstås idag inom ramen av den bredare kategorin neokarismatik.⁴⁴ Karakteristisk för *den tredje vågen* är förändringen av betoningsområde i bön. Vilket kom att särskilja *den tredje vågen* från de tidigare vågorna. Tidigare var fokusområdet i bön mera personcentrerad⁴⁵ och pietistiskt. Individuell exorcism var också vanlig men i *den tredje vågen* är bön mera kollektivt centrerad. Det tar sig i uttryck på att fokusområdet i bön ligger på andlig krigsföring och praktiseras b.la. i form av *spiritual mapping*⁴⁶. *Spiritual mapping* och andra nya former av bön som praktiseras inom *strategic-level spiritual warfare* (SLSW) anses vara den sista tidens bönevapen som Gud anförtrott åt kyrkan. Förutom *spiritual mapping* ingår också *identifikationsomvändelse* och *böne-evangelism* i dessa nya bönevapen. Innebörden av dessa termer presenteras längre fram.⁴⁷

Neokarismatik är ett samlingsnamn för olika självständiga grupper och kyrkor som inte kan anses höra varken till den pentekostala rörelsen eller något av samfunden inom den karismatiska rörelsen.⁴⁸ Sedan 1990-talet har det funnits olika apostoliska rörelser i Amerika, Afrika och Europa. Dessa rörelser har velat återvända till apostolisk kristendomen såsom man tolkar att den berättas om i Nya testamentet. Wagner gav dessa

⁴⁴ Burgess & van der Maas 2002, 1141.

⁴⁵ Ordet uttrycker att dels att förbön handlade mesta dels om att man bad för enskilda individer istället för stora kollektiv och dels att den enskilde personens böneliv stod i fokus.

⁴⁶ Burgess & van der Maas 2002, 1095. *Spiritual mapping* anses vara en viktig teknik i andlig krigsföring och handlar om att lokalisera var någonstans demonerna har sina fästen och vilka de är för att man sedan kunna lägga upp en strategi för att besegra dem. Lokaliserandet sker genom att människor i bön söker uppenbarelse från Gud var någonstans olika onda andemakter har sina fästen i och vilken typ av andemakter det rör sig om.

⁴⁷ Laitinen 2014, 7.

⁴⁸ Burgess & van der Maas 2002, 928.

rörelser namnet *New Apostolic Reformation* och han menade att dessa är de snabbast växande kyrkorna i världen.⁴⁹ NAR:s historiska rötter går tillbaka ett sekel. Dess rötter finns i *African Independent Churches*, husförsamlingsrörelsen i Kina och gräsrotskyrkor i Latinamerika. Det gemensamma för dessa olika kyrkor är att de har en annan kyrkostruktur än vad som är traditionellt inom protestantiska sammanhang. Den anorlunda kyrkostrukturen i NAR berör ledarskapet. Individuella apostlar fattar ofta stora beslut och bestämmer visionerna för kyrkorna.⁵⁰ NAR fokuserar på att grunda nya kyrkor och på SLSW (strategic-level spiritual warfare). Man undervisar att SLSW fungera fullt ut endast om den sker under de moderna apostlarna och profeternas ledning. Det är SLSW på den kosmiska nivån där apostlar och profeter på grund av sina mandat inte går att byta ut mot någon annan. Enligt NAR:s teologiska förståelse är det endast profeterna som kan få ta emot de gudomliga uppenbarelser som behövs för att besegra s.k. territoriala andemakter. Under bön uppenbarar Gud för profeterna information om b.l.a. annat andemakternas namn. Därefter ska apostlarna binda dessa andar, ingen annan kan binda dem eftersom endast apostlarna har blivit givna den auktoriteten av Gud.⁵¹

⁴⁹ Laitinen, 2014 38–39.

⁵⁰ Burgess & van der Maas 2002, 930.

⁵¹ Laitinen 2014, 39.

2.2 C. Peter Wagner

I detta kapitel ger jag en redogörelse av Wagners livshistoria och hur den har kommit att påverka hans teologiska tänkande. I kapitel 2.3 skriver jag mer omfattande om Wagners teologiska tänkande och resonemang.

Wagner blev en internationellt känd person genom sitt arbete i Church Growth vid Fuller Theological Seminary. Han arbetade senare till att göra honom till en frontfigur för den apostoliska rörelsen NAR. Wagner namngav den globala rörelse han såg växa fram till *New Apostolic Reformation* men många av NAR:s kyrkor hade existerat långt redan innan Wagner hade anammat rörelsens teologi. Även fast Wagner kom utifrån kom han med tiden att bli rörelsens språkrör. Enligt min iakttagelse var det ingen självklarhet att C. Peter Wagner skulle bli en av de mest framträdande teologerna inom NAR och en representant för *den tredje vågen* vilket han varit sedan 80-talet.

Wagner var en evangelikal teolog, missiologist och författare. Han föddes år 1930 i New York City och dog 2016. Wagner konverterade till kristendomen år 1950 efter ha blivit influerad av sin kristna flickvän. Det unga paret var med i en luthersk församling där Wagner genom aktivt deltagande i församlingsaktiviteter involverades i Inter-Varsity Christian Fellowship activities.⁵² Efter att ha studerat vid Rutgers University blev han antagen till Fuller Theological Seminary där han tog sin magister i teologi år 1968. Samtidigt studerade han också vid Princeton Theological Seminary. Han blev doktor i social ethics vid University of Southern California år 1977. Wagner gifte sig med sin flickvän Doris Mueller år 1956 och paret jobbade som missionärer i Bolivia mellan åren 1955–1971. Under denna tid var Wagner cessationist, d.v.s. han trodde inte att Andes gåvor fortfarande var verksamma. Benjamin Warfield beskriver innebörden av cessationism att det är; tron att de sista personerna som utövat Andens gåvor var apostlarnas första efterträdare; vilket de kunde eftersom de hade blivit efterträdare genom apostlarnas egna handpåläggning; därför utövade ännu de gåvorna men efter dessa första arvtagare dog de karismatiska gåvorna ut.

Wagner blev professor vid Fuller Theological Seminary och hans expertisområde var kyrkotillväxt. Han kom att grunda en mängd olika kristna organisationer och efter sin pensionering år 1999 var Wagner aktiv i sitt apostoliska uppdrag inom NAR. År 2001

⁵² Laitinen 2014, 11. Inter-Varsity Christian Fellowship activities är en evangelikal studentorganisation.

blev han president i ICAL⁵³ och år 2002 blev han apostelordförande för ICAL. ICAL är en organisation bestående av 229 apostlar som tillhör olika kyrkor inom NAR.⁵⁴ År 2013 ändra organisationen namn från ICA till ICAL, som står för *International Coalition of Apostolic Leaders*.⁵⁵

Genom studier vid Fuller Theological Seminary av Church Growth rörelsen, pentekostala kyrkor i Latinamerika och den neo-pentekostala rörelsen känd som *andra vågen* och genom egna andliga erfarenheter kom Wagner att börja tro på nådegåvornas existens även i nutid.⁵⁶ Wagner kom med tiden att börja uttrycka en mycket negativ syn på systematisk teologi.⁵⁷ Han menade att kristna rörelser inte behöver vara baserade på någon teologiskt utstuderad grund, utan ska vara grundade på den helige Andes spontana verk. Wagner kom att strakt separera teologi och den helige Andes verk. Han gick så långt så att han satte Gud och teologi emot varandra. Wagners teologi är inte främst baserad på dogmer utan istället pragmatism. Wagner blev av den orsaken väldigt fokuserad på siffor i sin missiologi, han var för allt som funkade, d.v.s. ökade medlemsantalet.⁵⁸

Donald A. McGavran var den som grundade Church Growth medan Wagner kom att bli den som populariserade och systematiserade Church Growth institutionen. McGavran grundade år 1961 Institute of Church Growth i Eugene Oregon och 1965 grundade han vid Fuller Seminary School World Mission and Institute of Church Growth. Church Growth institutionen undersökte hurdana sociologiska aspekter som positivt påverkar effekten av evangelisering.⁵⁹

⁵³ Grundades år 1991 i Singapore och är en organisation som kopplar samman apostlar runt om i världen. <https://www.icaleaders.com/about-ical/history-of-ica>, besökt 3.3. 2020

⁵⁴ Laitinen 2014, 10–15.

⁵⁵ <https://www.icaleaders.com/about-ical/history-of-ica> besökt 6.3 2020

⁵⁶ Laitinen 2014, 29–31.

⁵⁷ Laitinen 2014, 31. Det framkommer inte i Laitinens avhandling om det rör sig om en negativ attityd gentemot systematisk teologi som helhet oavsett om den är akademisk eller inte, eller om den negativa attityden är bunden till systematisk teologi producerat vid konfessionella eller icke-konfessionella teologiska utbildningar.

⁵⁸ Ibid., 31–32.

⁵⁹ Ibid., 29.

Under 1990-talet skedde en liten skiftning i Wagners förståelse av dogmers betydelse och han började söka mer doktrin gemenskap och inte enbart s.k. andlig gemenskap. Wagner skilde mellan primära och sekundära doktriner. De primära läroarna är sådan läror alla kristna bör ha gemensamma medan de sekundära kan variera mellan olika samfund, menade Wagner. Vad Wagner placerar i de båda facken primärt och sekundärt kan avvika från det som vanligtvis uppfattas av teologer som primärt och sekundärt. Laitinen skriver att Wagner inte explicit inkluderar treenighetsläran i primära doktriner. Wagner betonade en trefaldig förståelse av kyrkohistorien, där den nuvarande epoken börjat år 1982. Wagner undervisade att i denna epok antogs en ny approach till andlig krigsföring och bön förstods som ett vapen; nya nivåer av andlig krigsföring hade även blivit betrodd kyrkan. Wagner kom gradvis att förlora sin ställning inom Church Growth institutionen i takt med att hans åsikter bedömdes bli för extrema.⁶⁰

⁶⁰ Laitinen 2014, 35, 38.

2.3 New Apostolic Reformation

I detta kapitel ges en kort beskrivning av NARs historiska rötter, struktur och förhållande till andra samfund.

Laitinen skriver att NAR:s början dateras enligt Holvast till år 1997. Enligt NAR kan kyrkohistorien delas in i tre paradigmer beroende på vilken kyrkostruktur som dominerar. Det första paradigmet var det apostoliska paradigmet varade till 300-talet. Därefter kom *Christendom*⁶¹ paradigmet som varade mellan år 313 till 1982, denna epok karakteriserades av traditionalism och inåtvända kyrkor. Det tredje och nuvarande paradigmet är det nya apostoliska paradigmet som karakteriseras av en kyrka som är utåtriktad och har ett globalt perspektiv. Detta paradigm tolkas som det sista innan Kristi återkomst och paradigmets mest dominanta kännetecken är en förändring i attityd. Kyrkan, beskriver man, har gått från att ha varit institutionsinriktad till att nu vara missionsorienterad och att kyrkan nu även utför kraftgärningar för att besegla sitt budskaps trovärdighet.⁶²

NAR har starka kopplingar till Latter Rain rörelsen.

According to Resane, the theology of the Latter Rain movement of the 1940s and 1950s joined with dispensationalism in eschatological approach going simply just further. The leaders of the NAR, coming from different ecclesiastical backgrounds, intertwined Latter Rain theology with their own theological backgrounds. Steinkamp notes that the “doctrine of restoration” has its roots in early Pentecostalism⁶³

Latter Rain rörelsen är en pentekostal rörelse som uppkom i mitten av 1900-talet och var samtida med den s.k. helbrägda rörelsen. Latter Rain rörelsen blev en viktig komponent i eran av evangelikala väckelser efter andra världskriget. Latter Rain väckelsen hade likande element som den tidiga pentekostala väckelsen hade haft. Latter Rain

⁶¹ Murray 2009, 198. Med uttrycket ”Christendom” avses den era när kristendomen var den dominerade religionen i väst. Under denna era var stat och kyrka nära sammanknutna, kristen moral och etik understöddes av borgerliga lagar och kyrkans makt och inflytande var stor. ”Christendom” som era brukar dateras till när Konstantin den store genom Milan ediktet år 313 legaliserade den kristna tron.

⁶² Laitinen 2014, 8–9.

⁶³ Laitinen 2014, 28.

rörelsen var mycket kontroversiell hos dess opponenter eftersom rörelsens ansågs ha sekteristiska tendenser. En del människors tro tog också skada när fel och missbruk skett i praktiserandet av att ge profetiska ord och handpåläggning under bön. Många av de ledande pentekostala rörelserna tog avstånd från Latter Rain rörelsen. Eftersom Latter Rain rörelsen karakteriserades av helande och andra under kom rörelsen att upplevas som en stark kontrast till det tidigare decenniet som beskrevs av pentekostala personer som en tid av andlig torka och att Guds närvaro fattades. Latter Rain rörelsen betonade att ett utgjutande av Anden och väckelse skulle ske innan Jesu återkomst och tusen årsrikets början. Rörelsen betonade nådegåvorna och att dessa emottogs genom handpåläggning. Latter Rain rörelsen var i sin tur influerad av William Branham som i sin helandetjänst använde handpåläggning och helandeevangelisten Franklin Hall som betonade bön och fasta. Latter Rain rörelsen var också influerad av Independent Assemblies of God's kyrkoordnings struktur som betonade lokalförsamlingens autonomi och undervisade att Herren gör någonting nytt nu vilket man baserade på baserat på Jes. 43:19. Latter Rain rörelsen betonade också ämbetena och att deras ordning skulle struktureras upp enligt Ef. 4:11–13.⁶⁴

I Laitinen refererar i sin avhandling till Holvast som dateras NAR:s början till år 1997. Christopher Ross å sin sida som 2005 skrev sin magisteravhandling *The New Apostolic Reformation An Analysis and Critique* vid Department of Religious Studies University of Cape Town i Sydafrika ger inget specifikt startdatum för rörelsen. Ross skriver att rörelsens rötter är svåra att spåra eftersom den inte kan länkas till en definitiv händelse likt Pingströrelsens Azusa Street-händelse.⁶⁵ Inte heller inom NAR råder enhet kring när rörelsen börjar. Den av Wagner redigerade boken *New Apostolic Churches* (1998) innehåller intervjuer med 18 pastorer som identifierar sina kyrkor som medlemmar i NAR rörelsen, dessa kyrkor härstammar från 1970 och 80-talet. På ett seminarium som NAR hölls år 2003 menade en viss Naidoo, som Ross refererar till, att rörelsen startade för ungefär tio år sedan. Vilket skulle betyda att NAR uppkommit kring år 1993. I sin datering inkluderar Naidoo således inte Wagners tolkning av att de växande, autonoma och karismatiska megakyrkorna ska räknas som startpunkt för rörelsen. Naidoo lägger

⁶⁴ Burgess & van der Maas 2002, 830–832.

⁶⁵ Ross 2005, 10–11.

istället fokusera på tidpunkten när människor började få uppenbarelser att apostlaäm-
betet ska återinföras. Vem som fick dessa uppenbarelser och var det skedde förblir
oklart eftersom det inte framkommer någonstans, skriver Ross.⁶⁶

År 1999 skrev Wagner att den protestantiska kristendomens form kommer att ändras i
och med en framväxande rörelse som han namnger som *New Apostolic Reformation*.
Wagner skriver att NAR har vuxit fram inom pingströrelsen och karismatiska kyrkor
och att den nu bryter sig fri från de gamla samfundsstrukturerna. Det som enar de olika
grupperingarna är deras gemensamma tro att kyrkan nu är i slutet av denna tidsålder
och ska återgå till urkyrkans femdelade ämbetsstruktur.

NAR:s lära om att kyrkan i den sista tiden behöver återupprätta apostla- och profeta-
ämbetet är inget nytt, skriver Ross, utan har sina rötter i 1830-talet i Edward Irving under-
visning. Irvings läror likar NAR och gav upphov till Catholic Apostolic Church in
England som numera är känt under namnet New Apostolic Church; som har sitt hög-
kvarter i Tyskland och ett antal systerförsamlingar i Sydafrika; rörelsen har runt 10
miljoner medlemmar. Liksom hos Laitinen framkommer även hos Ross att NAR:s har
kopplingar till Latter Rain rörelsens läror. Ross skriver att Renee Rodriguez, Tricia
Tillin och Sandy Simpson ser likheter mellan NAR:s läror och Latter Rain rörelsens
läror.⁶⁷

Ross anser att NARs påstående om att de har fått nya visioner från Gud och arbetar
med en ny reformation saknar substantiellt stöd. Ross ser inget nytt alls, utan skriver
att en titt i kyrkohistorien visar att i åtminstone 100 år har det funnit diverse rörelser
som lobbade för ett femdelat ämbete. Ross har i sin avhandling ett citat av G. Raymond
Carlson, före detta generalsekreteraren för Assemblies of God.⁶⁸ Carlson kommenterar
de nya apostlarna och profeterna på följande sätt: ”Jag såg det i Latter Rain rörelsen
på 40- och 50-talet, innan dess fanns det likande tendenser hos vissa pingstvännen i
början av 1900-talet”.⁶⁹

G. Raymond Carlson, a former General Superintendent of the AOG, had
this to say regarding the new apostles and prophets: "I saw it in the New

⁶⁶ Ross 2005, 10–14.

⁶⁷ Ross 2005, 1–2.

⁶⁸ Assemblies of God är en amerikansk församling inom pingströrelsen.

⁶⁹ Ross 2005, 6.

Order of the Latter Rain in the late 40's and early 50's. Before that, it made its presence felt in the early days of the century among the early Pentecostals.⁷⁰

I likhet med Laitinen menar också Ross att NAR har ärvt en del av sina läror och praxis från den pentekostala och karismatiska rörelsen, men att de också har läxor och praxis som skiljer sig från dessa rörelser. Klassiska protestantiska tros läror som rättfärdiggörelse av tron allena och alla kristnas del i det allmänliga prästadömet är viktiga för NAR och den apostoliska trosbekännelsen har en hög status.⁷¹

Ross skriver att NAR kyrkor till skillnad från pentekostala och karismatiska kyrkor är betydligt mer hierarkiska. NAR styrs mera av enskilda individer än av ett pluralistiskt ledarskap, skriver Ross. Wagner har själv uttryckt en likadan distinktion mellan NAR kyrkor och andra protestantiska kyrkor.⁷²

Wagner argues that church members in new apostolic churches trust their pastor whereas traditional congregations trust boards and committees.⁷³

En annan skillnad enligt Wagner är att NAR kyrkor är visionsdrivna medan traditionella kyrkor är arvsdrivna, d.v.s. fokuserade på att upprätthålla det ursprungligt karaktäristiskt i sitt samfund.⁷⁴

Ross är kritisk till den höga ställning som ges till apostlar inom NAR. En annan varningsflagga med rörelsen enligt Ross är att ingen teologisk träning krävs för att kunna bli en ordinerad ämbetsbärare. Gällande NAR:s hierarkiskt betonade kyrkoordnings-system skriver Ross att NAR:s system inte skiljer sig särskilt mycket från det hierarkiska styret inom Romersk-katolska kyrkan. NAR:s vision är varje stad ska ha en egen apostel och dessa apostlar ska in sin tur vara ansvariga inför en global ledande apostel.

⁷⁰ Ross 2005, 6.

⁷¹ Ross 2005, 40, 44.

⁷² Ross 2005, 50.

⁷³ Ibid., 50.

⁷⁴ Ibid., 52.

Den i stort sett enda skillnaden mellan NAR och den katolska kyrkan är att den katolska kyrkan kallar sina ”apostlar”⁷⁵ för biskopar och den ledande biskopen för påve. Den Romersk-katolska kyrkan har dock inget krav på att dess biskopar ska kunna utföra kraftgärningar för att bevisa att de är rättmätiga arvtagare till apostlarnas ledarfunktion.⁷⁶ Ross ser ett problem med hur NAR:s apostlar ska kunna hållas ansvariga. Även NAR har själv erkänt bristerna i sitt system, och de menar att det finns utmaningar för hur apostlar som gör fel ska kunna hållas ansvariga. Inte alla NAR kyrkor är har sina apostlar som medlemmar i International Coalition of Apostolic Leaders (ICAL). ICAL är en organisation till vilken personer som innehar apostlaämbetet kan ansluta sig till. Organisationen mål är att skapa förbindelser mellan apostlarna och underlätta utbytande av resursers och vishet. Organisationen grundades av John P. Kelly efter att möte år 1999 i Singapore där några apostlar diskuterat att Gud kunde använda en sådan organisation för att mer effektivt expandera sitt rike. Hade det funnits ett krav att apostlarna inom NAR måste vara med i ICAL skulle organisationen kunna fungera som en övervakande institution. Det kan vara svårt att ena alla NAR apostlar under ett gemensamt paraply eftersom det råder även vissa spänningar mellan rörelsens talespersoner i västvärlden och tredje världen, skriver Ross.⁷⁷

If apostle means sent one then the legitimate question would be, sent by whom? According to Naidoo the sender is God himself sending his apostles to earth from heaven. He uses the terms heaven and earth figuratively as he refers to men being raised from obscurity in Third World countries to lead the apostolic season. Naidoo's explanation of God sending the apostles creates a loophole for accountability structures as anyone can claim that God has sent them. This is becoming a serious problem in the NAR Movement⁷⁸

⁷⁵ Här behöver läsaren vara uppmärksam och förstå ordleken som skedde. Den Romersk-katolska kyrkan förstår sina biskopar som de första apostlarnas rättmätiga arvtagare. Inte i bemärkelsen att biskopar kan åberopa sig vara apostlar i samma mening som de första men att de har ärvt deras ledarroll. NAR ser sina apostlar auktoritet som likvärdiga med den första apostlarna som behöver förstås som mer än enbart de 12 huvudapostlarna.

⁷⁶ Ross 2005, 52–59.

⁷⁷ Ross 2005, 89.

⁷⁸ Ross 2005, 60.

Ross skriver att eftersom det grekiska ordet ἀπόστολος (apostel) betyder 'utsänd' leder det till en följdfråga: Utsänd av vem? NAR svar är att Gud är den som sändt ut deras apostlar men Ross menar att deras system har ett kryphål och är en mull där självutnämnda apostlar kan florera. Den höga ställning biskopen har i den Romersk-katolska kyrkan regleras och kontrolleras genom att ingen kan utnämna sig själv till biskop. Inte heller kan dess biskopar agera som soloaktörer, utan de ingår obligatoriskt i biskopskollegiet och är ställd under ett regelverk där en biskop kan anmäls om han begår fel och kan bli fråntagen sin ställning. I NAR finns ingen institution som kan kräva något sådant utan deras hopp står till människors goda vilja och frivilliga underlåtelse.

Ross skriver att när NAR kritiserades för att deras apostlar inte är något annat än självutnämnda personer och deras apostlaorganisationer bara klubbar för inbördes beundran, svarade Wagner med motargumentet att om så vore fallet, hur kan det då komma sig att apostlarna har så många följare? Vore de falska skulle de bara ha några få menade Wagner.⁷⁹ Jag finner Wagners motargument mycket svagt både ur teologisk och ren allmän kunskapsmässig synvinkel. Det är teologiskt svagt eftersom ur bibliskt synvinkel är inte hänvisning till förekomsten av tecken och under och stora skaror efterföljare nog för att legitimera en rörelse eller person. Det visar b.la. texterna om anti-Krist i Matteusevangeliet 24:11, 28 och Markusevangeliet 13:22. Dessutom vittnar mänsklighetens historia om att en dåraktigt idé, dålig ideologi, ond ledare på inga sätt omöjliggör att stora skaror börjar följa idén, ideologin och ledaren, det enda som behövs är en karismatisk ledare och fungerande propaganda.

Ross kritiserar även NAR för att i sin definition av apostlar gå utöver Bibelns definition. Den traditionella tanken inom kristendom är att apostlaämbetet upphört, men att själva ledarfunktionen och planterande av nya församlingar lever vidare. Enligt traditionell förståelse har det inte heller ingått i apostlauppdraget att göra deklARATIONER upp emot skyn för att binda demoner vilket ingår i apostlarnas arbetsuppgifter inom NAR.⁸⁰ Enligt ICAL:s förståelse behöver inte heller en apostels verksamhet vara knuten endast till traditionellt församlingsarbete. På ICAL:s hemsida skriver man att en apostel även kan ha affärsvärlden som sitt främsta arbetsfält.

⁷⁹ Ross 2005, 86.

⁸⁰ Ross hänvisar till apostlarnas uppdrag i besegrandet av territoriala andar. Se kapitel 2.1

An apostle is defined by ICAL as a Christian leader gifted, taught, commissioned, and sent by God with the authority to establish the foundational government of a church or business within an assigned sphere by hearing what the Holy Spirit is saying and one who sets things in order accordingly for the growth and maturity of the group or complex of groups (churches or businesses). Since apostles operate in several different ways, ICAL is open to “vertical apostles” (including ecclesiastical, functional, congregational, and team-member vertical apostles), to “horizontal apostles” (including convening, ambassadorial, mobilizing, and territorial horizontal apostles), and to different kinds of “marketplace apostles.”⁸¹

⁸¹ <https://www.icaleaders.com/about-ical> besökt 3.3. 2020

2.4 Wagners och NAR:s teologi

I detta kapitel presenterar jag mera ingående läror och praxis som är kännetecknande för Wagner och för NAR:s teologi.

Wagner verkade under sitt liv flera år som apostelordförande i ICAL och har gav ut böcker om bön inom SLSW och kyrkotillväxt. Jag finner det rimligt att uppfatta Wagners teologi som uttryck för huvudfåran av det teologiska tänkande som finns inom NAR och som format rörelsen. Laitinen har i sin avhandling visat att Wagners förståelse av andliga gåvor är baserad på ett antal huvudfaktorer: Klassisk pentekostalism och en dominion⁸² teologi som är baserad på dels postmillennial rekonstruktionism⁸³ och dels Kingdom Now-teologi⁸⁴; den är i sin tur är baserad på teologi från Latter Rain rörelsen och Word of Faith-teologi såsom den framställs av Yonggi Cho.⁸⁵ Cho beskrivs som en positivt tänkande koreansk profet som är pastor för Yoido Full Gospel Church i Seoul. Församlingen är världens största enskilda församling med 700 000 medlemmar. Cho föddes som buddist men konverterade till kristendomen och ville studera till läkare. Ett val som motiverades av att han hade tidigare varit döende i tuberkulos. Cho berättar att hans planer ändrades efter att Jesus en natt uppenbarade sig klädd som en brandman och fyllde honom med den helige Ande och kallade honom att börja predika. Han utexaminerades från Assemblies of God bibelskola och startade en tältkyrka år 1958. År 1962 byggde han ett väckelsecenter som kom att få namnet Full Gospel Central Church. Chos framgångsformel är en kombination av positivt tänkande och positiv bekännelse: Tänkt det, se det, namnge det och modigt tala ut det.

⁸² Tron att de otroendes egendom ska tillfalla de rättfärdiga och att troende borde besitta alla ledande och viktiga positioner i samhället. Information hämtad från <https://www.firstthings.com/blogs/firstthoughts/2011/08/dominionismists-the-new-birthers>, besökt 23.3 2020

⁸³ Inom postmillennial rekonstruktionism användas många av de andliga nådegåvorna som verktyg i dominion syfte. Det vill säga att för att kunna överföra de ogudaktigas ägodelar till Guds rike och för att lyckas hålla samhällets lagar präglade av kristendomen. Laitinen, 2014, 264.

⁸⁴ Läran att Guds rike ska upprättas här i tiden till perfektion och göras via hårt arbete och engagemang. I Kingdom Now teologi lärs också att lovsång är en port in i Guds närvaro. Laitinen, 2014, 224, 226.

⁸⁵ Laitinen 2014, 264.

Cho lär att genom det talade ordets kraft kan en andeledd troende skapa och förlösa Jesu Kristi närvaro. Cho är även president för Church Growth International.⁸⁶

Laitinen skriver att Wagner lär att kyrkan på ska jorden vara perfekt och att den inte är tillräckligt perfekt innan Guds rike syns på jorden såsom det är i himmelen. För att åstadkomma denna fullkomlighet behöver kyrkorna ta emot *det nya vinet* Gud vill ge. *Det nya vinet* är framför allt det som Gud nu vill göra. Wagner tolkar bibelstället om nya vinsäckar som att varje ny tidsålder behöver en ny universell konfession. De gamla konfessionerna har töjt sin vinsäck till max och kan därför inte ta emot det nya vinet.⁸⁷ Wagners tanke om att kyrkan måste bli perfekt på jorden bekänns inte i ICAL:s officiella bekännelsedokument. ICAL har antagit det bekännelsedokument som författade år 1978, 26-28 oktober i Chicago av International Council on Biblical Inerrancy (ICBI). Enligt bekännelsedokumentets kommer inte kyrkan att dominera hela världen och kommer inte lyckas uttrycka Guds rikets vilja fullständigt på jorden innan Kristi återkomst. Bekännelsedokumentet finns uppladdat på ICALs och i artikel V i dokumentet *Concerning the kingdom of God: a summary of the biblical and historical view* står det att man inte tror att Guds rike kommer realiseras fullständigt innan Jesu återkomst.

We affirm that the Kingdom of God will increase until it is consummated when Jesus delivers it to the Father and that, at the present time, this Kingdom is both already present and not yet consummated.

We deny that the Kingdom of God will be either consummated or realized totally, comprehensively, or perfectly on earth before the return of Jesus.⁸⁸

Antingen har apostlarna inom ICAL ändrat sin eskatologiska syn när det gäller kyrkan eller så har Wagner uttryckt en lära som inte delades av alla inom NAR.

Gemensamt är däremot tanken om restaureringen av kyrkan. NAR lär att Gud vill åstadkomma en restaurering av kyrkan och att den möjliggörs på två sätt. Först genom ett återupprättande av det femdelade ämbetet som i sin tur möjliggör att de nya vapnen

⁸⁶ Burgess & van der Maas 2002, 521–522.

⁸⁷ Laitinen 2014, 40, 57.

⁸⁸ <https://www.churchcouncil.org/4-the-kingdom-of-god.html>, hämtad 6.3 2020

i SLSW (Strategic-level Spiritual Warfare) kan användas. I SLSW ingår s.k. vapen som *identifikationsomvändelse*⁸⁹, *böne-evangelisation*, bön på ställe, *spiritual mapping*⁹⁰, *bönevandringar*, *labyrinter*, *spiritual formation*.⁹¹ Van der Mer skriver att Wagners teologi om andlig krigsföring är baserad på äldre antaganden om andlig krigsföring i pentekostal teologi; vilka han sedan inkorporerat i sin egen teologi. Dessa äldre antaganden är b.l.a att demoner får insteg i människors liv genom synd, trauman, avgudadyrkan, ockultism, arv och förbannelser. Wagner i sin tur breddar denna förståelse att till att gälla inte bara enskilda individer, utan även folk, grupper och områden. Mark Bubeck är den person som spridit tanken om att kristna ska binda territoriala andar.⁹²

Den neokarimatiska synen på andlig krigsföring som finns inom NAR är grundad på synen att det mänskliga livet och den osynliga andliga sfären är tätt sammankopplade och påverkar varandra. Dessutom lyfter man fram att Bibeln ofta använder krigiska termer om denna realitet, det kändaste bibelstället är Ef. 6:12. Andra bibelställen som hänvisas till när det gäller andlig krigsföring är b.l.a. 1 Mos 3, Josua 24:14–24, Job 1, Dan 10:13 och Luk. 4:1–13. Inom neokarisamtisk förståelse av andlig krigsföring är bön tillsammans med fasta, omvändelse och förlåtelse starka vapen i det andlig kriget. Grundförståelsen är att när människan tillber och lyder en andlig varelse får denna mer inflytelse på människan och bättre möjlighet till att utföra sin vilja. Om människan lyder och tillber Gud så är det Guds vilja som sker, och om inte så sker motsatsen. Bön i andlig krigsföring kan delas in i två olika typer. Den första är *intim bön* och har sin grund i att Jesus ofta drog sig undan för att spendera tid i bön med Fadern. Intim bön är att vara i Guds närvaro, samtala och lyssna efter direktiv. Den andra typen av bön är *auktoritativ bön*. I den *auktoritativa bönen* använder bedjaren den auktoritet som blivit given av Jesus till kristna för att kasta ut demoner, hela och välsigna personer och objekt.⁹³

Den neokarismatisk förståelse av andlig krigsföring är uppdelad i två nivåer: Mark nivå och kosmisk nivå. I den första nivån handlar det om *människa till människa möten*

⁸⁹ Bedjaren eller bedjarna identifierar sig med någon annans synder och ber om förlåtelse för dem.

⁹⁰ Kallas fenomenet när man genom bön får uppenbarar vilka demoner som befinner sig på ett område, var och varför.

⁹¹ Laitinen 2014, 40–41.

⁹² Laitinen 2014, 73–74.

⁹³ Burgess & van der Maas 2002, 1091–1092.

och man lär att det finns tre olika slags demoner på denna nivå. I den första kategorin finns *familjeandar*, andemakter som generation efter generation givit sin hängivenhet åt. Den andra kategorin är *ockulta andar*, andemakter som kommer och får kontroll över en människa genom inbjudan; dessa finns i andra religioner, new age och frimureri. Den tredje kategorin är så kallade vanliga demoner som hör samman med ilska, rädsla, lust, död och homosexualitet. I kosmisk krigsföring lär man att den kristne kommer i kontakt med fem olika slags demoner: 1) *Territoriala andar* som råder över städer, regioner och länder 2) *institutionsandar* som finns i kyrkor, regeringar, utbildningsinstitutioner, icke kristna föreningar och ockulta föreningar 3) andar som är inriktade på specialområden såsom prostitution, abort, homosexualitet, spelande, pornografi, krig, musik och kulturer 4) andar som ockuperar olika föremål, byggnader och platser samt icke materiella saker såsom ritualer och musik 5) *släktandar* som är inriktade på att uppträda som förfäder.⁹⁴

Det femdelade ämbetet anses ha blivit restaurerad i väckelseprocesser och enligt Wagner har kyrkan mognat under århundradena. Genom reformationen med Luther i spetsen anses kyrkan ha fått tillbaka bl.a. förståelsen av det allmänna prästadömet. Andra grunder som lades var läran om Skriftens auktoritet och rättfärdiggörelse genom tron allena. Wesley rörelsen, d.v.s. metodismen introducerade kravet på personlig och kollektiv helgelse. Med den pentekostala rörelsen kom Andens övernaturliga verk att manifesteras och efter andra världskriget har en skörd av själar tagit rum, en skörd som fortsatt att växa. År 1970 återfördes förebedjaretjänsten, år 1980 profetttjänsten och år 1990 apostlatjänsten. Kyrkan anses därmed inte vara perfekt men man lär att dess infrastruktur nu är återuppbyggd.⁹⁵

Laitinen skriver att erfarenhets epistemologi är en av de stora principen i Wagners tänkande. Wagners erfarenhets epistemologi är grundad på övernaturliga erfarenheter, den helige Andes direkta tilltal till apostlarna är vid sidan om Skriften är en annan källa till kunskap för nya läror och praktiker. Laitinen skriver att Skriften tolkas från erfarenhets synvinkel, istället för dogmatisk.⁹⁶

⁹⁴ Burgess & van der Maas 2002, 1094–1095.

⁹⁵ Laitinen 2014, 56–57.

⁹⁶ Ibid., 235.

the stress on experiential knowledge makes it possible for those with the gift of apostle to justify new doctrines and practices, relying on experience for their justification.⁹⁷

Wagner tolkar 1 Kor 12:28 som ritningen för ordningen i kyrkan, han ser bibelstället som en indikation på att apostlarna kom före profeterna, lärarna och övriga andliga gåvor. Vilket leder för Wagner tillslutsatsen att apostlaämbetet är främst av de fem ämbetena. Wagners förståelse av apostlaämbetets innebörd är baserad på dominionism som b.la lär att de ondas egendom ska komma att tillhöra de kristna. Wagner har sagt att tiden är inne för apostlarna att börja förstå den viktiga roll de har i Guds plan att överföra de ondas rikedom till Guds rikes expansion.⁹⁸ Restaureringstanken inom NAR är grundad på Apg. 3:21 ”honom måste himlen ta emot tills de tider kommer då allt det återupprättas som Gud från urminnes tid har förkunnat genom sina heliga profeters mun”. Texten tolkas syfta b.la på apostla- och profetämbetet. Wagner bygger det femdelade ämbetet på bibelställena Ef. 2:20, 4:11 och 1 Kor 12.28.⁹⁹ Ämbetena diakon, äldste, biskop och änka ingår inte i Wagners lista av ämbeten. Han förstår äldste och biskop nuförtiden vara inkluderad i pastorsämbetet.¹⁰⁰

Enligt min mening kan Wagner och NAR:s karaktäristiska teologiska läror sammanfattas till fem stycken: 1) Dominionism d.v.s. läran om att de ondas tillgångar ska tillfalla de rättfärdiga och därigenom hjälpa till att expandera Guds rike 2) tron på territoriala andar 3) Rekonstruktionstanken d.v.s. att Guds rike ska bli synligt på jorden sådant det är i himmelen, genom att samhället kristnas 4) För att kunna göra det behövs det femdelade ämbetet 5) För att vinna mark för Guds rike behövs SLSW som på sin kosmiska nivå kräver apostlar och profeter.

Härnäst följer en analys av Wagner och NAR:s ecklesiologi med hjälp av Dulles ecklesiologiska modeller.

Wagner och i sin tur NAR:s ecklesiologi är starkt institutions betonad. Ross skrev att kyrkorna i NAR skiljer sig från pentekostala och karismatiska kyrkor b.la. genom att

⁹⁷ Ibid., 237.

⁹⁸ Ibid., 79,81.

⁹⁹ Laitinen 2014, 64.

¹⁰⁰ Ibid., 65.

NAR:s kyrkor har en betydligt mer hierarkisk struktur och styrs mera av enskilda individer än av ett pluralistiskt ledarskap. Jag delar också Ross åsikt om att NAR:s hierarkiska system uppvisar stora likheter det Romersk-katolska systemet. Min tes är att den starka institutionalism som finns inom NAR är ett resultat av rörelsens starka betoning av erfarenhetsepistemologi. Skriften tolkas i NAR skrev Laitinen utgående från erfarenhets synvinkel istället för dogmatisk. För att detta inte skall leda till tolkningsanarki behövs en stark institution med ämbeten som har tolkningsföreträde och som kan åberopa gudomlig uppenbarelse. Dulles skriver att i den institutionella modellen av kyrkan förstås kyrkans strukturer vara grundade i gudomlig uppenbarelse. I NAR förstås det femdelade ämbetet som en gudagiven ordning som Gud varit tvungen att genom uppenbarelse påminna kristna om.

Även modellen *kyrkan som förkunnare* är central i NAR:s teologi. NAR:s starka betoning på SLSW motiveras utifrån att det är nödvändigt för att spridandet av evangeliet ska kunna ske fruktbarare och förbättra människors möjlighet till omvändelse. Enligt NAR:s tredelade kyrkohistoriska paradig har kyrkan nu blivit mera missionsorienterad och tjänar i Guds kraft.

Dulles modeller fångar inte helt in NAR:s ecklesiologi. Dulles modeller är främst utformade utifrån Romersk-katolsk och "klassisk" protestantisk ecklesiologi. Dulles skriver om modellen *kyrkan som förkunnare* att dess främsta förespråkare betraktar ofta den enskilda lokala kyrkan som ecklesiologiskt fullständig. Kyrkan anses därmed inte behöva några struktur som binder samman den med andra kyrkor i närmiljön eller i världen. Finns sådana strukturer dessa endast motiverades utifrån en pragmatisk synvinkel och inte teologisk. Vidare förespråkar personer som strakt lobbat för modellen *kyrkan som förkunnare* att den lokala församlingen har stor frihet att utforma ämbetsstrukturen såsom församlingen själv önskar. Ett sådant synsätt är i strid med NAR:s ecklesiologiska förståelse.

3. Päivi Heikkilä och det femdelade ämbetet

3.1. Päivi Heikkilä och *The fivefold ministry and the Church*

I detta kapitel presenteras NAR:s förståelse av det femdelade ämbetet mera ingående genom en analys av Heikkiläs bok *The fivefold ministry and the Church*. Kapitlet börjar med en presentation om Heikkilä och hennes arbete.

Det framkommer inte i Heikkiläs bok att hon skulle vara influerad eller bygga på Wagners teologi. Hon nämner inte överhuvudtaget Wagners men hon nämner ingen annan heller eftersom hennes bok inte syftar till att göra en sådan teologisk redogörelse. Det är således en av slutsatserna av min forskning att hennes teologiska grund i boken *The fivefold ministry and the Church* är den som Wagner ger uttryck för. Jag gör inte anspråk på att känna till Heikkilä teologiska resa varken kronologiskt eller vilka personer som påverkat henne. Vare sig Heikkilä kommit i kontakt med Wagner personligen eller har influerats av honom via någon annan är det ändå rimligt att anta att hon har känt till Wagner, läst hans böcker eller lyssnat på honom. Med tanke på att Heikkilä innehar rörelsens apostlaämbete och Wagner fungerade som den apostelordförande inom ICAL finner jag det som ett rimligt antagande att den teologi Wagner gett uttryck för har varit auktoritativ för Heikkilä. Med det som bakgrund finner jag det gångbart att skriva att Heikkilä bygger sin teologi på Wagners teologi. På något sätt har jag i min avhandling behövt uttrycka vad Heikkilä bygger sin teologi på och funnit det lämpligt att referera till den man som innehåft rörelsen högsta position och som på ett särskilt sätt lobbat för rörelsen och dess teologi.

Päivi Heikkilä är grundaren av *King`s Ministries*, som är en organisation som grundades år 1989 och dess fokus ligger på förbönsarbete, andlig krigsföring och spridandet av det femdelade ämbetet. Heikkilä har i över 20 år arbetat med s.k. profetiskt förbönsarbete och förkunnelse, hon ingår även i kollegiet i EAL som står för *European Apostolic Leaders*.¹⁰¹ En betydande del av hennes arbete har varit förbönsarbete för städer

¹⁰¹ EAL grundades officiellt 2013 men dess rötter går tillbaka till ett möte 1999 i Singapore. Där grundades ICA, International Coalition of Apostles efter att Ed Silvoso framförde visionen om organisationen för Dr. C. Peter Wagner, Lawrence Khong, Estavam Hernandez och Harold Cabelleros, alla tituleras apostlar. År 2002 möttes i Norge Peter Wagner, Jan-Aage Torp och 30 andra apostlar från europeiska länder. Inget klartecken gavs i bön för att grunda en organisation, det kom först 2012-2013.

och nationer. Hon gav år 2011 ut en handbok i förbönsarbete, vid namn *The Lord Will Give you the City – Intercessor`s Handbook*. Enligt hennes uppgifter ska boken ha togs väl emot i Finland och har publicerats på engelska, estniska, danska, norska och polska. Hon har varit med i att starta upp NAR:s apostoliska arbete i Finland och i andra länder. Hon skriver att Herren uppenbarade sig för henne år 1998 under en bönestund och kallade henne till att mobilisera en nationell bönearme i Finlands städer och byar. Hon kom att grunda 14 bönegrupper i olika städer i Finland via King`s Ministries. Innan hon gick över till att arbeta fulltid i kyrklig tjänst arbetade hon som ekonomichef för kultur och utbildningsavdelningen i Nyslott och jobbade i borgmästarens ledargrupp. Hon har studerat ett år på en bibelskola vid Oral Roberts University i USA.¹⁰²

För att förstå varför Heikkilä är angelägen över att kyrkor runt om i världen så fort som möjligt behöver ta emot det femdelade ämbetet behöver ämbetena förstås ur den kristna metaberrättelsen såsom Heikkilä förstår den. I Heikkiläs eskatologiska förståelse ingår en förväntan på en sista stor väckelse innan slutet ska komma. Bevis för en sista stor väckelse innan slutet hämtar Heikkilä från Uppenbarelseboken 6:1–2, där det står:

Och jag såg när Lammet bröt det första av de sju sigillen, och jag hörde ett av de fyra väsendena säga med en röst som åskan: "Kom!" Jag såg, och se: en vit häst, och han som satt på den hade en båge. Åt honom gavs en segerkrans, och han drog ut som segerherre, för att segra¹⁰³.

Heikkilä menar att det första sigillet på bokrullen med de sju sigillen har öppnats och att det är den tiden kyrkan nu lever i. Öppnandet av det första sigillet tolkar Heikkilä som att det ännu återstår en tid av nåd där människor kan bli frälsta. Ryttaren på den vita hästen tolkar hon som kyrkan som rider ut för att segra d.v.s. vinna människor för

EAL har sitt kontor i Oslo och dess president är Jan-Aage Torp. EAL är både andligt och organisatoriskt kopplat till Restoration Oslokirken. EAL definierar sitt mål bland annat som att underlätta utvecklingen av Europas apostoliska ecclesia. Informationen är tagen från EAL:s hemsida, <https://europeanapostolicleaders.eu/welcome/history>, hämtad 20.1 2020.

¹⁰² Heikkilä 2015, 213-215; <https://www.kingsministries.fi/PaiviHeikkila/1>, besökt 7.12 2019.

¹⁰³ Svenska folkbibeln 2015.

Guds rike. Det finns ett ”men” i detta eskatologiska hopp, ska kyrkan kunna rida ut segerrikt behöver hon ha blivit utrustad av det femdelade ämbetet, skriver Heikkilä.¹⁰⁴

Heikkilä skriver att Bibeln innehåller mycket om enskilda städers kollektiva tro och välmående och Heikkilä ser det som kristnas uppgift att gå i förbön för sina städer och byar. Hon skriver att det finns vittnesbörd över hela jordklotet om hur samhällen blivit förändrade när kristna gått i förbön för sina städer och byar. Ett sådant bönearbete och en sådan mobilisering av förebedjare skriver Heikkilä att har tagit fart i Finland från år 1998 och framåt. Dessa förböner förbereder städerna och byarna för att få upp ögonen och ta emot frälsningen när Gud sänder sin nästa väckelsevåg där han bekräftar evangelieförkunnelsen med tecken och under, skriver Heikkilä. Förbönsarbetet har till uppgift att ploga jordmånen så att sådd kan sås och växa. Lovprisning och lovsång ses som en viktig byggsten i förberedelsen för den kommande väckelsen, skriver Heikkilä. Hon skriver vidare att lovprisning och lovsång i den helige Ande är de starkaste vapnen i andlig krigsföring; de onda andemakterna hatar lovsångsdans och flyr ifrån den; därför vill den onde gör allt han kan för att lovsångsdans och att lovsjungandet uteblir eller åtminstone inte sker helhjärtat, skriver Heikkilä. Hon grundar detta på att: Djävulen vet att lovsångsdans och lovsjungandet skapar genombrott. Med utgångspunkt i detta och av att David organiserade med lovsångare till templet har *24/7 bönecentrum* börjat växa fram runt om i världen, skriver Heikkilä.¹⁰⁵ Hon gör även en hänvisning till Amos 9:11–12:

På den dagen ska jag resa upp Davids fallna hydda, mura igen dess sprickor och resa upp dess ruiner. Jag ska bygga upp den som i forna dagar, så att de kan ta i besittning vad som är kvar av Edom och av alla hednafolk över vilka mitt namn har nämnts, säger Herren som gör detta.

Heikkilä utgår från den engelska översättningen New King James som har översatt det hebreiska ordet דָּבַר med tabernakel och som i Svenska Folkbibeln 2015 översätts med hydda. Davids tabernakel eller hydda som ska uppresas tolkas av Heikkilä som att en renässans av ständig lovprisning av Guds folk till Herren ska komma och när detta sker kommer återuppbyggandet d.v.s. väckelsen. Detta ses som orsaken till att

¹⁰⁴ Heikkilä 2015, 13.

¹⁰⁵ Ibid., 15-17.

fienden har varit så mån om att distrahera Guds folk från att omfamna lovprisning och lovsjungande. Som bevis på att profetian i Amos berör vår tid lyfter Heikkilä fram att Jakob i Apg 15:16–17 citerar profetian och säger att den nu går i uppfyllelse i och med judarnas och hedningarnas omvändelse till Jesus.¹⁰⁶

Heikkilä skriver att när kyrkan är återuppbyggd så som den ska vara kan de kristna bli uppräckta och Jesus komma ner för att rädda och frälsa Israel och styra i sitt tusenårsrike. Kyrkans återuppbyggnad, skriver Heikkilä, handlar om att hedningarnas antal ska komma till fullo¹⁰⁷ och att templet d.v.s. kyrkan ska återfå sitt femdelade ämbete. Kyrkans återuppbyggnad ska ha skett i flera steg. Heikkilä skriver att det första steget i återuppbyggandet gjorde Gud på 1500-talet genom Martin Luther. Hon skriver att grundkunskapen om att människans frälsning sker av tro hade glömts bort men att den kunskapen återupptäcktes genom reformationen. Nästa steg, skriver hon, var att Gud återinförde fullheten av Anden till kyrkan, det skedde speciellt vid Azusa Street-väckelsen¹⁰⁸ i Los Angeles år 1906, pingströrelsens början. I samband med det återvände evangelistämbetet mer och mer, skriver Heikkilä. Därefter kom den karismatiska rörelsen och nådegåvorna återkom i större utsträckning än tidigare. På 1980-talet kom Word of Faith-rörelsen¹⁰⁹, genom vilken Gud gav djupare kunskap i hans ord och även

¹⁰⁶ Heikkilä 2015, 19–22.

¹⁰⁷ ”Bröder, jag vill att ni ska känna till denna hemlighet så att ni inte har för höga tankar om er själva: förhärdelse har drabbat en del av Israel, och så ska det förbli till dess att hedningarna i fullt antal har kommit in”. Romarbrevet 11:24

¹⁰⁸ Burgess & Van Der Maas, 2002, 344–345. Termen åsyftar den väckelse som skedde mellan 1906–1913 i Los Angeles på 312 Azusa Street. Där väckelse och erfarenhet av Andens gåvor skedde under William J. Seymours ledning. 1906 räknas som pingströrelsens födelsedatum. Väckelsen på Azusa Street har sina rötter i helgelseörelsen från 1800-talet.

¹⁰⁹ Burgess & van der Maas 2002, 992–993. Word of Faith rörelsen är ingen enhetlig rörelse varken organisatoriskt eller teologiskt men har haft några ledande frontfigurer såsom Kenneth Hagin, Kenneth Copeland, Charles Capps och Fredrick K.C. Price som alla är lärjungar till Essek William Kenyon (1867–1948). Vars säregna betoningar och tolkningar kan spåras tillbaka till sina studier av metafysiska idéer vid Emerson College of Oratory i Boston som var en plats där New Thought filosofiska idéer florerade. New Thought rörelsen intresserade sig för helande, framgång, rikedom och lycka. New Thought filosofi kan spåras till Phineas P. Quimby (1802–66) som hade studerat spiritism, occultism, hypnos och andra aspekter av parapsykologi. 1862 försökte han göra svartkonst trovärdigt genom att använda vetenskapligt språk. En dominerade tanke i Quimbys och hans lärjungar teologi är att människan är en liten gud; hundar får valpar och Gud får små gudar som heter människor sade

betoning på tron lades. Genom tron kunde Guds löften gå i uppfyllelse och Guds härlighet manifesteras sig, skriver Heikkilä. I och med Word of Faith-rörelsen skedde en renässans av lärarämbetet i kyrkan, anser Heikkilä. Hon skriver att Bibeln började studeras mera och att lärarna öppnade upp skriften för kyrkan. Heikkilä skriver att Word of Faith olyckligtvis blev smutskastad för att bedriva framgångsteologi. Heikkilä menar att Word of Faith som kollektiv inte anklagas för detta, utan att endast vissa människors missbruk och perverterat deras budskap. Vidare skriver hon att Gud återinförde profetian speciellt under 1990-talet i och med lovprisning, tillbedjan och förbönsrenässansen som då skedde. Lovprisning, tillbedjan och förbön skapar en profetisk atmosfär menar Heikkilä.¹¹⁰ Gällande hennes restaureringsberättelse om kyrkan kan den konstateras vara i stort identiskt med Wagners.

Heikkilä ser kyrkans brist på mognad som ett resultat av att profeter och apostlar saknats i kyrkan. Det har saknats den auktoritet och det ledarskap som följer med de två ämbeten, skriver hon. Återinförandet av profetämbetet har gått långsamt i Europa jämfört med resten av världen, skriver hon. Hon menar att det är på grund av att en profet avslöjar fiendens verksamhet inuti kyrkor och kallar de troende till omvändelse och sanning. Profeterna är passionerade för att Guds vilja ska ske och hans ära synas; profeter är svåra för kyrkor att ta emot eftersom de är så kompromisslösa, skriver Heikkilä. Profeterna kommer med vägledning för församlingen, samt ökar gudsfruktan och ödmjukhet hos församlingsmedlemmarna. Apostlaämbetet är det sista av de fem ämbetena som håller på att återinföras i kyrkan, skriver Heikkilä. Tanken är att aposteln tillsammans med profeten ska ge till kyrkan uppenbarelse om vad Gud gör och vad som borde göras i olika situationer. Aposteln ska se till att kyrkan vandrar i enlighet med evangeliets sanning och apostelns kraftfulla och modiga handlingar styrker kyrkan till säkerhet och klarhet, skriver Heikkilä.¹¹¹

Heikkilä berättar att efter att hon kommit till tro bad hon att Gud skulle visa henne en kyrka där det som hon läste om i Bibeln praktiserades. Hon skriver att Gud förde henne över Atlanten till en kyrka i USA som hade en pågående väckelse, men att Gud innan

man. Man betonade att kristna måste börja bete sig som de små gudarna de är om de ska kunna manifesteras Guds rike. Kristna uppmuntras använda sina gudomliga rättigheter, dessa rättigheter ska tas ut i tro genom att bekänna Guds löften till en.

¹¹⁰ Heikkilä 2015, 40–42, 44–45.

¹¹¹ Heikkilä 2015, 46–47.

det visade henne en annan kyrka. Kyrkan bestod av mindre än hundra medlemmar, de var födda på nytt, ”men” skriver Heikkilä, de längtade inte efter att bli fyllda av Anden och ta emot nådegåvor. De förväntade sig inte att Guds makt skulle uppenbaras. De vittnade om Jesus och väntade på hans återkomst. Männerna och kvinnorna satt åtskilda, kvinnorna hade täckt sina huvuden och endast männen fick tala. Heikkilä skriver att hon hörde hur den helige Ande sade att han inte fört henne dit för att förändra församlingen eftersom lädersäcken¹¹² inte skulle kunna hålla *det nya vinet*¹¹³. Gud skulle då förlora både lädersäcken och vinet. Istället tog han henne dit för att visa mångfalden av flockar som Gud har. Guds huvudintention med denna flock var att leda den till himlen oskadad, men att den inte förmådde ta emot *det nya vinet* som Gud hade i beredskap. Heikkilä skriver att den som längtar efter *det nya vinet* måste acceptera att man kan behöva lämna sin gamla kära kyrka och söka en ny som ivrar efter *det nya vinet*. Heikkilä drar en parallell till Jonathan som sprang mellan David och Saul och lovade vara på Davids sida, men som sedan återvände till Saul och dog med honom utan att se David inta tronen. Heikkiläs skriver att hon år 2009 upplevde att Gud sade att det är dags för Davids efterföljare att komma ut från skogen och grottorna, församlingarna är nu mera redo att ta emot dem. Dessa Davids efterföljare, skriver Heikkilä, är människor som länge vetat om att Gud har nytt vin han vill ge kyrkan. Dessa har längtat efter *det nya vinet* och på förhand druckit *det nya vinet*.¹¹⁴

Heikkilä är tydlig med att den femdelade ämbetssynen bör uppfattas som en av Guds bestämd ordning som kyrkan avfallit ifrån. Den femdelade ämbetssynen förstås som Guds ordning i Kristi kropp. Heikkilä skriver att hennes bok inte handlar om den lokala kyrkans ordning, i vilken äldste och diakoner ingår, hennes bok fokuserar istället på Efesierbrevet 4:11–13 som talar om hur hela Kristi kropp uppbyggs. Kristi kropp förverkligas i lokala kyrkors praxis som ska skötas enligt Bibeln instruktioner, skriver hon. Nyckeln till förändring enligt Heikkilä är att människan ger upp sin kontroll och ger kontrollen till Gud. Kyrkan har styrts av människor och människotankar under lång tid istället för av Gud och enligt hans tankar, skriver hon.¹¹⁵

¹¹² Termen betyder den kyrkas struktur och förståelse av vad Gud gör och vill göra.

¹¹³ Termen åsyftar det verk den Helige Ande vill utföra.

¹¹⁴ Heikkilä 2015, 51–53.

¹¹⁵ Heikkilä 2015, 64–65.

Heikkilä nämnde bara helt kort i sin bok att hon anser att bibelns texter om äldste och diakoner hör till enskilda kyrkors ordning och inte Kristi kropp som i den här kontexten ska förstås som den allmänliga kyrkan även om Kristi kropp aktualiserats i enskilda kyrkor. Äldste och diakoner tycks således inte ingå i Heikkiläs ämbetshierarki utan verkar fall inom en slags allmän arbetsgrupp i kyrkan tillsammans med städare, ekonomiansvariga och annat en lokal kyrka kan tänkas behöva. Heikkiläs förståelse skiljer sig här också en aning från Wagner som förstod äldste som inkorporerade i pastorsämbetet. Heikkilä uppfattar äldste mera som en stödgrupp till pastorn, vilket framkommer i kapitel 3.2 där Heikkiläs förståelse av herdeämbetet presenteras.

Heikkilä skriver att de fem ämbetenas funktioner var självklar för den tidiga kyrkan, men att de blev med tiden oklarare. På 300-talet var ämbetena mer eller mindre kasserade menar Heikkilä och hon ser det som ett resultat av att kristendomen blev statsreligion i Romarriket. Det som hände då menar hon var att kyrkans tjänare inte längre valdes utifrån att man sökte Herrens vilja om vem han utvalt. Istället började helt andra utgångspunkter gällde för vem som ansågs lämplig. Heikkilä ger ingen förklaring till vad de helt andra utgångspunkterna var för något. Sen efter århundraden av avfall återstod endast pastorsämbetet av de ursprungliga fem, skriver Heikkilä. Apostlarnas ämbete övertogs av kardinaler, påven eller biskopar och ärkebiskopar, men dessa, skriver Heikkilä, var de första som accepterat avfallet från Skriften. De borde istället ha säkerställa att kyrkan lyder evangeliets sanning vilket är kännetecknet för en sann apostels karaktär, skriver hon.¹¹⁶ Kyrkohistoriskt sett har Heikkilä kronologiska hop när hon skriver. De som under kyrkans århundraden kämpade för att evangeliet skulle bevaras sant var biskoparna, de var författarna till trosbekännelserna. Heikkilä verkar vilja tala om tiden strax efter att kristendomen blev statsreligion i slutet av 300-talet men verkar hon vilja beskriva dessa biskopar som att de vore kopior av Johann Tetzel¹¹⁷.

Av dessa orsaker blir Heikkiläs beskrivning av händelseförloppet oklar. Å ena sidan menar hon att när kristendomen blev statsreligion upphör de fem ämbetena att vara i funktion. Å andra sidan gäller det inte för herdeämbetet som fortsätter vara i funktion.

¹¹⁶ Heikkilä 2015, 81.

¹¹⁷ Dominikanermunken som kommit att bli känd för sitt starka förespråkande och säljande av avlatsbrev.

Mitt frågetecken gäller hennes uttalande: Efter århundraden av avfall fanns bara herde-
ämbetet kvar. När hände egentligen dessa århundraden av avfall? Skedde de innan
kristendomen blev statsreligion, efteråt eller både och? Det förblir även dunkelt varför
de fem ämbetena funktion kom att bli oklar för kyrkan. Var det för att man helt kallt
slutade med dem efter att kristendomen blev statsreligion och glömdes de succesivt
bort? Var det i sin tur en följd av att man utgick från de s.k. ”helt andra utgångspunk-
terna” och inte sökte Guds vilja och vem han utvalt som de fem ämbetenas funktion
blev oklar? Eller var det på grund av århundraden av avfall som ämbetenas funktioner
föll i glömska? Sedan skulle man gärna vilja veta vad Heikkilä menar mer århundraden
av avfall. Är det de kristologiska striderna hon tänker på eller kanske ikonoklasmen?
Min hypotes är att uttrycket *århundraden av avfall* ska förstås som *det* som gjorde att
den romersk-katolska kyrkan blev det hon blev på medeltiden och reformationstiden.
Vad allt ordet *det* ska innehålla tror jag inte ens Heikkilä vet. Det förblir även oklart
hur *det* som formade den kyrka reformatörerna kritiserade kom att inverka till att
ingen kände till de femämbetenas funktion i över ett millenium. Min egen mest kvali-
ficerade gissning på vad Heikkiläs *det* är för något är att det skulle kunna röra sig om
diverse teologiska skrifter om ämbetet av olika kyrkofäder. Åtminstone skulle deras
skrifter om ämbetet som t.ex. Johannes Chrysostomos *Om prästämbetet* knappast vara
särskilt uppskattade av Heikkilä eftersom de inte tar upp det femdelade ämbetet, utan
istället biskops- och prästämbetet.

Personer som utväljs till ett av de fem ämbetena genomgår en förberedelseperiod som
vara flera år och kan vara ända upp till decennier, skriver Heikkilä. Förberedelseperi-
oden börjar redan vid personens omvändelse, då börjar den helige Ande förbereda
dem. Personerna bör ha stor kärlek för Guds ord och kunskap i Guds ord och bör ha
läst igenom Bibeln flera gånger och även ha studerat den tematiskt. Ett annat känne-
tecken som Heikkilä skriver om är att personerna prioriterar bön och har en längtan att
känna Gud bättre. Gud leder dessa personer till kyrkor eller bibelskolor efter sin vilja
och skapar kontaktnät och viktiga relationer med andra Herrens tjänare. Heikkilä skri-
ver att Gud använder många medel för att förbereda personernas inre för att bli redo
att stiga in i tjänst. Efter förberedelsetiden eller redan under den kan profetiska utsagor
ges till personen ifråga, och med tiden uppenbarar Gud mer och mer tydligt vad han
ännat för personen. Personen ifråga får fler och fler uppgifter som ingår i den kom-
mande ämbetsrollen. Under tiden som de offentliga uppgifterna blir fler är att det är

vanligt med missförstånd och att folk motsätter sig personen ifråga eftersom hans kallelse ännu är okänd för dem. Den smorda personen kommer dock bli styrkt av denna prövosamma tid, skriver Heikkilä. Hon skriver vidare att den som är insatt i ett ämbete inte är det för sin egen skull utan insatt av Gud för hans folk skull. Därför bör den som redan innehar ett av ämbetena alltid sträva efter att upptäcka de gåvor Gud har gett till de olika medlemmarna i församlingen och uppmuntra dem att använda dem och hjälpa dem att växa i sin tjänst. Istället har motsatsen skett konstaterar Heikkilä. Folk har blivit förbjudna att verka i sina gåvor, inte bekräftas och inte tillåtits att växa; ett misstag kan vara nog ha för att diskvalificera någon. Utnämningen av en person till ett av de fem ämbetena ska ske genom andra tjänare som själva innehar ett ämbete, och efter Andens vägledning, skriver Heikkilä. Hon skriver att så skedde även med Paulus under en bönestund med profeter och lärare då den helige Ande meddelade att han utvalt Paulus och Barnabas, och profeterna och lärarna lade sina händer på dem och sände iväg dem.¹¹⁸

¹¹⁸ Heikkilä 2015, 82, 85–86, 91.

3.2. Apostlar, profeter, evangelister, herdar och lärare – deras uppgifter enligt Heikkilä och *New Apostolic Reformation*

I detta kapitel presenteras mer ingående de olika ämbetenas uppgifter, samt de bibelställen som Heikkilä och NAR uppfattar som viktiga i förståelsen av ämbetena.

Apostlar

Heikkilä skriver att apostlar ofta ses som kyrko- och församlingsgrundare vilket hon menar är bara en del av det apostoliska arbetet. I apostlaämbetet ingår också att komma med nya viktiga uppenbarelser och ärenden angående Guds rike. Som bevis för det hänvisar hon till Daniel och hur Gud sade till Daniel att försegla den vision han fick ta emot, vilket, skriver Heikkilä, betyder att den ska öppnas i de sista tiderna. Gud ger apostlarna och profeterna en speciellt djup förståelse i hans ord, skriver Heikkilä. Heikkilä godkänner inte synen att biskopar skulle vara insatta av apostlarna som deras arvtagare, vilket hon motiverar utifrån 2 Kor 12:12 ”Vad som kännetecknar en apostel har blivit utfört hos er med all uthållighet, genom tecken, under och kraftgärningar”. Heikkilä hävdar utgående från denna vers att under och mirakel bör ske genom den som har apostlaämbetet. En sann apostel ska ha kraft, Guds kraft. Därefter skriver hon att de biskopar, ärkebiskopar, kardinaler och andra som inte har denna Guds kraft har inte fått sitt ämbete av Gud och är inte äkta apostlar.¹¹⁹

Till apostels arbetsuppgifter hör enligt Heikkilä att påbörja, bygga, utvidga och organisera. Vidare ska aposteln vara en ledare, ha gudagiven vision, samt ha mod och visdom. Aposteln skapar en atmosfär av trygghet och är en verklig fadersfigur, skriver Heikkilä. Aposteln till skillnad från en pastor arbetar med helheter och med storskaliga projekt, skriver Heikkilä. Aposteln upprätthåller även kontakten med andra kyrkor i andra länder och på andra kontinenter. Liksom för profeten och evangelisten ingår en hel del resande i apostlaämbete. Aposteln behöver besöka olika kyrkor och evenemang och där förkunna Guds ord. Apostlarna får kyrkans medlemmar att verkligen känna att de är ett med de olika kyrkorna runt om i världen, skriver Heikkilä. Som framkommit tidigare anser Heikkilä att det svaga tillstånd som kyrkan nu befinner sig i är ett resultat av att kyrkan har saknat påverkan från profeter och apostlar. Kyrkan har saknat någon

¹¹⁹ Heikkilä 2015, 151–152

som utmanat den och tänder elden. Heikkilä skriver inte rakt ut vad detta svaga tillstånd är, men utgående från tematiken i hennes bok torde det röra sig om alltför få under, Andens gåvor som inte manifesteras och församlingstillväxt som stagnerat. Heikkilä skriver att pastorer ansvarar för sin egen kyrka medan profeterna och apostlarna har en sådan position i Kristi kropp som möjliggör att Gud kan sända dem för att tjäna vilken kyrka som helst. De hjälper till med det andliga ledarskapet och blir således till välsignelse för pastorn och den lokala församlingens äldste. Det är inte frivilligt att välja att följa eller inte följa den femdelade ämbetssynen. Gud har sin egen ordning både för familjen och kyrkan, skriver Heikkilä. Hon varnar att följer man inte den ordningen kommer man få all slags oordning.¹²⁰

Heikkilä verkar ha en klar uppfattning om att kyrkor i stor utsträckning vägrat ta emot profeter och apostlar och hon nämner att alla andra kontinenter ligger före Europa. Som jag skrev tidigare nämner Heikkilä att hon fått och regelbundet får inbjudningar från både Afrika och Asien att komma och undervisa. Heikkilä skriver att Gud har kallat henne till Europa och att det ska komma en tid när Europa får upp ögonen för behovet av apostlar och profeter. Heikkilä nämner också att Finland har en apostolisk kallelse till Europa. Hon skriver att det inte är enbart en kallelse för Finland, utan att hela Norden har fått en kallelse av Gud att väcka Europa.¹²¹

Profeter

Heikkilä skriver att det profetiska ämbetet kom tillbaka till kyrkan under 1990-talet. Profetens uppgift är att komma med budskap och uppenbarelse från Gud. Ofta är profeterna de mest hatade och förföljda eftersom de ofta kommer med uppenbarelse om människors synder och kallar till omvändelse, skriver Heikkilä. Ett bibelställe som Heikkilä använder som argumentation för vikten av profeter i kyrkan är Amos 3:7 där det står att Gud inte gör något utan att låta sina profeter veta om det. Det finns olika typer av profeter, skriver Heikkilä. En del har engångsuppdrag medan andras profetiska uppgift vara livet ut. I Jer. 1:10 används fyra olika bilder för hur Jeremia ska bryta ner det gamla och två bilder för uppbyggandet av nya saker. Heikkilä tolkar det som

¹²⁰ Heikkilä 2015, 153, 156, 160.

¹²¹ Ibid., 162–163, 167.

att profetens uppgift att få bukt på gamla falska traditioner, läror och avguder är två gånger mer arbetskrävande än att plantera det nya från Herren.¹²²

Heikkilä ger några exempel på hur profeter verkar i kyrkan. Hon berättar att under bönemöten i slutet av 1980- och början av 1990-talet profeterades det ofta att man inte skulle sätta sig i skuld. Bostadspriser hade stigit kraftigt men sjönk drastiskt efter några år, och många som inte hade tagit profetiorna till sig hade nu stora skulder p.g.a. huslån. Ett annat exempel Heikkilä skriver om är att innan 2007 profeterades ofta att Finlands gräns var hotad av Ryssland. Under hösten 2007 sade Herren att de troendes böner och fastor hade kommit inför hans ansikte och att hotet från Ryssland avväjts. Efter det kom inga fler profetior komma om att gränsen skulle vara under hot.¹²³

Heikkilä skriver att Gud kallar också profeterna att arbeta både på nationell och internationell nivå för att Guds vilja ska ske i byar, städer och länder. Gud vill sända sina profeter för att kalla nationer till omvändelse. Heikkilä skriver att hon år 2002 kände hur Gud kallade henne att sammankalla representanter från Danmark och Norge för att åka till Bangor i norra Irland för att be om förlåtelse för den förstörelse som vikingarna gjort där. Några representanter från Sverige behövdes inte eftersom vikingarna från Sverige gjorde sina räder mot södra Europa och inte mot norra Irland. De nordiska vikingarna hade år 824 på en dag förstört ett kloster i Bangor och dödade de 3000 munkar som bodde där. Dessa munkar hade i 150 år bett dag och natt i skriften, och således upprätthållit en *24/7 bönecirkel*. Heikkilä och vikingarepresentanterna hade ett bönemöte i den anglikanska kyrkan som nu står på platsen där klostret tidigare stod. Den anglikanska kyrkans pastor närvarade och även stadens borgmästare. Heikkilä skriver att kyrkan var full och att de nio representanterna föll på knä i kyrkan och bad om förlåtelse för sina förfäders synder och de som var samlade i kyrkan gav avlösning. Hon skriver att man efteråt kunde känna en stark gudsnärvaro. Senare läste hon även i tidningen att IRA hade lagt ner sina vapen och att förhandlingar hade inletts. Efter bönemötet har inga fler väpnade konflikter skett mellan katolikerna och protestanterna. Heikkilä skriver att det beror på att det andliga altare av våld som uppkommit till följd av vikingarnas våldshandling, vilket i sin tur hade gett upphov till att andar av mord

¹²² Heikkilä 2015, 111–112, 116.

¹²³ Heikkilä 2015, 126.

och andra hemskheters florerade, nu genom *identifikationsomvändelse* hade förstörts.¹²⁴

Profeten har ofta profetians nådegåva men kan också bära fram andra typer av uppenbarelser och budskap från Gud, skriver Heikkilä. Det profetiska ämbetet är inte grundat på profetisk nådegåva utan en speciell kallelse från Gud att vara profet, skriver hon. Profeten är kallad till sitt ämbete genom vilket Gud uppenbarar saker för hen på olika sätt. Profeten har förståelse för vad Gud gör och tänker om olika saker eftersom Gud uppenbarar det för sin profet. Heikkilä skriver att det är karaktäristiskt att profeter är kategoriska till sin karaktär och är nitiska för Guds vilja. Profeten kan också enkelt bedöma vad som kommer från Gud och vad som inte kommer från Gud. Profeterna förstår Guds vilja på ett djupare plan än de flesta. Hon skriver vidare att profeter behöver vara ihärdiga eftersom deras uppgift innefattar långa perioder av väntan, förföljelse och människor som inte vill omvända sig. De får möta många missförstånd och ärekränkning. Profeten har till stor del gett upp sitt eget liv för att kunna ägna sig helt åt Guds uppdrag.¹²⁵

Evangelister

Enligt Heikkiläs förståelse har evangelisten ofta nådegåvan att bota sjuka, göra mirakel och ord av kunskap. Dessa bekräftar autenticiteten i det Guds ord som evangelisten förkunnat. Evangelisten har ofta en smörjelse som hör till något av de andra ämbetena för att komplettera sin kallelse, skriver Heikkilä. Vidare kan evangelisten ha en apostolisk kallelse, och tjänsten blir med tiden att plantera nya kyrkor eller grunda omfattande missionsorganisationer. Evangelistens tjänst är sällan begränsad till hans hemförsamling, om så är fallet är hemförsamlingen uppgift att understöda evangelisten ekonomiskt och med sina böner. Tillsammans med pastorsämbetet är dessa två ämbeten generellt de mest accepterade ämbetena, skriver Heikkilä. Evangelistämbetet och pastorsämbetet är väldigt människocentrerad, medan profeter arbetar mindre med

¹²⁴ Heikkilä 2015, 144–146.

¹²⁵ Ibid., 147, 149.

människor i vardagen; apostlarnas arbete består projekt fokuserade och lärarna arbetar med att studera och undervisa i Skriften.¹²⁶

Hedrar

Herdar och pastorer förstås ofta synonymt, så även i Heikkiläs bok. Heikkilä skriver att evangelierna och speciellt apostlagärningarna talar mycket om den tidiga kyrkan men att de nämner väldigt lite om pastorer. Enligt Heikkilä beror det på att under den tiden formades kyrkan av de andra ämbetena och att pastorsämbetet tillkom sist.¹²⁷

Pastorsämbetet, skriver Heikkilä, är det som kräver mest tålamod och medlidande med människor. Det krävs uthållighet för att kunna hantera alla de problem och utmaningar som finns i en församling. På grund av det krävande arbetet och den enorma arbetsmängden blir många utbrända. Heikkilä skriver att pastorer till sin hjälp har församlingarnas äldste men att pastorer behöver mer personligt stöd. Här kommer aposteln och profeten in i bilden, alla tre skulle behöva öppna sig mera för varandra och samarbeta. Aposteln kan vara en fadersfigur eller mentor för pastorn. Profeten ger kunskap och budskap från Herren in i olika svåra situationer som pastorn befinner sig i. En pastor är en herde som blir given får, pastorn borde inte ha ett behov av att vaka över sina får i den meningen att man tävlar med andra pastorer och hålla sina får gisslan, skriver Heikkilä. Eftersom Gud enligt sin vilja kan flytta över ett får till en annan hjord. Gud vägleder varje får på unika vägar konstaterar Heikkilä och ibland kan en annan församling behövas för att Guds menings med en persons liv ska gå i uppfyllelse.¹²⁸

Pastorerna ska skydda hjorden från fiendens andliga attacker, synd och tillrättvisa vid behov, vägleda sina får på rätta stigar. De ska hjälpa medlemmarna att upptäcka sina gåvor och organisera kyrkans aktivitet så att den uppbygger församlingen och medlemmarna för möjlighet att tjäna varandra med sina andliga gåvor. Pastorerna ska hjälpa i svåra situationer och tillsammans med de andra ämbetena utrusta hjorden att fungera i sina individuella kallelser. Det är även pastors uppgift, skriver Heikkilä, att ta emot personer som innehar de andra ämbetena så att församlingen får ta emot en

¹²⁶ Ibid., 107-108.

¹²⁷ Heikkilä 2015 Ibid., 93.

¹²⁸ Ibid., 95-97.

mångsidig bibelundervisning och bli utrustade med apostolisk, profetisk och evangelistisk smörjelse. De andra ämbetena kan inte tjäna i kyrkan om inte pastorn öppnar dörren för dem, skriver hon. Under den tid personer i de andra ämbetena fungerar i en viss kyrka står de under den kyrkans pastors auktoritet. En annan uppgift som tillfaller pastorn är att se till att folk kommer ut i sin tjänst. Heikkilä tycker församlingar borde sända betydligt fler av sina medlemmar ut i världen att tjäna i de kallelser och gåvor Gud har gett dem.¹²⁹

Lärare

Heikkilä menar att lärarämbetet var väldigt frånvarande i kyrkorna innan *Word of Faith*-rörelsen. Heikkilä skriver att i och med rörelsen uppkomst och spridning fick lärarämbetet ett uppsving eftersom rörelsen betonade vikten av Guds ord. Varje kyrka borde se behovet av lärarämbete eftersom tron är baserad på Guds ord och därav är en rätt förståelse av Skriften mycket viktig, skriver Heikkilä. En person som innehar ämbetet kan vara insatt i sin hemförsamling eller arbeta för flera kyrkor samtidigt. Eftersom Bibeln läses så pass lite av kyrkans medlemmar är de i stort behov av att få ta emot god bibelundervisning, skriver Heikkilä. Vidare skriver Heikkilä att lärarämbetet kompletterar pastorsämbetet väl eftersom en pastor p.g.a. sina andra ansvarsuppgifter inte hinner förkovra sig så mycket i Bibeln som en lärare kan eller avsätta lika mycket tid för undervisning i församlingens händelsekalender.¹³⁰

¹²⁹ Heikkilä 2015, 98–99.

¹³⁰ Heikkilä 2015, 103.

3.3 Konklusion

Heikkiläs argumentering för det femdelade ämbetet ska förstås dels ur hennes ecklesiologi och dels ur hennes ämbetsteologi. Utgående från Heikkiläs bok har jag funnit åtta centrala aspekter i hennes teologi som berör församlingen och ämbetena:

- 1) Kyrkans eskatologiska uppdrag består i att förbereda sig för den sista väckelsen. Detta förberedelsearbete kommer att resultera i att kyrkan förmår evangelisera med kraft och ta emot nya frälsta själar.
- 2) Förberedelsearbetet befrämjar i sin tur också kyrkans återuppbyggnad, och när återuppbyggandet är fullbordat är de kristna redo att bli uppryckta och Jesus kommer att komma tillbaka för att rädda och frälsa Israel och styra i sitt tusenårsrike.
- 3) Varje enskild kristen är en viktig lem i Kristi kropp, de ska tjäna varandra och världen med sina gåvor och förkunna evangeliet.
- 4) Att hålla förbön för sina städer och byar hör till de kristnas uppgift.
- 5) Gud kallar de kristna runt om i världen att ta emot de fem ämbetena som i sin tur ska utrusta de heliga att vara fullkomliga i Kristus.
- 6) Det femdelade ämbetets huvuduppgift är att tjäna, bygga upp och utrusta kyrkorna emedan de olika medlemmarna sprider evangeliet.
- 7) Den femdelade ämbetssynen är en ordning för kyrkan bestämd av Gud.
- 8) Kyrkans brist på mognad är ett resultat av avsaknaden av profeter och apostlar i kyrkorna, det har saknats den auktoritet och det ledarskapet som följer med de två ämbeten.

När dessa åtta punkter analyseras utgående från Dulles fem modeller finner jag att tre av modellerna framträder speciellt tydligt: *Kyrkan som institution*, *kyrkan som förkunnare och kyrkans som mystik gemenskap*. Utgående från Heikkiläs bok *The fivefold ministry and the Church* går det att argumentera för att de tre modellerna ska förstås i en hierarkisk ordning som kunde illustreras med tre ringar. Den innersta ringen är *kyrka som mystik gemenskap*, sedan kommer *kyrkan som institution* och sist *kyrkan som förkunnare*. Den innersta ringen, *kyrkan som mystik gemenskap*, når inte sin fulla potential eftersom att den andra ringen, *kyrkan som institution*, är trasig. Vilket har

resultat i att den innersta ringen inte blivit närd och skyddad som den skulle ha behövt, vilket i sin tur har lett till att kyrkan i sin yttersta ring, där hon är en förkunnare kommer tillkorta med sitt evangeliserande. I Heikkiläs ecklesiologiska förståelse är modellen *kyrkan som institution* väldigt starkt betonad, även om den inte är den innersta ringen. När Dulles beskrev det karakteristiska för *kyrkan som institution* skriver han att kyrkan ses som en skola som instruerar och som en matsal som när sina medlemmar. Dulles exempel på denna skola och matsal passar bättre in på den Romersk-katolska kyrkan eftersom det är det samfund han har i åtanke när han exemplifierar modellen *kyrkan som institution*, men det hindrar en inte från att byta ut den Romersk-katolska kyrkan emot NAR. För att använda Dulles bild av skola och matsal kunde man säga att NAR menar att det har fattats tillräckligt många goda lärare i skolan. Dessutom har lärare med fel undervisningsämne varit tvungen att undervisa i de frånvarande lärarnas ämne. Vidare har det i köket saknats både diskare och kockar, så att maten som serverats har smakat sämre än den kunnat, rena tallrikar har fattas och maten har inte varit tillräckligt näringsrik. Dulles skriv angående modellen *kyrkan som institution* att en för stark betoning av den leder till teologiska problem där teologer ombes finna stöd för läror i Bibeln och den apostoliska traditionen som en ärlig teolog inte kan hitta. Det är en mycket träffande beskrivning av problemet med NAR vilket framkomma tydligt i kapitel fyra där den tidiga kyrkan presenteras. Modellerna *kyrkan som institution* och *förkunnare* framkom också tydligt i kapitel två där Wagner och NAR:s teologi redogjordes, däremot framkom inte *kyrkan som mystik gemenskap*. Min tolkning är att även Wagner och NAR som helhet betonar *kyrkan som mystik gemenskap* men att det inte framkom lika tydligt som i Heikkiläs bok eftersom Laitinens och Ross avhandlingar hade ett annat fokus.

I Heikkiläs förståelse av kyrkans *nobilis forma* ingår det som NAR kallar för det femdelade ämbetet. Därför är hon så mån om att i sin *ablatio* hjälpa kyrkan att få det ”tillbaka”. Det är mycket förståeligt att den institutionella sidan av kyrkan får stor fokus hos Heikkilä och i NAR. En av fördelarna med den institutionella modellen skrev Dulles var att den starkt betonar kyrkans kontinuitet från dess början till nutid. Vilket ger en stabilitet och trygghet som skapar en stark kollektivt identitet. Enligt min mening är det ingen orimlig tanke att NAR:s framväxt kan förstås som ett resultat av ett ökat behov inom protestantismen att känna sig sammankopplad med urkyrkan, ha skyddande strukturer och ha en starkare kollektiv känsla.

Saknar man helt kunskap i den tidiga kyrkohistorien och dogmhistoria kan NAR:s tredelade kyrkohistoriska paradigm låta rimligt, och Heikkiläs presentation av de fem olika ämbetenas uppgift te sig som en ypperligt god och attraktiv struktur. Den tredelade kyrkohistorien är dock inte bara en extrem förenkling av en komplex verklighet, den är dessutom helt skev och snedvriden och omöjlig att upprätthålla för någon som studerat kyrkohistoria. Vidare grundar sig NAR:s femdelade ämbetssyn sig på en anakronistisk läsning av Bibelns texter, vilket presenteras lite längre fram i min avhandling och på en demonologi som är byggd mera utifrån erfarenhetsepistemologi än bibliska texter och den kyrkliga traditionen. Min kritik gällande rörelsens demonologi handlar främst om hur den tar sig i uttryck i SLSW, vilket enligt min efterforskning är ett resultat av att den är byggd på några bibeltexter som tolkas med hjälp av erfarenhetsepistemologi. Enligt min mening är Heikkiläs argumentation för det femdelade inte först och främst exegetisk, kyrkohistorisk eller sociologisk. Istället kommer Heikkiläs självsäkra argumentering från mystiska upplevelser som jag uppfattar som det bärande elementet i hennes förståelse av Bibelns texter om ämbetena. Hon skriver i sin bok att Gud en gång väckte henne mitt i natten och hur han under det att hon bad utifrån Ef. 4:11–13 beklagade sig över att det femdelade ämbetet inte är i bruk i större utsträckning och att det är ett hinder för honom när han ska utföra sitt verk genom kyrkan.¹³¹

Heikkiläs argumentation för det femdelade ämbetet är först och främst grundat på vad man kunde kalla uppenbarelser och sekundärt grundat på exegetik och kyrkohistoria. Hennes bibelutläggning är inte direkt genomsyrad av tunga exegetiska argument, utan hennes utläggningar presenteras rätt och slätt utan några större försök att bevisa objektiviteten och rimligheten i hennes utläggningar. Min hypotes är att hon väldigt långt, om inte till och med uteslutande, återger sådant hon lärt sig via undervisning som inte är byggd på gedigen efterforskning. Vidare kan jag tänka mig att Heikkilä inte haft i åtanke att hennes läsare skulle vara intresserade av att kritiskt granska hennes bok genom att vända och vrida på hennes argument och pröva hållbarheten i hennes argumentering och sanningshalten i hennes uttalande om kyrkohistorien. Av den orsaken kan bibelutläggningen presenteras kortfattat och som obestridlig sanning. Den kyrkohistoriska argumentationen består inte av att hon lyfta fram olika texter från den tidiga kyrkan som skulle stödja hennes påståenden, allt sådant saknas förvånande nog. Utan

¹³¹ Heikkilä 2015, 183–184.

konkreta bevis är hennes påstående endast luftslott. Samtidigt är det inte överraskande att hon inte lyfter fram ens ett textfragment från den tidiga kyrkan. Det finns inga textfynd från den tidiga kyrkan hon kan använda för att bestryka sina påståenden. Hennes enda chans att lyckas övertyga läsaren om "sanningshalten" i hennes påståenden om den tidiga kyrkan är att läsaren är övertygad om att det tredelade kyrkohistoriska paradigmet är en riktig beskrivning av verkligheten.

Hur kommer man då s.a.s. till insikt om "riktigheten" i det tredelade kyrkohistoriska paradigmet? Den kan förefalla rimlig om den västkyrkliga kyrkohistorien i Europa och USA från 1500-talet framåt tolkas som en enda stor restaurering där kyrkan gått från klarhet till klarhet; en syn som är enklare att tro på om man är medlem i något av de mer sentida protestantiska samfundet. Jag anser mig ha funnit det vara genomgående för NAR som rörelse att det som övertygat dess medlemmar om att kyrkan ska ha rörelsens femdelade ämbete är uppenbarelser och tilltal människor haft, samt en tro på det tredelade kyrkohistoriska paradigmet. Allt detta stöds sedan på ett axplock av texter ur Skriften. Till sist menar sig också det femdelade ämbetets förespråkare kunna stödja sin övertygelse genom sina erfarenheter av ämbetena i t.ex. församlingslivet. Ett exempel ur Heikkiläs liv på en sådan erfarenhet var hennes resa till norra Irland för att delta i *identifikationsomvändelsen* som hölls där.

Heikkiläs argumentation för det femdelade ämbetet kan komprimeras till fyra påståenden som ska övertyga den allmänliga kyrkan att "återinföra" det femdelade ämbetet:

- 1) En femdelad ämbetsstruktur var en självklar realitet för den tidiga kyrkan, men med tiden kom kyrkan att förlora förståelse för denna kyrkostruktur.
- 2) Alla ämbetens dödsstöt förutom herdeämbetet kom i samband med att kristendomen blev statsreligion i Romarriket, och även på grund av att kyrkans tjänare inte längre valdes utifrån att man sökte Herrens vilja om vem han utvalt, istället utgick man ifrån andra utgångspunkter.
- 3) Apostlarnas ämbete övertogs inte rätteligen av kardinaler, påvar, biskopar och ärkebiskopar och att detta kan man veta utgående från punkt fyra.

4) Kriteriet för den tidiga kyrkan på de som övertog apostlarnas uppdrag var att de skulle ha kraftgärningarnas nådegåva, och endast då kan en biskop anses vara apostlarnas sanna efterträdare.

Jag har kritiserat Heikkilä kraftig men med goda skäl. Det finns också positiva saker att lyfta fram i Heikkiläs bok. Det goda i Heikkiläs strävan är att hon ser att kyrkan kan bli bättre på att vara kyrka. Hon menar att några av orsakerna till att kyrkan kommer till korta är att kyrkan inte blivit tillräckligt utmanad, haft för få arbetare och misslyckats med att aktivera sina medlemmar. Det är en kritik värd att ta vara på för den som lever i en kyrklig gemenskap. Samtidigt måste Benedictus XVI:s åsikt bekräftas, att den kyrkoreformator som inte känner till kyrkans ursprung och mål kommer med sin kyrkoreform öka kyrkans skador. Heikkiläs vilja är god, men hennes förståelse av kyrkans *nobilis forma* har sina brister. Hon har förvisso kardinal Dulles uttalande på sin sida att Nya testamentet inte ålägger en tredelad ämbetsstruktur. Heikkilä hävdar å sin sida att Nya testamentet ålägger en femdelad ämbetssyn. Detta håller inte, vilket redan framkommit i kapitel 1.5 och kommer att bli ännu tydligare i följande kapitel.

4. Den tidiga kyrkan

4.1. Församlingen i Efesier

Heikkilä gör starka anspråk på att hennes utläggning Ef. 4:11–13 är riktigt. Hennes exegetiska utläggning saknar dock gehör inom forskarvärlden. Jag kommer nu att presentera vad som anses vara gängse utläggning gällande ämbetslistan Paulus ger i Ef. 11. Efesiersbrevets författare är omdiskuterad och vissa anser det vara skrivet av en lärjunge till Paulus. Ingen konsensus råder bland forskarna. Utläggningen av ämbetslistan i Ef.4:11–13 kommer jag presentera med hjälp av F.F. Bruce och Andrew T. Lincon. De både exegeterna erbjuder en nyanserad syn av den gängse akademiska exegetiska utläggningen eftersom de två exegeternas utläggning skiljer sig en aning ifrån varandra.

F.F. Bruce skriver i sin kommentar gällande vers 11 i Ef. 4 att här omtalas lärarna med två olika namn för att betona deras funktion dels som lärare och dels som herde. Bruce motiverar en sådan tolkning utifrån parallell stället i 1 Kor 12:28 där apostlar, profeter och lärare omnämns.¹³² I Efesiersbrevet 4:11 skulle det således röra sig om ett tillägg (evangelister) och ett förtydligande (herdar) till listan i 1 Kor 12:28. Evangelisterna placeras mellan profeter och lärare och tillägget är att herde skulle tjäna som förtydligande av lärarfunktionen snarare än vara en femte ämbets tjänst. Bruce skriver att orsaken till att evangelister inte nämns i 1 Kor 12:28 är att Paulus där talar om funktionerna inom kyrkan och att en evangelists arbetsfält är utanför kyrkan och inte utförs bland kyrkans lemmar. Vidare skriver Bruce att apostlaämbetet med dess säregna auktoritära ställning inte fördes vidare från den apostoliska tiden, men att apostlarnas funktioner fortsattes att förvaltas. Bruce skriver att herdarna enkelt kan identifieras med ämbetsbärarna som på andra ställen omtalas som *presbyteroi* och *episkopoi*. Bruce skriver att en biskop ska enligt 1 Tim 3:2 vara en god lärare. Undervisning är en central del av det pastoralala arbetet, skriver Bruce, och att det är passande att båda herde och lärare förstås som ett ämbete.¹³³ De tre stora skillnaderna mellan Bruce och Heikkilä är att Heikkilä anser att ett apostlaämbete med den säregna auktoritära ställningen levde vidare och att *presbyteroi* inte kan kopplas till varken herde eller lärarämbetet och att herde och lärare är två skilda ämbeten.

Andrew T. Lincon skriver i sin kommentar över Ef. 4:11 att den gemensamma nämnaren hos alla dessa ämbeten är förkunnelsen av ordet. Vidare skriver Lincon att det är oklart om profeter ännu var verksamma i mindre Asien när författaren skrev sitt brev. Orsaken till uppräknningen kan vara av historisk-teologisk karaktär, d.v.s. syfta

¹³² Bruce 1998, 346.

¹³³ Bruce 1998, 347–348.

tillbaka på det historiska faktumet som framkommer i kapitel 2:20: ”Ni är uppbyggda på apostlarnas och profeternas grund, där hörnstenen är Kristus Jesus själv” samt Ef. 3:5: ”I tidigare släktled har den inte avslöjats för människor så som den nu genom Anden har uppenbarats för hans heliga apostlar och profeter.”¹³⁴

In these earlier references the apostles, as divinely commissioned missionaries and planters of churches, and the prophets, as specialist in mediating divine revelation, were viewed as norms from the past. It is likely that the same perspective is at work here. Drawing conclusions about the historical conditions of the churches in Asia Minor from the writer's theological reflections is a hazardous enterprise.¹³⁵

Längre fram i kapitlet kommer jag att presentera att kyrkan även i post-apostolisk tid kände till profeter, vilket jag ändå inte finner att direkt undergräva Lincons teori. Man kunde argumentera för att det är skillnad mellan profeter och profeter, d.v.s. att de profeter som omtalas i Ef. 2:20 och 3:5 hade en särskild auktoritetsställning likt de första apostlarna. Kyrkoordningsdokumentet *Didaché* visar att flera kyrkor omkring 100-talet kände till folk som bar titeln apostel, men dessa apostlar har inte alls den säregna auktoritära ställning som apostlarna under den apostoliska tiden hade, utan liknar mera kringresande evangelister. Därför är det inte orimligt att argumentera för att den profetiska nådegåvan levde vidare men att dess profeter inte erhöll samma auktoritära ställning som profeterna under den apostoliska tiden.

Lincon har inte samma tolkning som Bruce, att herdar och lärare skulle vara ett och samma ämbete med en tvåfaldig beskrivning. Orsaken till den tolkning som Lincon nämner att vissa har, däribland Bruce, kommer från att lärarna i den grekiska texten saknar bestämd artikel. Lincon menar att det är tveksamt att lärarämbetet och herdeämbetet alltid skulle ha innehafts av en och samma person om man menar att det är mera troligt att de hade överlappande funktioner. Avsaknaden av den bestämda artikeln menar Lincon ska tas som en indikation om de båda ämbetenas närhet eftersom de båda verkade inom en och samma lokalförsamling. Lincon skriver att den apostoliska missionsverksamheten i post-apostolisk tid övertogs av evangelister, och ledarrollen av herdar och lärare - en roll som tidigare tillhört profeterna.¹³⁶

¹³⁴ Lincon 1990, 249.

¹³⁵ Lincon 1990, 249.

¹³⁶ Lincon 1990, 250.

4.1 Den tidiga kyrkans ecklesiologi

Detta kapitel innehåller en kort presentation om några av de centrala ecklesiologiska tankarna i den tidiga kyrkan som presenteras eftersom ämbetssteologi är beroende av ecklesiologi.

Everett Ferguson har skrivit boken *Understandings of the Church* där han presenterar olika bilder om kyrkan som användes flitigt i den tidiga kyrkan. Han skriver att det har forskats en hel del i vilka bilder om kyrkan som hittas i Nya testamentets, men att lite fokus i den patristiska forskningen har givits åt studiet av de bilder om kyrkan som användes i den tidiga kyrkan. Ferguson skriver att det direkt iögonfallande gällande de bilder som används om kyrkan i den tidiga kyrkan är att de alla betonar gemenskapsaspekten av det kristna livet och den kristna tron.¹³⁷

Kyrkan som en mor var en av de populäraste bilderna i tidig kristendom, skriver Ferguson. Bilden är inte framträdande i Nya Testamentet men i Gal 4:26 talar Paulus om det himmelska Jerusalem som de kristnas mor. I Uppenbarelseboken kapitel 12 ges en bild av en kvinna som föder Messias och andra barn; barnen förföljs och representerar Guds folk. Ett av Cyprianus kändaste uttalande är att ”den som inte har kyrkan som sin moder kan inte längre ha Gud som sin Fader”. Cyprianus uttalande är polemiskt riktade emot heretiska grupper som inte stod i kommunion med kyrkan. Methodius och Origenes är noga med att när de talar om kyrkan som moder att inte tillskriva kyrkan kraft att i sig själv föda fram nya barn utan poängterat att den kristne föds av Gud; kyrkan som moder förstås i kontexten att Gud genom kyrkan föder fram nya barn.¹³⁸

Ett annat exempel på kyrkan som mor ges av kyrkohistorikern Eusebius som berättar att i Vienne och Lyons bröt förföljelser ut 177 e.Kr och efter förföljelsen skrev dessa kyrkor brev till provinser i Asien och Frygien; varifrån många av kyrkornas medlemmar en gång i tiden kommit. Breven handlar om att en del av under förföljelsen övergav sin tro genom att inte bekänna Jesus som Herre. Efter förföljelsen var de som stått fast i tron och var andligt levade nådiga och återupptog de som inte bekänt sin tro i församlingens gemenskap. I breven omtalar dessa kristna kyrkan som en jungfruliga modern som nu gläds över att de barn hon förlorat i missfall har återvänt från de döda. Clement av Alexandria omtalar kyrkan som en moder, han skriver på ett ställe att på

¹³⁷ Ferguson 2016, 1–3.

¹³⁸ Ferguson 2016, 7–8, 10.

samma sätt som barn springer till sin mor skall de kristna söka sin mor. Modern är den jungfruliga modern som han älskar att kalla kyrkan. Clement skriver att denna moder när sina barn med helig mjölk, en mjölk hon inte hade av sig själv; mjölken är Guds ord. Ingen föda fattas för barnen, Herren ger sitt kött att äta och blod att dricka och mjölk, skriver Clement.¹³⁹

När det kommer till arkitektoniska bilder av kyrkan är bilden som tempel den som förekommer mest och bilden återfinns ofta i Nya testamentet. Clements av Alexandria använder flitigt bilden kyrkan som tempel och ställer den i kontrast till den hedniska förståelsen av ett tempel. Han skriver att kyrkan är helig men är inte en plats likt de hedniska templen, utan är församlingen bestående av Guds utvalda folk.¹⁴⁰

Eftersom gemenskapsaspekten är så tydlig hos kyrkofädernas texter kommer det inte som någon överraskning att det i sin tur leder till att enhetsaspekten starkt betonas i kyrkofädernas texter. Cyprianus liknar kyrkans katolicitet och enhet med ett träd vars grenar sträcker sig långt åt olika håll, dessa grenar har sin styrka i en och samma stadiga rot. Han varnar även att bryts en gren av från trädet förtorkar den. En annan bild för katolicitet och enheten är en ström av olika floder som alla kommer från en och samma källa; men avskärmas strömmen från den porlande källan trokar den ut. Vidare skriver Cyprianus att kyrkan som Kristi brud inte är en äktenskapsbrytare, utan en trogen hustru som är okorrumpad och kysk, en som vet sitt hem och vaktar sängkammarens renhet. Cyprianus varnar att de som lämnar denna brud och förenar sig med en äktenskapsbryterska som här symboliserar en heretisk församling inte kan räkna att ha del i brudens löften.¹⁴¹

Cyprianus ser även en enhetssymbol i Jesus mantel som inte revs sönder, utan som soldaterna kastade lott om. Han skriver att ”It is not possible for the person who tears and divides the church of Christ to possess the garment of Christ”¹⁴². Manteln som enhetssymbol använder Cyprianus som en kontrast till den mantel profeten Ahia delade i tolv delar när Israels rike splittrades. Cyprianus skriver att de som har iklätt sig Kristus inte kan vara delade utan ska leva i enhet och harmoni. Cyprianus använder också

¹³⁹ Ferguson 2016, 45–46, 49–50.

¹⁴⁰ Ferguson 2016, 10–12.

¹⁴¹ Ferguson 2016, 86–87.

¹⁴² Ferguson 2016, 88.

Rahab som en prefigur till kyrkan när hon får orden att samla hela sin fars hushåll i sitt hem och att de som befinner sig utanför kommer behöva ansvara för sig själv. Han lyfter även fram att i 2 Moseboken ges instruktionerna gällande påskan att det slakta lammet ska ätas inom ett hushåll och får inte slängas till utsidan; så gäller det även med sakramenten, skriver Cyprianus.¹⁴³

Basileios den Store kämpade för enheten mellan de latinska och grekiska kyrkorna och liknar sin kyrkosituation med ett sjöslag. Stormens kraftiga vindar, vattenstänk, oljud och mörker har gjort så att fältropen blivit omöjliga att urskilja, förvirring råder och distinktionen mellan vän och fiende förloras. Basileios skriver att avundsjuka till auktoritet och begäret att få egna herravälden delar sjömännen i olika partier och att det kommer bli deras död. Om inte fiende först hinner slå en blir man istället sårad av en kamrat vid ens sida. Det finns förvissa ett enade band, skriver Basileios, det är hatet emot gemensamma fiender; men när dessa fiender försvinner hittar man fienden istället i varandra. I ett annat av sina brev skriver Basileios till en viss Ascholius att när han läste hans brev trodde han att han var tillbaka i den gamla tiden när Guds kyrkor blomstrade och var rotade i tro, eniga i kärlek och det existerade samförstånd bland alla lemmar i kroppen. Basileios skriver att då hade vi kristna fred med varandra, en fred som det nu inte längre finns spår ibland oss av.¹⁴⁴ Basileios uttalande visar på det ideal man hade för kyrkan och hur man redan emot slutet av 300-talet såg nostalgiskt tillbaka på en tid i kyrkan där det rådde mer enhet och kärlek bland medlemmarna.

Även om gemenskap och enhet är centrala teman i kyrkofädernas texter menar jag att den ecklesiologiska modellen hos dem inte primärt är *kyrkan som mystik gemenskap*. Som jag nämnde i metod och teori kapitlet skriver Dulles att risken med den modellens om den missbrukas är att relationen mellan den andliga och synliga kyrkan blir oklar; att organisations- och de hierarkiska aspekterna upplevs som överflödiga och att evangelisations uppdraget faller i skymundan. Dessa diken anser jag inte den tidiga kyrkan åtminstone utgående från dess texter faller i. Den mystiska gemenskapen genomsyrar allt men den blir aldrig vag och flummig. Kyrkans gränser är tydliga och diverse gruppbyggnader tillåts inte. Den som vill vara trogen ska stanna kvar innanför templet murar, inte lämna sin mor eller hopp av skeppet. Skulle andra texter från kyrkofäderna

¹⁴³ Ferguson 2016, 88–89.

¹⁴⁴ Ferguson 2016, 124–126.

ha lyftas fram i Fergussons bok skulle ämbetenas funktion och vikten av det sakramentala livet bli ännu tydligare. Därför menar jag att utgående från Dulles modeller var själva grundmodellen hos den tidiga kyrkan, *kyrkan som sakrament*. Kyrkan, denna mystiska gemenskaps skapad av och upprätthålls av Anden; genom detta uppenbaras Kristus och kyrkan blir Kristi sakrament. Kyrkan representerar Kristus, gör honom närvarande, utför hans verk och är en fortsättning av honom. *Kyrkan som sakrament* kräver synliga tecken på enhet kristna emellan vilket kyrkofäderna var måna om. Kyrkan blir ett skadat tecken eller "flera tecken" om hon inte är ett. Därför bör det råda synlig gemenskap mellan kristna och en synlig kontinuitet från kyrkans början tills nu. Kanske detta även är svaret på många teologers förargelse: Varför erbjuder inte Bibelns texter en systematisk teologi av ämbetena? Skulle de tidiga kristna ha betonat själva institutionen mera hade säkerligen inte texterna från bibeln och den tidiga kyrkan om ämbetet varit så brokiga. Frånvaro av en jätte statisk ämbetsteologi skulle kunna förklaras med att form och struktur inte är oviktigt för *kyrkan som sakrament* men att form och struktur heller aldrig är själva kärnan. Om inte kyrkans ämbeten och riter fungerar som sanna uttryck för tro, hopp och kärlek hos dess medlemmar, d.v.s. den mystiska gemenskapen och dess liv förblir kyrkan en död kropp istället för en levande gemenskap. Kyrkan kan inte peka som en vägs skylt på en verklighet bortom sig själv utan den verklighet hon vill förkunna om och leda människor till måste vara i hennes mitt.

4.2 Kyrkoordningar från den tidiga kyrkan

I detta kapitel kommer jag lyfta fram relevanta ställen från tre olika kyrkodokumentet och vissa kommentarer av redaktörer. Denna information kommer visa att Wagners, Heikkiläs och NARs olika påstående om den tidiga kyrkan och det femdelade ämbetet saknar stöd hos det material som finns bevarat från den tidiga kyrkan.

Didaché

Didaché räknas till ett av de mera spektakulära handskriftsfynd som gjorts i modern tid. Dokumentet upptäckts år 1873 av den ortodoxe metropoliten Bryennios i Nikomedia. Bryennios hittade en handskrift av *de apostoliska fäderna* som innehöll *Didache* som tills dess till stora delar varit förlorad och bortglömd. Dokumentet har varit värdefullt i att öka kunskap om utvecklingen av kyrkoordningar och liturgier. Andrén och Beskow skriver att dokumentet har troligtvis författas i Syrien eller Palestina i en lantlig miljö någon gång mellan år 70 till 150 e.Kr. Vidare skriver de att det är svårt att argumentera för en datering efter år 90 e.Kr. Orsaken är att *Didaché* tydligt befinner sig i brytningsskedet där församlingarna vägleds dels av profeter och dels av ämbetsbärare. I Clementsbrevet som författas år 96 e.Kr. finns redan tecken på en mera utvecklade ämbetssyn. Därför är det rimligt att anta att *Didache* har kommit till innan Clementsbrevet, därför bör *Didaché* ha en tidig datering.¹⁴⁵ Dokumentet kan delas in i 16 olika delar: 1-6 katekumenundervisning, 7 föreskrifter för dop, 8 föreskrifter för fasta och bön, 9-10 eukaristiska böner, 11-13 hur resande apostlar och profeter ska mottas, 14 gudstjänsten, 15 val av biskopar och diakoner och 16 vaksamhet inför Herrens återkomst.¹⁴⁶

I *Didaché* står det att kringvandrade apostlar och profeter kan komma på besök och att dessa ska tas emot om det de lär står i överensstämmelse med vad församlingsmedlemmarna tidigare lärt sig och om den besökandes undervisning ökar rättfärdigheten och Herrens kunskap. *Didaché* lär att en besökande apostel inte får stanna mer än en dag, högst bara två dagar. Stannar han tre dagar kan denne av församlingen betraktas som

¹⁴⁵ *Didaché* i Andrén & Beskow 2006, 15, 29.

¹⁴⁶ *Didaché* i Andrén & Beskow 2006, 15, 16.

en falsk profet. När aposteln tar avsked skall denne bara få med sig bröd för en dag, skulle aposteln begära pengar kan han betraktas som en falsk profet.

I *Didaché* står det att en äkta profet känns ingen på dennes levnadsätt, församlingen ska därför se efter om profeten lever på Herrens sätt. Bland annat skall profeten inte kräva att få mat, undervisa en sak men sedan göra en annan; inte heller profeterar en äkta profet att han skall få pengar eller att få något annat för egen del. Profeterna är dock värda att få mat och omtalas som överstepräster som fick sin mat av förstlingsfrukten. Församlingar uppmanas att ge sin förstlings gröda till en profet ifall de har en sådan hos sig.¹⁴⁷

I *Didaché* står det att församlingarna ska insätta åt sig biskopar och diakoner som enligt prövning visat sig värdiga Herren, är ödmjuka och inte penningkära. Dessa, står det i *Didaché*, utträttar både profeternas och lärarnas tjänst.¹⁴⁸

Det var de relevanta delar ur *Didaché* för min avhandling. *Didachés* undervisning passar inte in i NAR:s metaberrättelse om den tidiga kyrkans ämbetsstruktur. Inte heller kan NAR hämta något stöd i *Didaché* för sin undervisning om deras apostlars och profeters uppgift i SLSW (Strategic-level spiritual warfare). Vilket i och för sig kanske inte heller behövs med tanke på Wagners syn att kyrkan i den sista fått nya vapen och därmed nya uppdrag att ta sig an i SLSW. I *Didaché* är uppgiften som lärare det huvudsakliga hos de kringresande apostlarna och profeterna. Skillnad mellan profeter och apostlar i *Didaché* är att profeterna kan tala i anden och erbjuder åhörarna inte enbart inlärd kunskap.¹⁴⁹ Det finns inga indikationer på att kringresande apostlarna vara undergörare vilket är en central del hos NAR:s förståelse av vad det innebär att vara apostlar. Apostlar i *Didaché* verkar enligt min mening vara apostlar i ordets bokstavliga betydelse, d.v.s. någon som är utsänd och liknar mycket kringresande predikanter som förekommer även idag. Apostlar som utsända missionärer är inget okänt för Nya testamentet. På ett antal ställen i Nya testamentet refereras till apostlar som av kontexten sammanhang förstås vara omkringresande missionärer. Dessa sändebud var utvalda av den församling de representerade. Processen av utväljandet behöver inte ha

¹⁴⁷ *Didaché*, i Andrén & Beskow 2006, 22–23.

¹⁴⁸ *Didaché*, i Andrén & Beskow 2006, 24.

¹⁴⁹ *Didaché*, i Andrén & Beskow 2006, 23.

varit en följd av gudomlig ingivelse likt den i Apg. 13:1–3.¹⁵⁰ Ett sådant exempel är 2 Kor 8:23 där grundtexten lyder *ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν* d.v.s. församlingens utsända eller församlingens apostlarna.

Den apostoliska traditionen

Den apostoliska traditionen förkortad AT ansågs länge allmänt inom forskarvärlden vara sammanställt av Hippolytos vilket har visat sig vara osannolikt. Kyrkoordning är en sammanställning av material från slutet av 100-talet till mitten av 200-talet.¹⁵¹ AT innehåller en prolog, epilog och tre huvuddelar. Den första delen sträcker sig från kapitel 2–14 och kan rubriceras som ämbeten och uppgifter i kyrkan. Del två sträcker sig från kapitel 15–21 och handlar om upptagandet av medlemmar i kyrkan. Den tredje och sista delen är mera brokig till sitt innehåll än de tidigare och Anders Ekenberg föreslår som rubrik, församlingens liv.¹⁵²

Ekenberg skriver att ännu i mitten av 100-talet gjordes i Rom ingen riktigt åtskillnad mellan biskopen och presbytererna. Vidare att även fast den romerska församlingen hade ett utvecklat gudstjänstliv och omfattande sociala tjänster var inte heller varken diakonatet eller de lägre ämbetena särskilt väldefinierade. Vid mitten av 200-talet var läget redan annorlunda, då var det monarkiska episkopatet utbrett, biskopen var den samlade personen i det lokala församlingslivet och dess överhuvud. Kyrkan i Rom var vid denna tid uppdelade i sju distrikt och enligt Eusebios fanns vid biskopens sida 46 presbyterer, 7 diakoner, 7 subdiakoner, 42 akoluter, 52 exorcister och lektorer och ostiarier(dörrvaktare). AT befinner sig i mitten av dessa två tidsperioder d.v.s. mellan 100-talets mitt och 200-talets mitt.¹⁵³

I AT står det att den som ska bli vald till biskop ska vara en person som valts av hela församlingen och en person som man inte kan anmärka något på. När en sådan person blivit utvald ska församlingen samlas med presbyteriet och diakonerna på Herrens dag och ge sitt eniga samtycke till de närvarande biskoparna. Vid själva välsignelseakten

¹⁵⁰ Eliade (1b) 1987, 357.

¹⁵¹ Baldovin & S.J. 2003, 521, 530.

¹⁵² Hippolytos, *Den apostoliska traditionen*, i Ekenberg 1994, 8–9.

¹⁵³ Hippolytos, *Den apostoliska traditionen*, i Ekenberg 1994, 23–25.

ska presbyteriet stå med men inte säga något, utan endast tyst i sitt hjärta be om Andens nedstigande. Biskoparna å sin sida har utvalt en person som lägger händerna på den som ska vigas till biskop. I bönen som bes över den som vigs bes b.la. ”du (Gud) som har givit regler för kyrkan genom ditt nåderika ord,”¹⁵⁴ Ekenberg skriver i kommentaren att denna formulering troligtvis hade en polemisk udd riktad mot sådana som avvek från de normer för kyrkolivet som ansåg vara de riktiga. Det grekiska ordet *horos* som betyder regel eller gräns används av kristna författare både om trosregeln och normer för kyrkolivet. Formuleringen visar också, skriver Ekenberg, att man trodde att de traditioner som är nedtecknade i AT kommer från Bibeln och apostlarnas undervisning.¹⁵⁵

Biskoparna bön innehöll även bekännande av att Gud varit den som utvalt personen till ämbetet.

Fader, du som känner våra hjärtan, låt denne din tjänare, som du utvalt till biskopsämbetet, vara en herde för din heliga jord... att fördela ämbeten enligt din befallning...¹⁵⁶

Bönen visar att även om folket utvalt vem som skulle bli biskop och andra biskopar insatte personen i ämbetet trodde man att allt var lett av Guds hand och således inte ett resultat av godtyckliga människoviljor.

Ingenstans i AT förekommer några spår av någon tanke på en femdelad ämbetssyn trots att dokumentet befinner sig inom den tidsram där kyrkan enligt Heikkilä hade en klar uppfattning om det femdelade ämbetets gudomliga ingivelse. Inte heller kan biskopens eller någon av de andra ämbetena eller tjänsterna kopplas den typ av SLSW som NAR sysselsätter sig med. Istället är fokuset för ämbetena att utföra tjänst vid gudstjänsten, döpa, undervisa, bön och omhändertagandet av sjuka och fattiga. AT visar heller inga spår på att man krävde att biskopen skulle behöva kunna utföra under.

¹⁵⁴ Hippolytos, Den apostoliska traditionen, i Ekenberg 1994, 33.

¹⁵⁵ Hippolytos, Den apostoliska traditionen, i Ekenberg 1994, 33.

¹⁵⁶ Ibid., 34.

De apostoliska konstitutionerna

De apostoliska konstitutionerna förkortad AC är ett sammanställt verk med material från olika källor och olika tider. AC kan delas in i åtta olika delar varav de sex första är de äldsta, den sjunde i sin nuvarande form är något senare än de sex tidigare men innehåller mycket gammalt material, den åttonde delen är den yngsta. Den allmänna åsikten bland forskarna är att verket i sin helhet inte är senare än 300-talet. James Donaldson skriver att dr. Von Drey daterar de sex första böcker i AC till någon gång efter 250 talet och att de härstamma från öst, framförallt Syrien. Den sjunde och åttonde boken menar han har tillfogats i AC innan år 325 e.Kr.¹⁵⁷

Bok II i AC inleds med vilka krav som gäller vid val av ny biskop. AC framhåller att gällande biskopen har det blivit sagt av Herren att en pastor som ska ordineras måste vara oklanderlig och fri från all slags ondska, fri från vrede och inte ha anseende till person. Andra karaktärsdrag som också räknas upp är i enlighet med de som står i Timoteusbrevet och andra bibelställen som berör ledare i en församling. Enligt AC får en person som är under 50 år inte väljas till biskop, orsaken är att den som är över 50 år ansågs vara med marginal fri från vad man kallade för ungdomliga oroligheter. Om det inte skulle finnas någon i mogen ålder ska en yngre person med gott anseende väljas. Helst ska personen ifråga också vara utbildad men åtminstone välinsatt i ordet. I AC finns även listor över apostlarnas efterträdare vilka de insatte och vilka dessa å sin tur insatte, efterträdarna omnämns som biskopar och inte som apostlar.¹⁵⁸

Således kan det konstateras att inte heller i AC hittas några spår eller indikationer av att man skulle ha känt till en femdelad ämbetssyn, utan dokumentet presenterar likt AT en tredelad ämbetssyn och utöver det en del lägre ämbeten. Heikkiläs påstående att biskoparna inte skulle ha ansetts som apostlarnas arvtagare är motstridigt med AC. Inte heller framkommer något krav på att den som väljs till biskop ska kunna utföra under vilket ställer till ytterliga problem för NAR.

¹⁵⁷ Constitutions of the Holy Apostles, i Donaldson & Alexander 1957, 388.

¹⁵⁸ Constitutions of the Holy Apostles, i Donaldson & Alexander 1957, 396–397, 477–478.

4.3 Tertullianus och hans ämbetssyn

I detta kapitel ges en överblick av Tertullianus och hans ämbetssyn, hur han förhöll sig till den katolska kyrkan och vad han kritiserade hos vissa av dess biskopar och varför. Tertullianus var en teologisk lekman och hans kritik av biskoparna är inte en typisk representant för den tidiga kyrkan.

Synen på det kyrkliga ledarskapets utveckling i Nord Afrika har varit ett spännande område för forskning, eftersom olika syner på det kyrkliga ledarskapets och hur de utvecklats är mycket påtagliga i Afrika eftersom flera källor från samma plats och tidsepok har bevarats. Tertullianus (dog ca 225) och Cyprianus (dog 258) var både verksamma under 200-talet i Kartago och representerar två kraftig olika förståelser av det kyrkliga ledarskapets status. Tertullianus ansåg att varje döpt man besatt förmågan att leda en församling och leda dess gudstjänst. Enligt Tertullianus förståelse valdes olika roller bara för att bevara en god ordning i kyrkan, männen till ämbeten skulle väljas utifrån deras karaktär och talanger. Tertullianus betraktade biskop, presbyter och diakon att höra till s.k. högre ämbeten medan profet, lärare, änka, jungfru hörde till de lägre ämbetena. Cyprianus var mer fokuserad på biskopens säregna ställning. Cyprianus ansåg att genom urval och ordination var biskopen given auktoritet att verka som Kristi efterträdare och blivit utrustad med kraft att helga sin församling. Biskopen förstods inte som en soloaktör utan en viktig aspekt var att biskopen genom sin ordination stod i gemenskap med det världsvida biskopskollegiet med vilka han stod som de främst ansvariga inför Gud. Biskopen delade sedan ut sin myndighet vidare till de presbyter och diakoner som stod under honom.¹⁵⁹ Cyprianus hade således en mera institutionellt betonad ämbetssyn medan Tertullianus en mer karismatiskt betonad.

Tertullianus motsatte sig uppfattning att biskopen besatt speciell kraft, en förståelse som är normerande i senare skrifter och även hittas hos samtida med Tertullianus. Tertullianus såg skillnaden mellan lekfolket och prästerskapet endast som en funktionell orsak. Tertullianus motsättning till andra teologernas förståelser gäller endast den teologiska utläggningen. Tertullianus lever i kyrklig kontext där den hierarkiska strukturen är biskop, presbyter och diakon; vid olika tillfällen listar han även dem i den rangordningen.¹⁶⁰ Tertullianus var av den åsikten att redan under apostlarnas tid hade

¹⁵⁹ Patout, Burns & Jensen 2014, 335–336

¹⁶⁰ Ibid., 335–336.

församlingarna en tredelad ämbetsordning. En ordning som han betonade var för den goda ordningen och kyrkans administration, och att alla kristna var jämlika och gjorda till präster av Gud. För den goda ordningens skull betonade han att lekmän inte skulle handla om de sakramentala handlingarna när församlingen samlades, dessa skulle prästerskapet utföra. Tertullianus menade dock att när man var ensam eller i små grupper kunde vilken manlig kristen som helst utföra prästerliga funktioner. Det baserade han på två principer, 1) det som en person mottagit kan personen ge vidare 2) sakramenten tillhörde Gud, vars vilja är att de alltid skulle vara tillgängliga. Därför ansåg Tertullianus att alla kristna hade prästerliga rättigheter och kunde framföra bön, fira eukaristin och vara beredd att utföra ett nöddop. Denna rättighet lärde Tertullianus gällde endast för män. Kvinnorna fick inte döpa, inte celebrera eukaristin, inte leda bön, undervisa eller utföra någon annan prästerlig gärning.¹⁶¹ Tertullianus lärde att även om prästerskapet blivit tilldelad auktoritet och styrde över kyrkans församlingar så ligger den speciella auktoritet hos de speciellt andefyllda personerna, speciellt sådana som hörde till den *Nya profetian*.¹⁶²

När det gäller att framställa en tillfredsställande kronologisk uppkomst av Tertullianus verk, skriver Rankin, att man bör utgå från två verk: Ett av Freduoille och ett av Barnes. Konsensusen bland de två är väldigt stor även om avvikelser finns. Fyra verk som de daterar väldigt olika är *De Idolatria*, *Scorpiace*, *De Pallio* och *De Carne Christi*. Freduoille tillskillnad från Barnes vill dela upp Tertullianus verk i tre tydligt skilda episoder: en katolsk period 197–206, influenser från montanism 207–212 och brytningen med den katolska kyrkan från 213 framåt.¹⁶³

Rankin skriver att Tertullianus skrivelser uppkom i en tidsepok när kyrkan höll på att utvecklas från 100-talets mer flytande ecklesiologiska koncept till 200-talets mera fastställda struktur. Rankin skriver att innan slut av 200-talet finns det ingenstans i kyrkan, varken i öst eller väst en klart definierad ecklesiologi. Det vill säga innan slutet av 200-talet finns inga texter som framlägger en sammanhängande och övergripande lära om kyrkan. Rankin uttrycker denna realitet som en orsak av att innan dess var kyrkans existens och natur något som togs för givet. Det finns lite bevis, skriver Rankin, för att

¹⁶¹ Patout, Burns & Jensen, 2014, 337.

¹⁶² Ibid., 339.

¹⁶³ Rankin 2007, xiv–xvii.

någon innan Tertullianus skulle ha gjort en framställning av kyrkans essentiella kännetecken. Ingen verkar innan det gått utöver Skriftens framställning av kyrkan som Kristi kropp och brud. Från mitten av 200-talet blir det annorlunda då framträder en mycket utvecklad ecklesiologi av en av västkyrkans mest framträdande män, Cyprianus av Kartago.¹⁶⁴

Tertullianus är för de flesta känd som en försvara än den katolska och ortodoxa tron men att han sen kom att överge den gemenskapen för den heretiska rörelsen den *Nya Profetian*. Senaste forskning visar att en sådan förståelse av Tertullianus har varit felaktig och inte håller. Rankin skriver att gällande den *Nya Profetian* som rörelsen är den allmänna konsensusen att den under sent 100-tal och tidigt 200-tal läromässigt ännu var ortodox. Vidare skriver Rankin att Tertullianus brytning med den katolska kyrkan är överdriven och så även montanismens inflytelse på honom.¹⁶⁵ Det finns inga egentliga bevis på att Tertullianus skulle ha brutit med kyrkan eller kraftigt förändrat sin teologi.

Tertullianus som person har kommit att betraktas med skepticism av både katoliker och protestanter. Katoliker finner Tertullianus obekvämt p.g.a. hans anti-clericalism, tendenser till en för-nicenska oortodoxi och hans framlyftande av den *Nya profetian*. Protestanter å sin sida tar anstöt av Tertullianus okritiska stöd till det episkopala ämbetet och hans syn på att äktenskap inte är det kristliga idealet.¹⁶⁶

Rankin skriver att kyrkan som Kristi kropp är den mest dominerande bilden i Tertullianus ecklesiologi. Av Dulles fem ecklesiologiska modeller är *kyrkan som institution* och *förkunnare* framträdande i Tertullianus ecklesiologi, skriver Rankin. Vidare skriver han att Tertullianus syn på att den autentiska kyrkan är att den finns där andliga personer utövar profetiska och apostoliska bevis och kompetens; i en sådan kontext kan synder förlåtas; att dessa betoningar och beskrivningar kan förstås som en betoning hos Tertullianus som passar in på modellen *kyrkan som sakrament*.¹⁶⁷

Tertullianus har kommit att uppskattas för sitt bidrag med terminologi till treenighetsläran och sitt starka och uthålliga motstånd mot heretiker som Marcion och Valentinus.

¹⁶⁴ Rankin, 2007, 1.

¹⁶⁵ Rankin 2007, 3.

¹⁶⁶ Rankin 2007, 3.

¹⁶⁷ Rankin 2007, 3–4.

Hans rykte har dock blivit befläckt av hans hängivenhet till den *Nya profetian*, visa icke ortodoxa åsikter, avvisandet av den filosofiska kulturen och för att ibland ha ett aggressivt och elakt språkbruk. Under de senaste åren har forskare som Fredouille, Sider, Barnes, Friend och von Campenhausen försökt upprätta en mer balanserad förståelse av Tertullianus inverkan och betydelse för kristendomen. I detta arbete vill även Rankin ingå och vill med sin bok tillföra en sådan framställning på det ecklesiologiska området.¹⁶⁸

Rankin skriver att angående Tertullianus relation till montanismen att Tertullianus troligen aldrig bröt med den katolska kyrkan utan kämpade inom dess ramat emot vad han ansåg vara förfall. Tertullianus hörde dock till en montanistisk *ecclesiola in ecclesia* inom den katolska kyrkan, Tertullianus föredrog att omtala montanismen som den *Nya profetian*. Hur strukturerad och organiserad denna grupp var förblir oklar, skriver Rankin, men det rörde sig åtminstone om något mer än en diskussionsgrupp.¹⁶⁹ Forskaren R.H. Ayers har framlagt att Tertullianus aldrig var en fullfjädrad montanist och von Campenhausen har argumenterat för att det inte råder någon stor skillnad mellan den montanistiska Tertullianus och den katolska. Rankin anser att R.H. Ayers och von Campenhausen teser är väl grundade och inte behöver ifrågasättas. Forskaren O'Malley menar att Tertullianus dragning emot den *Nya profetian* berodde på att han där fann själsfränder som likt honom ansåg att ett andra äktenskap var förbjudet, att man inte fick fly under förföljelse, gillandet av långa fastor, strikt disciplin, godkännandet av exstatiska erfarenheter och en ansträngd tillgivenhet till den normerande ecklesiologiska strukturen.¹⁷⁰

Montanismen uppstod troligen ca 156 e.Kr. i Mindre Asien och Tertullianus levde ungefär två generationer efter Montanus och hans profetissor. Den montanism som runt år 200 kom till Nordafrika kom troligen genom en grupp modifierade entusiaster. Dessa fann ett hem i Nordafrika, ett område som i sin andliga fromhetstradition tenderade att vara sträng. Montanismen uppfattades av en del som en protest emot den slapphet som smög in överallt i kyrkan och av andra som en protest emot den ecklesiologiska strukturen som växt fram som ett svar emot gnostikers heresier.¹⁷¹

¹⁶⁸ Ibid., 5

¹⁶⁹ Ibid., 41.

¹⁷⁰ Rankin 2007, 42–43.

¹⁷¹ Rankin 2007, 44.

Medlemmarna i den *Nya profetian* betraktade Tertullianus som andliga kristna eftersom de erkänt de andliga gåvor medan medparten i den katolska kyrkan var enligt honom köttslig sinnade eftersom de inte hade accepterad montanisternas påstående att den helige Ande verkade i den *Nya profetian* och de levde för slappt enligt Tertullianus standard.¹⁷² Utgående från detta kan man hävda att NAR till viss del har hittat en själsfrände i den tidiga kyrkan. NAR anklagar den breda massan av kyrkan att försumma att ta emot *det nya vinet* och inse att Anden vill och redan har börjat återupprätta de fem ämbetena.

NAR möter dock snabbt på besvikelse hos sin nya själsfrände som ser biskoparna som rättmätigt insatta av apostlarna eller av en apostellärjunge och att de verkar som deras efterträdare. Till Heikkiläs besvikelse existerade i den tidiga kyrkan inga särskilda apostellistor vid sidan om biskopslistorna som skulle kunna stödja hennes påstående att biskoparna inte var de rättmätiga arvtagarna till apostlarna. I *De Praescriptione* kapitel 32 och 36 hänvisar Tertullianus till biskopslistor som går tillbaka till vart den första biskopen som vigts antingen av en apostel eller en lärjunge till en apostel när han ska försvara den kyrkliga lärans apostolicitet och ortodoxi.¹⁷³

Tertullianus problem med kyrkan var inte att den skulle ha frångått en femdelad ämbetsstruktur och därför vara köttslig. Tertullianus problem med kyrkan var att den enligt hans egen mening var för slapp. Han stör sig på att man förlät och återupptog grova syndare i församlingsgemenskapen. Det var kyrkans köttslighet enligt Tertullianus. Tertullianus menade att kyrkan bara kunde förlåta mindre synder och saknade befohgenhet att förlåta större synder. Tertullianus motsätter sig biskoparnas påstående att endast de har fått nycklamakten och Tertullianus menade att den nycklamakten de menar sig ha gavs endast till Petrus och inte överfördes per automatik till biskoparna. Vidare betonad Tertullianus att de gånger när kyrkan kunde förlåta synder måste det ske hos en grupp där den andliga kraften demonstrerats, det dög enligt Tertullianus inte endast med den episkopala strukturen. Att exkludera syndare sågs inte som medlet som gjorde kyrkan helige men p.g.a. att kyrkan är helig menade Tertullianus att det krävdes att man exkluderade svåra syndare. Rankin skriver att forskare har sedan länge

¹⁷² Ibid., 49.

¹⁷³ Rankin 2007, 62.

varit överens om att Tertullianus hade en perfektionist församlingssyn, vilket framkommer tydligt av Tertullianus egna skrivelser. Tertullianus delar således inte tanken som Clement av Alexandria och Origenes har att kyrkan här på jorden är en ofullständig bild av den i himlen. Exkommunicering av medlemmar vilka inte har möjlighet att återupptas i gemenskapen igen ser Tertullianus som en försmak av den kommande domen.¹⁷⁴

I *De Pudicitia* räknar Tertullianus upp de synder han menar att det inte finns någon förlåtelse för om man som döpt begår dem: Mord, avgudadyrkan, bedrägeri, avfall, hädelse, äktenskapsbrott och otukt. Tertullianus renhetskrav grundar sig mycket på Paulus ord om att kyrkan är en jungfrulig brud. Tertullianus betonar att kyrkan måste förbli en jungfrulig brud. Tertullianus menade att de direkta kraven på helgelse och världens inkommande slutet inte gav rum för fel och mänsklig svaghet, sådana var inte värdiga den apostoliska kyrkan menade han. Rankin skriver att Tertullianus var en sista ändens man, eskatologin spelade en central roll i hela hans teologi. Kyrkan måste förbli ren så hon var en redo brud när hennes brudgum kommer.¹⁷⁵

Tertullianus vittnar om apostolisk succession från apostlarna till biskoparna. Både under sin katolska tid och som anhängare till den *Nya profetian* är en autentisk apostolicitet fundamental för Tertullianus ecklesiologi. Det kan utläsas i *De Praescriptione* kapitel 20, 21 och 37 och i *Adversus Marcionem* kapitel ett och fyra till fem. En autentisk apostolicitet och förvaltandet av apostlarna undervisning var markören för den äkta kyrkan. Också en fysisk succession ansågs vara viktig. I sina skrivelser emot heretiker lyfter Tertullianus fram hur den ortodoxa kyrkan har haft synlig kontinuitet med apostlarna och deras autentiska lära. Han ger också exempel på kyrkor som kan spåra tillbaka sina biskopar till Johannes vilket han skriver heretikerna inte kan göra.¹⁷⁶

Skillnader mellan den yngre och äldre Tertullianus när det kommer till hur han betonar apostolicitet är att den tidigare fokuserar främst på autentisk doktrin medan den äldre Tertullianus mera betonar disciplin och utövandet av *potestas* (kraft, auktoritet). För Tertullianus är det viktigt att apostolicitet visar sig konkret genom att man kan visa att

¹⁷⁴ Rankin 2007, 63, 83, 93–94.

¹⁷⁵ Ibid., 96–97.

¹⁷⁶ Rankin 2007, 99–100.

man har smörjelsen. Hos Tertullianus finns det ingen motstridighet mellan en andefylld kyrka och den som håller sig till den apostoliska traditionen. Den *potestas* Tertullianus talar om förstås inte enbart som förekomsten av olika övernaturliga företeelser som kan uppfattas med sinnen. Utan de som besitter sådan nådegåvor är bevisligen andefyllda och är de som kan åberopa att besitta *potestas* att förlåta synder. Den sanna kyrkan finns där samma Ande som bodde i profeterna och apostlarna kan urskiljas. Den sanna kyrkan måste kunna uppvisa apostolisk karaktär menar Tertullianus. Att det skulle räcka med en rent mekanisk apostolisk auktoritet i det katolska episkopatet godkänner inte Tertullianus.¹⁷⁷ Här liknar Tertullianus språk en del Heikkiläs, men Rankin lyfter inte fram att Tertullianus skulle t.ex. citera 1 Kor. 12:12 som Heikkilä gjorde eller några andra bibelställen. För mig förblir det en aning dunkelt vad Tertullianus har i åtanke, inga exempel eller krav ges på hur man ska bevisa att samma Ande som bodde i profeterna bor i en.

Rankin skriver att tidigare uppvisades denna apostoliska karaktären genom biskopslistor och församlingsgemenskapens förvaltning av lärorna och traditionerna. Den brännande frågan var: Undervisade man rätt och troget? Den frågan hamnade i skymundan när frågan om försoning av svåra synder började diskuteras. Nu började man ställa frågan: Vem har rätt att åberopa sig ha auktoritet att förlåta synder? Tertullianus ville med sin betoning av *chrismata* dels separera den *Nya profetian* från den köttslig kristendom och stödja profetians gåva som ett autentiskt ämbete.¹⁷⁸

Rankin skriver att en klar tredelad ämnesstruktur med ett monarkiskt biskopsämbete, d.v.s. att utan biskopen kan inget legitimt göras, förekommer tidigare i öst än i väst. Väst verkar var mer presbyteralt styrt, där biskopen är *primus inter pares* bland presbytererna. Kyrkan i öst, representerad av Ignatius verk, visar tecken på en monarkisk förståelse av episkopatet redan i början av 100-talet medan det monarkiska episkopatet växer fram i väst mot slutet av hundra talet. I väst representeras den utveckling och syn av Rom. Innan Cyprianus har skrivit om sin episkopala ämbetssyn har redan Irenaeus och Hegesippus börjat uppteckna successions listor vilket visar på att bisko-

¹⁷⁷ Rankin 2007, 101–102.

¹⁷⁸ Ibid., 125.

pen var betydelsefull. Författaren till pastoralbrevet, Clement av Rom, Ignatius, Hermas och Irenaeus är överens om att grunden för kyrkans ämbeten kommer från apostlarna.¹⁷⁹

Tjänsten som lärare omtalas både i Nya testamentet och i kyrkofäders texter före Tertullianus tid. I Nya testamentet omtalas tjänsten i 1 Kor 12:28f, Ef 4:11 och Agp 13:1. Första gången tjänsten länkas samman med biskopens ämbete är troligen i 1 Tim 3:2f där biskopen fodras att vara lämplig för *didaktikos*, d.v.s. att kunna undervisa. I Polykarpos martyrium omtalas biskopen som en apostolisk och profetisk lärare. Rankin skriver att utgående från Hermas herden referens till apostlar, biskopar, lärare och diakoner kunde man dra slutsatsen att presbytererna i den Romerska kyrkan innehade en omfattande roll i undervisning och att därför orden presbyter och lärare användes som synonymer.¹⁸⁰

Rankin skriver att Hippolytos av Rom skriver på ett ställe om en lärare på ett sådant sätt som inte indikerar att lärare skulle vara sammankopplad med något annat ämbete. I *Passio Perpetuae et Felicitatis* omtalas en man vid namn Aspasius både som presbyter och lärare, men, skriver Rankin, de ordvalen kan också vara en indikation på att han hade en hög utbildning och inte nödvändigtvis referera till att han undervisade. Rankin skriver att hos Tertullianus hittas bara en referens till en position som lärare där personen inte kopplas samman med något annat ämbete. Stället finns i *De Praescriptione* och ger indikationer på att lärarämbetet ansågs höra till de lägre ämbetena. I *De Praescriptione* list över ämbeten saknas både presbytererna och profeter och visar därmed att listan inte är ämnad att vara en uttömmande lista. Det förblir oklart hur lärarfunktion praktiserades i den kontext Tertullianus levde i. Rankin skriver att det kan röra sig om att det i Kartago liksom i Alexandria fanns en lekmannarörelse av lärare som hade etablerats och övertagit vissa undervisningsfunktioner som biskoparna och presbytererna tidigare haft. Hos Irenaeus texter är det biskopen och presbytererna som innehar rollen som lärare.¹⁸¹

Lektorer, sådana som läste ur Skriften vid gudstjänsten omnämns inte specifikt i Skriften eller kyrkofäder före Tertullianus. Bara Hippolytos och Justinus Martyren refererar

¹⁷⁹ Rankin 2007, 144.

¹⁸⁰ Rankin 2007, 172–173.

¹⁸¹ Rankin 2007, 172–173.

till *anagnostes* som betyder läsare. Rankin skriver att å ena sidan parar Tertullianus ihop lektor funktionen med diakonens när han i *De Praescriptione* fördömer heretiker sed att låta folk turas om mellan präst och lemmana roller, å andra sidan skriver Rankin betraktar Tertullianus bevisligen lektorämbetet som något som hör lekmännen till.¹⁸²

Rankin skriver att en del av tjänsterna som Tertullianus beskriver kan inte kategoriseras som ämbeten i en formell mening som profeterna och martyrerne. I denna kontext menas med martyr inte någon som dött utan sådan som fått lida för sin tro. De gick vanligen under namnet *bekännare*. För profeter och *bekännare* finns ingen formell process med en rit som insätta dem i någon tjänst. Många i den tidiga kyrkan speciellt emot slutet av 100-talet tänkte att *bekännare* hade utrustats med en speciell auktoritet som gav dem rätten att ge absolution. En sådan tanke verkar ha förekommit bland sektioner av kyrkan i Kartago. Tertullianus erkände dessa *bekännares* höga status men såg det som problematiskt att dessa gav absolution eftersom grova syndare då tilläts komma tillbaka i gemenskapen vilket han menade hade en slappande effekt på församlingen. Profeters höga ställning i kyrkan blev emot slutet av 100-talet mer och mer ifrågasatt i den allt mera institutionaliserade kyrkan, skriver Rankin.¹⁸³

Rankin skriver att Tertullianus lobbade för profetians nådegåva och profettjänsten inte kom från att han ville undergräva den ställning biskoparna hade. Tertullianus betraktade biskoparna som arvtagare till apostlarna. Istället ville han lobba dels för den *Nya profetian* och poängtera risken med att försvara en persons auktoritet utan hänvisning till dennes kvalifikation.¹⁸⁴

Utgående från Rankins forskningen om Tertullianus kan konstateras att inte ens hos karismatikern Tertullianus som var på kant med kyrkan och som lobbade för profetians tjänst kan NAR:s påstående om den tidiga kyrkans ämnesstruktur bestyrkas. Tertullianus är inte bekymrad över att biskoparna har övertagit ledarrollen sedan apostlarna dött. Hans lobbade för profeter är inte heller kopplade till SLSW utan till vem som har auktoritet att ge absolution. Dock har både Tertullians och NAR en starkt betoning på att kyrkan måste uppnå perfektion. Att kyrkan måste bli såsom den är i himlen men det betyder helt olika saker får dem. Tertullianus kräver en strikt disciplin där det ingår

¹⁸² Rankin 2007, 174.

¹⁸³ Rankin, 2007, 181–183.

¹⁸⁴ Rankin 2007, 183–184.

sträng fasta, vägran att förlåta grova syndare och att en kristen inte får gifta om sig efter att ens partner dött. För NAR innebär perfektionen en s.k. återgång till det femdelade ämbetet. Det har också visat sig att varken Tertullianus eller hans samtid kände till något femdelat ämbete utan snarare uppfattade det tredelade som det som givits av apostlarna och att biskoparna var deras rätte arvtagare. Lärarfunktion verkar ha förekommit både som ett enskilt ämbete, lekmanämbete och ingått i något av de högre ämbetenas uppgift, så även med profetfunktionen.

5. Avslutning

Min forskningsfråga löd: Är NAR:s tes korrekt, att rörelsens femdelade ämbete är identisk med den ämbetsstruktur som fanns i den tidiga kyrkan? I min avhandling har jag presenterat grunderna för NAR:s påstående och förståelse för det femdelade ämbetet. Min forskning i den tidiga kyrkan har visat att svaret på min forskningsfråga utan tvekan är nekande.

NAR:s överbetonade institutionalism har lett rörelsen till att finna stöd för sina läror i Bibeln och den apostoliska traditionen som en ärlig teolog inte kan hitta. En förklaring till detta populariteten av NAR:s teologi skulle kunna vara som jag tidigare presenterat att NAR:s framväxt svarar emot ett behov i protestantismen att få känna sig sammankopplad med urkyrkan, ha skyddande strukturer och ha en starkare kollektiv känsla. Detta grundar jag dels på hur apostlarna omtals i rörelsen. Heikkilä skriver att det är apostlarna som får kyrkans medlemmar att känna att de är ett med de olika kyrkorna runt om i världen. En funktion som traditionellt tillskrivits biskoparna. Även i det monarkiska episkopatet förstods inte biskopen som en soloaktör utan en viktig aspekt var att biskopen genom sin ordination stod i gemenskap med det världsvida biskopskollegiet med vilka han stod som de främst ansvariga inför Gud.

Laitinen skrev att erfarenhetsepistemologi spelade en stor roll i Wagners teologi och jag har i min forskning visar att det samma också gäller för Heikkilä. Även om det är enkelt att påvisa felaktigheterna i NAR:s påstående om den tidiga kyrkans ämbetsordning är det ingen självklarhet att rörelsen kommer ändra uppfattning just på grund av den starka erfarenhetsepistemologin de har. Heikkilä skriver att en profet lätt bedöma vad som kommer från Gud och vad som inte kommer från Gud. Rörelsen profeter har uppenbarligen inte motsatt sig det femdelade ämbetet utan stöder tesen att det är Guds ordning till kyrkan som alla måste lyda. Enligt min mening består rörelsens teologiska fundament i stor utsträckning av tilltal människor fått om att ”återinföra” det femdelade ämbetet. Det finns ändå vissa trossatser inom NAR som kunde användas som utgångspunkt för den som önskar för diskussion med rörelsen. Åtminstone hos de inom NAR som håller ICAL:s uttalande som normerande och auktoritativa.

Efter som ICAI antagit bekännelsedokument *Concerning Biblical Inerrancy: Chicago statement on biblical inerrancy* kan man utgående från dokumentets artikel V säga att

de apostlar som är ansluta till ICAL förnekar att normativa uppenbarelser har givits sedan Nya testamentes texter färdigställts.

We deny that later revelation, which may fulfil earlier Revelation, ever corrects or contradicts it. We further deny that any normative Revelation has been given since the completion of the New Testament writings.¹⁸⁵

Vidare bekräftar de i artikel XVI i dokumentet *Concerning Biblical Hermeneutics: Chicago statement on biblical hermeneutics* att legitimerade hermeneutiska tekniker ska användas för att rätt tolka Bibelns texter.

We affirm that legitimate critical techniques should be used in determining the canonical text and its meaning.¹⁸⁶

Senare i samma bekännelsedokument i artikel XXVI bekänner man att en person inte är beroende av exegetisk expertis för att förstå Skriften men förnekar att en person för den skull borde ignorera de frukter som bibelforskare bidragit med genom sitt studium av Skriften

We affirm that a person is not dependent for understanding of Scripture on the expertise of Biblical scholars.

We deny that a person should ignore the fruits of the technical study of Scripture by Biblical scholars.¹⁸⁷

Således kan konstaterats att det borde finnas utrymme för medlemmar inom NAR att granska hållbarheten i sina egna teologiska ståndpunkter gällande ämbetsfrågan och korrigera dem. Personligen förhåller jag mig tveksam till att rörelsen skulle ändra sig trots det forskningsunderlag som presenterats här i min avhandling och av andra teologer.

¹⁸⁵ <https://www.churchcouncil.org/1-biblical-inerrancy-chicago-statement-on-biblical-inerrancy.html>, besökt 9.3 2020

¹⁸⁶ <https://www.churchcouncil.org/2-biblical-hermeneutics-chicago-statement-on-biblical-hermeneutics.html>, besökt 9.3 2020

¹⁸⁷ <https://www.churchcouncil.org/2-biblical-hermeneutics-chicago-statement-on-biblical-hermeneutics.html>, besökt 9.3 2020

Ferguson skriver i sin bok att ”christianity is deeply rooted in history and continues to be nourished by the past.”¹⁸⁸ De första århundraden utgör en kritisk period när kyrkan prövas om hon kan förvalta och bevara sitt gudomliga arv. Denna tid kallas för den patristiska eran eller kyrkofädernas tid som sträcker sig från tiden efter att Nya testamentes böcker skrivits och stäcker sig till medeltidens gryning, vilket betyder ca 100-700 e.Kr. George Kalantzis skriver att varje kristen generation som seriöst reflekterat över kristendomens praxis, läror och vittnesbörd har kommit att erkänna och värdesätta kyrkofäderna som ett dyrbart arv och en källa för instruktion och upplysning.¹⁸⁹ Det var detta som jag gav uttryckte för när jag i inledningskapitlet skrev att en kritisk fråga en kyrkoreformator behöver ställa sig är frågan: Förstår du vad du läser? Som redan framkommit blir min kritik till NAR att man inte riktigt har förstått vad man läst. Man har inte tagit i beaktande arvet från den tidiga kyrkan vilket man ironiskt nog påstår sig ha gjort. NAR saknar bevis för att kunna åberopa sig så i linje med *consensus patrum*.

Ross hade i sin magistersavhandling yttrat en oro för vilka negativa konsekvenser apostlarnas höga ställning inom NAR kan få om den missbrukas eller för den delen om en apostel omedvetet skapar destruktiva resultat. Den oro jag har velat yttra med min avhandling är att speciellt det falska metanarrativet om den tidiga kyrkan och de två andra kyrkohistoriska paradigmen som sprids skapar ännu mer splittring inom den redan splittrade protestantismen. Den Romersk-katolska, de ortodoxa kyrkorna och de protestantiska kyrkor som av en eller annan orsak inte vill inrätta det femdelade ämbetet betraktas som schismatiker av NAR eftersom de vägrar att ta emot *det nya vinet* som ges. I ljuset av kyrkofädernas texter som presenterades i kapitel 4.2 ter sig Wagner tanke att varje ny tidsålder behöver en ny universell konfession ännu märkligare än vad den redan ensamt taget är. Wagners mening att gamla konfessionerna har töjt sin vinsäck till max och kan därför inte ta emot *det nya vinet* grundar sig inte på några klassiska kristna tankegångar. När Wagner ska söka kyrkans *nobilis forma* verkar han vara med intresserad av att fabricera något nytt än att syssla med *ablatio*.

Kyrkoordningar *Didaché*, AT, AC och Tertullianus skrifter borde vara en väckarklocka för NAR. Trots Tertullianus kritik emot kyrkan framkommer tydligt att den

¹⁸⁸ Ferguson 2016, ix.

¹⁸⁹ Ferguson 2016, x.

rådande ämnesstrukturen var biskop, presbyter och diakoner. En ordning Tertullianus inte har några som helst problem med. Förutom de tre traditionella ämbetena erbjuder Tertullianus skrifter även framställning av sex andra funktioner: änka, jungfru, doktor, lektor, profet och martyr. Hur dessa och speciellt de två sist nämnda betraktades av kyrkan och Tertullianus själv som ämbeten i någon formell aspekt är oklart. På frågan om Tertullianus syn och förståelse av kyrkans ämbeten och tjänster genomgick någon förändring i och med att han gick med i den *Nya Profetian* skriver Rankin att ingen substantiell förändring kan bevisas.¹⁹⁰

Rankin skriver att von Campenhausen ser i den sena nytestamentliga och efter apostoliska tiden tre olika modeller för ämbetstänkande; alla tre kan härledas till Jesu tredelade ämbete som profet, präst och kung. I pastoralbrevet ser von Campenhausen en betoning på ämbetsbärarna som profeter eftersom fokuset ligger på undervisningsfunktionen hos biskopar och presbyter. Här, menar von Campenhausen, ligger fröet till den senare reformatoriska betoning på prästen som lärare och predikant. I första Clemensbrevet menar von Campenhausen hitta föret till den romersk-katolska kyrkan betoning på ämbetsbäraren som präst. Clements betoning är lagd på att biskopens är den officiella kultiska ledare i församlingen. I Ignatius av Antiokias brev hittar von Campenhausen föret till den öst ortodoxa betoningen. Ignatius fokuserar på ämbetsbäraren som kung och betonar att biskopen centrumet för församlingens sakramentaliv.¹⁹¹

I teori och metod kapitel presenterade jag att Dulles skrev att kyrkan inte alltid lyckas så bra med att vara det tecken hon är kallad att vara. Även om man väljer att utgå från någon annan av Dulles fem huvudmodeller än *kyrkan som sakrament* i ens ekklesiologi kanske det flesta ändå skulle hålla med om poängen i sakramentsmodellen, d.v.s. att kyrkan är kallad till att vara ett synligt tecken på Jesus och en synlig närvaro av Guds rike. Dulles skriver att kyrkan lyckas som bäst med att leva upp till den kallelsen när hennes medlemmar är förenade med varandra och Gud genom helighet och ömsesidig kärlek och när de synligt samlas för att bekänna sin tro på Kristus och fira vad Gud har gjort för dem i Kristus. Är det inte just det som är Paulus poäng i Ef. 4:11–13? En sund och stark kropp, en enhet i bekännelsen som är grundad på tron och kunskapen om

¹⁹⁰ Rankin 2007, 119–120.

¹⁹¹ Rankin 2007, 120.

Guds son, en gemenskap helt uppfylld av Kristus. Så länge den allmänliga kyrkan är splittrad med strider mellan trossamfund är kyrkan ett skadat tecken. Samtidigt konstaterade Dulles att de institutionella och strukturella aspekterna aldrig är tillräckliga för att utgöra kyrkan. Om inte kyrkans ämbeten och riter fungerar som äkta uttryck för tro, hopp och kärlek hos dess medlemmar är kyrkan en död kropp istället för en levande gemenskap. Ska kyrkan vara ett sakrament kan hon inte likt en vägs skylt peka på en verklighet bortom sig själv, utan det kyrkan är ett tecken för måste finnas närvarande för att hon ska vara ett sant sakrament. Det kan läsaren ta med sig från min avhandling som tankeställare: Den trosgemenskap man själv ingår i pekar den på en verklighet bortom sig själv eller är gemenskapen Guds rikets närvaro här på jorden?

6. Litteraturförteckning

Baldovin, John F. & S.J., Hippolytus and the apostolic tradition; recent research and commentary, i *Theological Studies*, Vol.64, 2003 Sep. <http://cdn.theologicalstudies.net/64/64.3/64.3.3.pdf>, hämtad 18.5 2020.

Bruce, F.F. Bruce, *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, Michigan, William B. Eerdmans Publishing Company, 1998.

Burgess, Stanley M. & Maas, Eduard M. Van Der, (red.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements: Revised and Expanded Edition*, USA, Zondervan, 2002.

Carter, Joe, DOMINIONISMISTS: THE NEW BIRTHERS, i *First Things*, <https://www.firstthings.com/blogs/firstthoughts/2011/08/dominionismists-the-new-birthers>, hämtad 23.3 2020.

Constitutions of the Holy Apostles, i *Ante-Nicene Fathers The Writings of the Fathers down to A.D. 325 Volume VII*, Donaldson, James och Roberts, Alexander (red.), Michigan, WM. B. Eerdmans Publishing Company, 1957.

Didaché, i *De Apostoliska fäderna*, Andrén, Olof och Beskow, Per (översättare), Malmö, Artos & Norma Bokförlag, 2006.

Dop, nattvard och ämbete, Thunberg, Lars, (översättare), Stockholm, Nordiska ekumeniska rådet Fyris Tryck AB, 1994.

Dulles, Avery, *Models of the Church*, New York, United States, Image Books, 2014.

Easton, Burton Scott, *The Apostolic Tradition of Hippolytos*, United Kingdom, Cambridge AT The University Press, 2014, E-bok.

Eliade, Mircea (red), *The Encyclopedia of Religion Volume 1*, New York, Macmillan Publishing Company, 1987 (1a).

Eliade, Mircea Eliade (red.) *The Encyclopedia of Religion Volume 9*, New York, Macmillan Publishing company, 1987 (1b).

European Apostolic Leaders, *Background and History of the Apostolic Movement in Europe*, <https://europeanapostolicleaders.eu/welcome/history>, hämtad 20.1 2020.

Ferguson, Everett, *Understandings of the Church*, Minneapolis, Fortress Press, 2016.

Harvey, Susan Ashbrook & Hunter, David G., (red.) *The Oxford Handbook of Early Christian Studies*, Oxford, Oxford University Press, 2010.

Heikkilä, Päivi, *The Fivefold Ministry and the Church*, Helsinki, King's Ministries, 2014.

Hippolytos, *Den apostoliska traditionen*, Ekenberg, Anders, (översättare och kommentator), Uppsala, katolska bokförlaget, 1994.

International Church Council Project, *Biblical Hermeneutics: Chicago Statement on Biblical Hermeneutics*, <https://www.churchcouncil.org/2-biblical-hermeneutics-chicago-statement-on-biblical-hermeneutics.html>, hämtad 9.3 2020.

International Church Council Project, *Biblical Inerrancy: Chicago Statement on Biblical Inerrancy*, <https://www.churchcouncil.org/1-biblical-inerrancy-chicago-statement-on-biblical-inerrancy.html>, hämtad 9.3 2020.

International Coalition of Apostolic Leaders, *About ICAL*, <https://www.icaleaders.com/about-ical>, hämtad 3.3. 2020.

International Coalition of Apostolic Leaders, *The History of ICAL*, <https://www.icaleaders.com/about-ical/history-of-ica>, hämtad 6.3 2020.

Katolska Kyrkans Katekes, <https://www.katekesen.se/index.htm?kkk811-.htm>, hämtad 25.3 2020.

King's Ministries, *Päivi Heikkilä*, <https://www.kingsministries.fi/PaiviHeikkila/1>, hämtad 7.12 2019.

Laitinen, Petri, *Spiritual Gifts According to C. Peter Wagner*, (Diss.), Åbo, Åbo Akademi University Press, 2014.

Lincon, Andrew T., *Word Biblical Commentary Volume 42 Ephesians*, Texas, Word Books Publisher, 1990.

Murray, Stuart, Post-Christendom, Post-Constantinian, Post-Christian ... Does the Label Matter? i *International Journal for the Study of the Christian Church*, 195–208, 9 September 2009,

https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14742250903161482?casa_token=P7zlLxl7KMgAAAAA:GbxyoVoMMF4EeDjygcWjpBWgd8eRBE-OtcQ9Yxmu87ILWzeXvLT_D1FTtoPHF0w-i115g2pvpaBSI, hämtad 18.5 2020.

Patout, J., Burns, Jr. & Jensen, Robin M. *Christianity in Roman Africa: The Development of Its Practices and Beliefs*, Michigan, William B. Eerdmans Publishing Company, 2014, E-bok.

Ratzinger, Joseph, *Kallad till gemenskap – att förstå kyrkan idag*, Stockholm, Vejbystrand Catholica, 1997.

Rankin, David, *Tertullian and the Church*, New York, Cambridge University Press, 2007.

Ross, Christopher, *The New Apostolic Reformation An Analysis and Critique*, Department of Religious Studies University of Cape Town South Africa, 2005, https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/8052/thesis_hum_2005_ross_c.pdf;sequence=1, hämtad 18.5 2020.

Svenska folkbibeln 2015.